

Koronaepidemian hallinnan analytiikka Suomessa

Mila Rontu

Pro gradu -tutkielma

Politiikkatieteet, valtio-oppi

Lapin yliopisto

Syksy 2024

Lapin yliopisto

Tiedekunta: Yhteiskuntatieteiden tiedekunta

Työn nimi: Koronaepidemian hallinnan analytiikka Suomessa

Tekijä: Mila Rontu

Koulutusohjelma/oppiaine: Poliittikatieteet, valtio-oppi

Työn laji: Pro gradu -tutkielma

Sivumäärä: 78

Vuosi: 2024

Pro gradu -tutkielmassa tarkastellaan Suomen valtioneuvoston poliittista hallintaa koronaepidemian aikana keväällä 2020. Tutkielman tavoitteena on selvittää, mitkä ideologiset, poliittiset ja moraaliset arvot ohjaavat hallinnan prosessia sekä muodostaa kokonaiskuva siitä, miksi ja millä tavoin epidemiaa hallittiin. Huomio kiinnittyy erityisesti modernin hallinnan muotoihin ja kriisiajan hallinnan erityispiirteisiin.

Tutkielmassa hyödynnetään Nikolas Rosen ja Peter Millerin hallinnan analytiikkaa teoreettisena viitekehyksenä. Se tarjoaa käsitteellisiä työkaluja, joilla paljastetaan hallinnan prosessin eri ulottuvuuksia. Aineisto koostuu valtioneuvoston asiakirjoista sekä pääministeri Sanna Marinin antamista puheista. Analyysimenetelmänä käytetään laadullista teoriaohjaavaa sisällönanalyysia.

Analyysi osoittaa, että suomalaiselle yhteiskunnalle ominaiset arvot, kuten hyvinvointi-ideologia, tutkimustietoon luottaminen ja oikeusvaltioperiaate ohjaavat valtioneuvoston toimintaa koronaepidemian hallinnassa. Näiden arvojen tulkinta valtioneuvoston puolueideologisessa käsityksessä määrittelevät sen, miksi koronavirus nähdään ongelmallisena, millaisia tavoitteita epidemian hallintaan asetetaan ja mitä konkreettisia toimia kriisin hallintaan valitaan. Nämä toimet jakautuvat rajoitus-, rakenne- ja taloustoimenpiteisiin. Johtopäätöksenä todetaan, että hallinnan ulottuvuudet kietoutuvat toisiinsa ja heijastavat syväälle juurtuneita yhteiskunnallisia arvoja.

Avainsanat: Hallinnan analytiikka, poliittinen hallinta, moderni hallinta, koronaepidemia

x Tutkielma ei sisällä muita kuin tekijän omia henkilötietoja.

Sisällysluettelo

1. Johdanto.....	1
2. COVID-19 ja Suomen konteksti.....	5
3. Teoreettinen viitekehys.....	9
3.1. Mitä on hallinta?.....	9
3.2. Hallinnan analytiikka.....	12
3.2.1. Lähtökohdat.....	12
3.2.2. Ulottuvuudet.....	16
3.2.3. Kritiikki.....	20
3.3. Aiempi tutkimus.....	22
4. Aineisto ja metodologia.....	26
4.1. Aineisto.....	26
4.2. Aineiston analyysi.....	28
5. Ongelmallistaminen.....	32
6. Hallinnan rationaliteetit.....	38
6.1. Hyvinvointirationaliteetti.....	38
6.2. Asiantuntijarationaliteetti.....	42
6.3. Vapausrationaliteetti.....	45
7. Hallinnan teknologiat.....	52
7.1. Rajoitusteknologiat.....	52
7.2. Rakenneteknologiat.....	56
7.3. Talousteknologiat.....	60
8. Johtopäätökset.....	66
Lähdeluettelo.....	72

1. Johdanto

Vuonna 2020 ennestään tuntematon koronavirus pysäytti maailman historiallisella tavalla. Virustauti levisi lyhyessä ajassa maasta ja maanosasta toiseen aiheuttaen ihmisissä vakavia oireita sekä nopean kasvun kuolleisuudessa. Koronavirus nousi nopeasti kansainvälisen politiikan keskiöön ja pakotti valtiot ottamaan käyttöön hallintakeinoja, jotka eivät tyypillisesti kuulu modernien liberaalidemokratioiden keinovalikoimaan.

Tässä pro gradu -tutkielmassa tarkastelen koronavirukseen liittyvää poliittista hallintaa Suomessa. Tarkoitukseni on tehdä syväanalyysi siitä, miksi, miten ja millaista hallintaa suoritettiin pyrittäessä hallitsemaan koronavirukseen liittyviä moninaisia vaikutuksia. Tutkielman tarkoituksena on esittää kattava kokonaiskuva koronaviruksen poliittisesta hallinnasta Suomen kontekstissa.

Käsittääkseni koronaviruksen laajempana politiikan toteuttamisen kohteena käytän siitä käsitettä koronaepidemia. Epidemia tarkoittaa tietyn tartuntataudin sairaustapauksien esiintyvyyden nousua tietyssä ajanjaksona, tietyssä väestössä ja tietyllä ajanjaksolla (THL 2023). Tämän näkökulman myötä pääsen tarkastelemaan itse viruksen sijasta laajemmin epidemiaa ja sen moninaisia vaikutuksia hallinnan kohteena. Tutkimuskysymykseni on: “Miten koronaepidemiaa hallittiin Suomessa?”

Tutkielmassa tarkasteltava ajanjakso on koronaepidemian ensimmäinen aalto Suomessa. Ensimmäisen aallon voi tulkita alkaneen helmikuusta, kun pääministeri Sanna Marin antoi viruksesta ja sen odotetuista vaikutuksista ensimmäisen ilmoituksen eduskunnalle (Marin 2020a). Tämä ilmoitus nosti koronaviruksen poliittiselle asialistalle. Ensimmäisen aallon voi tulkita päättyneen kesäkuun alussa, kun poikkeusolot päättyivät ja toimenpiteistä luovuttiin (Valtioneuvoston viestintäosasto 2020). Tutkielman tarkasteltava ajanjakso on siis helmi-toukokuu vuonna 2020. Aalto-käsite viittaa viruksen luonnolliseen aaltomaiseen esiintyvyyteen, jossa tartuntojen määrä kasvaa ja laskee ajanjaksoina. Käsite oli laajalti käytössä niin terveydenhuollon ammattilaisten kuin poliitikkojen puheissa. Käytän tätä käsitettä tutkielmassa kuvaamaan tarkasteltavaa ajanjaksoa.

Ensimmäisen epidemia-aallon hallinnan tarkastelu on mielekästä, koska koronavirus tuli nopeasti ja yllättäen poliittiselle asialistalle. Suomessa ei ollut valmiita olemassa olevia

keinoja tai toimintatapoja, joita valtion johto olisi voinut hyödyntää sellaisenaan epidemian ja sen vaikutusten hallinnassa. Tällainen tilanne paljastaakin ne ajattelu- ja toimintatavat, joiden kautta päästään kysymään miksi, miten ja millaisia toimia päädyttiin tekemään epidemian hallitsemiseksi.

Tutkielman tutkimusasetelmassa hallinnan tekijänä on Suomen valtioneuvosto. Asetelma on mielekäs, koska valtioneuvoston rooli valtakunnallisena poliittisen hallinnan tekijänä on yksinkertaisen selkeä. Valtioneuvosto on valtion korkeinta päätäntävaltaa ylläpitävä taho, ja kaikki koronaepidemiaan liittyvät hallinnalliset toimet ovat lähtöisin valtioneuvostosta. Tässä tutkielmassa hallinnan tekijä ilmenee siinä, että aineisto valitaan valtioneuvostosta lähtöisin olevista materiaaleista. Tämä sisältää paitsi valtioneuvoston tiedotteita ja päätöksiä, myös keskeisten edustajien puheita ja muuta kirjallista materiaalia.

Tutkielman tutkimusasetelmassa hallinnan kohteena on koronaepidemia. Tämä sisältää paitsi itse koronaviruksen esiintyvyyteen ja tarttuvuuteen liittyvän hallinnan, myös erinäisistä toimenpiteistä aiheutuvien välillisten vaikutusten hallinnan. Tämä tarkoittaa valtioneuvoston pyrkimystä estää koronaviruksen leviämistä väestön keskuudessa, sekä ehkäistä kansallisista ja kansainvälisistä toiminnasta johtuvia negatiivisia vaikutuksia yhteiskuntaan. Tämä tutkimuksellinen näkökulmasta ohjaa löytämään vastauksia siihen, miksi, miten ja millä tavalla koronaepidemiaa hallittiin valtioneuvoston toimesta.

Käytän tutkielman teoreettisena viitekehyksenä sosiologian laskentatoimen professorin Peter Millerin ja professori Nikolas Rosen kehittämää hallinnan analytiikkaa (esim. Miller & Rose 2010). Hallinnan analytiikka koostuu kolmesta ulottuvuudesta, jotka yhdessä esittävät laajan esityksen hallinnasta. Teoria ohjaa tarkastelemaan taustalla piileviä problematisoinnin, ajattelutapojen ja konkreettisten toimien logiikkoja, jotka paljastavat hallinnan prosessin nyansseja.

Hallinnan analytiikka on keskeisessä asemassa tässä tutkielmassa. Se asettaa odotuksia tutkimusasetelmaan, jossa on oltava selkeä hallinnan tekijä ja hallinnan kohde. On oltava myös konteksti, jossa hallintaa suoritetaan. Hallinnan analytiikka on yhteiskuntatieteellisenä teoriaperustana mielekäs hyödyntää, koska se ohjaa tunnistamaan hallintaa moderneissa yhteiskunnissa ja edesauttaa moninaisemman kritiikin kohdistamisen hallinnan prosesseihin.

Tutkielmassa käytän teoriaohjaavaa sisällönanalyysiä, joka ohjaa löytämään tarkasteltavasta aineistosta hallinnan analytiikkaan liittyviä sisältöjen merkityksiä. Aineistona hyödynnetään pääministeri Sanna Marinin puheita, valtioneuvoston tiedotteita ja päätöksiä ensimmäisen epidemia-aallon ajalta. Aineisto sijoittuu ensimmäisen epidemia-aallon eri vaiheisiin, joka mahdollistaa hallinnan toimien kattavan tarkastelun. Tarkoituksena on tutkia, miten hallinnan analytiikan eri ulottuvuudet ilmenevät näissä aineistoissa, ja kysyä, miksi hallitaan, miten hallitaan ja millaista konkreettista hallintaa tehdään.

Olen tässä tutkielmassa kiinnostunut kokonaisuudesta, jolla koronaepidemiaa hallittiin. Tarkastelen sitä, miten valtioneuvosto esitteli koronaviruksen vaarallisuuden, miten hallinnan toimia perusteltiin ja miten niitä oikeutettiin. Pyrin löytämään vastauksia siihen, miksi ja miten tehtyihin toimenpiteisiin päädyttiin, ja mitä ajattelutapoja, uskomuksia ja tavoitteita niiden taustalla oli. Sen lisäksi pohdin, miten nämä asiat esiintyvät konkreettisissa toimenpiteissä, joita valtioneuvosto päätyi tekemään.

Epidemian tarkastelu on relevanttia nyt, muutama vuosi epidemian ja poikkeusolojen päättymisen jälkeen, koska toimista ja niiden vaikutuksista pystytään esittää kokonaiskuvia. Koronaviruksesta on tehty useita vaikutusarviointeja ja raportteja, joissa tutkitaan, mitataan ja vertaillaan eri valtioiden suoriutumista ja onnistumista, esimerkiksi kokonaistartuntojen ja kuolleisuuden sekä taloudellisten vaikutusten mittareilla. Kansainvälisissä vertailuissa Suomen on arvioitu menestyneen erityisesti alhaisen koronakuolleisuuden sekä terveydenhuoltojärjestelmän toimintakyvyn säilyttämisen ansiosta (Valtioneuvoston kanslia 2022). Eri tieteenalojen tutkimuksia voi odottaa tulevan lisää tulevina vuosina, kun moninaisia vaikutuksia pystytään arvioimaan yhä pidemmällä ajanjaksolla.

Hallinnan tutkiminen on tärkeää, jotta voimme ymmärtää hallintaan liittyvää modernin vallan moninaisuutta (Dean 1999). Koronaepidemian kontekstissa hallinnan tutkiminen on merkityksellistä, koska sitä päädyttiin hallita historiallisesti ja poliittisesti merkittävillä keinoilla. Suomi muiden modernien ja liberaalien valtioiden tapaan päätyi toteuttamaan hallintaa, jotka koettelivat kansallista lainsäädäntöä, valtiomallin rajoja ja kansainvälisiä sopimuksia. Koronaviruksen hallintaa tulee tutkia, jotta voimme ymmärtää näiden prosessien kulkua ja logiikkoja paremmin. Tätä tuntemusta voimme hyödyntää tulevissa yllättävissä kriisitilanteissa.

Koronaepidemiaan liittyviä toimia on relevanttia tarkastella myös siksi, että niiden vaikutus yhteiskuntaan, talouteen, ihmisten hyvinvointiin ja toimeentuloon on yhä läsnä yhteiskunnassa. Tutkielmassa ei keskitytä arvioimaan sitä, miten toimenpiteet toimivat konkreettisesti tai miten ne vaikuttivat yhteiskuntaan. Tutkielma kuitenkin antaa lisää näkökulmia tarkastella koronaepidemian pitkäaikaisia vaikutuksia laajemmin yhteiskuntaan.

Aluksi esittelen tarkemmin koronaviruksen ilmiötä kansainvälisessä ja kansallisessa kontekstissa. Esittelen myös epidemian alkupuolen Suomen poliittista ilmapiiriä, joka taustoittaa tutkielman etenemistä. Pohdin myös kriisin ja valtion välistä suhdetta. Sen jälkeen esittelen teoreettisen viitekehyksen sekä aineiston ja analyysimenetelmän. Ensimmäisessä tulosluvussa aloitan koronaepidemian hallinnan tarkastelun siitä, miten valtioneuvosto esitteli koronaviruksen ongelmallisen luonteen. Seuraavassa luvussa tarkastelen sitä, millä ajattelutavoilla, ideologioilla, tavoitteilla tai moraalilla tuomilla taustavaikuttimilla valtioneuvosto suhtautui koronavirukseen. Viimeisessä tulosluvussa käsittelen konkreettisia toimenpiteitä, joilla valtioneuvosto pyrki hallita koronavirusta. Tutkielman viimeisessä luvussa teen johtopäätökset valtioneuvoston tekemästä hallinnan kokonaisuudesta ja pohdin hallinnan analytiikan mahdollisuuksia.

2. COVID-19 ja Suomen konteksti

Valtioiden ja epidemioiden välinen suhde on kehittynyt historian kuluessa erilaisten tartuntatautien myötä. Epidemiat ovat aina olleet merkittävä uhka yhteiskunnalle, mutta valtioiden rooli niiden hallinnassa on korostunut erityisesti teollistumisen myötä 1700-luvulta lähtien. Muutos liittyy siihen, että kansalaisten ja väestönkasvun merkitys valtion toiminnan kannalta ovat kasvaneet, minkä myötä valtiot ovat ottaneet aktiivisemmän roolin kansanterveyden suojelemisessa. (Kallioinen 2005 178-185; Hanski 2024.)

Kehitys on ilmennyt konkreettisesti julkisten terveydenhuoltojärjestelmien luomisena, rokotusohjelmien käyttöönottona sekä kansallisten tartuntatautien torjuntasuunnitelmien laatimisena. Nämä toimet ovat mahdollistaneet laajamittaiset ja koordinoitujen toimenpiteet, jotka ovat olleet keskeisiä epidemioiden torjunnassa. Valtiot ovat kehittäneet tartuntatauteihin liittyviä järjestelmiään aina uusien epidemioiden esiinnyttyä oppien niistä lisää. Tyypillisiä toimenpiteitä tartuntatautien ehkäisemiseksi ovat lääketieteellinen ehkäisy, oireiden hoito sekä oireisten henkilöiden eristäminen muista. (Hanski 2024, 28-33; Siltala 2022, 413-415.)

Tartuntataudit ovat siis tuttuja historiasta, mutta COVID-19, eli koronavirus on poikkeuksellinen siinä mielessä, että se sai valtiot maailmanlaajuisesti ryhtymään ennennäkemättömiin ja poikkeuksellisiin tiukkoihin toimiin viruksen leviämisen estämiseksi ja sen hallitsemiseksi. Tähän käytetyt strategiat ja toimenpiteet jäivät merkittäviksi historialliseksi tapahtumiksi, koska aiempiin epidemioihin verraten ihmisten eristäminen toisistaan oli laajempaa ja pidempiaikaisempaa. Myös yhteiskunnan toimintaan liittyvä hallinta oli vakavuudeltaan suurempaa kuin aiemmissa epidemioissa.

Ensimmäinen koronavirustapaus todettiin Kiinan Wuhanissa, Hubein provinssissa loppuvuodesta 2019. Tuntematon virus aiheutti potilaille keuhkokuumetta ja tarttui helposti ihmisestä toiseen. Viruksen alkuperää, tautikuva, tartuntatapaa ja -herkkyyttä ei tunnettu, mutta jo olemassa olevan tiedon perusteella potilaita ja mahdollisia tartutettuja eristettiin ja muita olemassa olevia prosesseja hyödynnettiin. Vuoden 2020 tammikuussa World Health Organization (WHO) ryhtyi tutkimaan virusta Kiinan viranomaisten kanssa. (WHO 2020.)

Vuonna 2020 tammikuun puolessa välissä virus oli levinnyt jo runsaasti Kiinassa, ja 13. tammikuuta todettiin ensimmäinen koronavirustartunta Kiinan ulkopuolella. Tammikuun

lopussa useat eri kansainväliset asiantuntijat ja viranomaiset tekivät yhteistyötä ja pyrkivät selvittämään koronaviruksen tarkempaa tautikuvaa ja alkuperää. Helmikuussa koronavirus oli levinnyt jo ympäri maailmaa. Maaliskuun 11. päivä WHO julisti koronaviruksen pandemiaksi, eli maailmanlaajuisesti levinneeksi epidemiaksi. (Emt.) Kriisitilanne eteni siis parin kuukauden aikana nopeasti.

Suomessa ensimmäinen koronavirustapaus todettiin tammikuussa 29. tammikuuta ja helmikuussa koronavirusta esiintyi yhä enenevässä määrin Euroopassa (Valtioneuvosto 2021), mikä teki selväksi sen, että tartuntojen määrä tulee kasvamaan runsaasti myös Suomessa. WHO:n pandemiajulistuksen myötä koronavirus lisättiin Suomessa yleisvaarallisten tartuntatautiin listaan valtioneuvoston päätöksellä. Koronavirus julistettiin epidemiaksi maaliskuun alkupuolella. Tätä ennen valtioneuvosto oli jo antanut suosituksia sosiaalisten kontaktien ja matkustamisen välttämiseksi. (Marin 2020f.)

Suomen epidemiavarautumista ohjaa tartuntatautilaki (2016/1227), joka määrää vastuunjaosta eri viranomaistahojen kesken tartuntatautiin torjunnassa. Sen mukaan valtakunnallisesta ohjaus- ja valvontasuunnitelmista ja varautumisesta vastaa sosiaali- ja terveysministeriö, asiantuntijalaitos Terveystieteiden- ja hyvinvoinninlaitos (THL) tuottaa tietoa ja seurantajärjestelmiä, aluehallintovirasto toimeenpääsee hallinnollisia päätöksiä, ja kunnat vastaavat oman alueidensa tartuntatautiin torjunnasta. (Tartuntatautilaki 2016/1227.) Suomella oli siis jo olemassa olevia käytäntöjä ja sovittuja menetelmätapoja, joita hyödynnettiin epidemian puhkeamisen myötä.

Maaliskuun 16. päivä valtioneuvosto totesi yhteistoiminnassa tasavallan presidentin kanssa, että Suomessa vallitsee valmiuslain mukaiset poikkeusolot pahenevan koronavirustilanteen takia (Valtioneuvosto 2020c). Poikkeusolojen julistaminen mahdollistaa kriisiaikaisen hallinnan, jonka myötä voidaan tietyin ehdoin poiketa perustuslaissa asetetuista perusoikeuksista. Tartuntatautilain määräämien prosessien ja suunnitelmien ei siis katsottu riittävän viruksen riittävään hallintaan. Tätä ennen valmiuslakia on käytetty viimeksi talvisodan aikana vuosina 1934-1940.

Suomessa perusoikeudet on kirjattu perustuslakiin, ja niistä poikkeaminen on sallittua vain lakisääteisillä perusteilla. Valmiuslaki määrittelee tietyt ehdot, joiden täytyessä tilanne voidaan katsoa poikkeusoloksi. Tällaisia tilanteita ovat esimerkiksi välitön aseellinen uhka,

suuronnettomuus tai laajalle levinnyt vakava tartuntatauti, joista valtioneuvosto hyödynsi viimeisintä kohtaa. (Suomen perustuslaki 1999/731.) Valmiuslain käyttöönotto itsessään tekee koronaepidemiasta vakavuudellaan erilaisen verrattuna aiempiin epidemioihin.

Tutkielman tarkasteltava ajanjakso päättyy toukokuun loppuun, kun poikkeusoloista ensimmäisen kerran luovuttiin. Viimeisen kerran poikkeusoloihin liittyvät toimenpiteet purettiin maaliskuussa 2022, eli poikkeusolot olivat voimassa melkein kaksi vuotta (Sosiaali- ja terveysministeriö 2022). WHO poisti koronaviruksen pandemialistalta toukokuussa ja Suomi kesäkuussa 2023 (Sosiaali- ja terveysministeriö 2023). Kaiken kaikkiaan koronavirukseen on arvioitu kuolleen 6,9 miljoonaa ihmistä maailmanlaajuisesti (Worldometer 2024).

Koronaviruksen hallinnan ja poliittisen kontekstin välisen yhteyden ymmärtäminen on nähdäkseni merkittävä seikka tutkielman analyysin kannalta. Siksi on tärkeää huomioida valtioneuvoston kokoonpano, joka osaltaan taustoittaa sitä, miten ja miksi koronavirusta pyrittiin hallita tietyillä tavoilla. Epidemian alkaessa Suomen valtioneuvostoa johti sosiaalidemokraattinen puolue, jonka lisäksi valtioneuvostoon kuuluivat keskusta, vihreät, vasemmistoliitto ja Suomen ruotsalainen kansanpuolue. Valtioneuvoston poliittisen ideologian voi päätellä sijoittuvan puoluekartalla liberaaliin vasemmistoon. Hallitusohjelmassa "Osallistava ja osaava Suomi" (Valtioneuvosto 2019) korostuivat sosiaalisiin ongelmiin ja hyvinvointivaltion rooliin liittyvät teemat, mikä heijastuu myös pandemian hallintakeinoissa.

Voi todeta, että vasemmistolainen hallitus painottaa epidemian hallinnassa julkisen sektorin roolia kansalaisten terveyden ja turvallisuuden takaajana, kuten laajoja terveydenhuoltotoimenpiteitä ja sosiaalisen turvallisuuden vahvistamista. Oikeistolainen hallitus sen sijaan saattaisi korostaa yksilön vastuuta, markkinalähtöisiä ratkaisuja ja talouden toiminnan turvaamista, mikä voisi ilmetä esimerkiksi kevyempinä toimenpiteinä ja yksityisen sektorin suurempana osallistumisena pandemian hallintaan.

Myös sillä on merkitystä, että Suomen yhteiskuntarakenne mukaillee pohjoismaista hyvinvointivaltiota. Hyvinvointivaltiomallissa valtio tuottaa väestölleen laajoja sosiaali- ja terveyspalvelurakenteita, joita ylläpidetään kansalaisilta kerätyillä verotuloilla. Suomen perustuslaissa (1999/731) todetaan: "Julkisen vallan on turvattava, sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään, jokaiselle riittävät sosiaali- ja terveyspalvelut ja edistettävä väestön

terveyttä.” Tämä asettaa tietyt vaatimukset sille, miten valtioneuvoston tulee pyrkiä takaamaan kansalaisten terveyttä ja hyvinvointia edistäviä palveluita. Voi päätellä, että epidemiatilanteessa väestö luottaa valtion pitävän huolen heidän terveydestään ja epidemian hallinnasta.

Tällä päättelyllä on merkitystä, koska lakien tulkinnalla nopeasti eteen tulevassa kriisitilanteessa on myös vaikutusta epidemian hallintaan. Vaikka valmiuslaissa on asetettu tietyt ehdot poikkeusolojen mukaiselle hallinnalle ja perustuslaissa säädetään väestön terveyden turvaamisesta, tulkinnalla on aina inhimillinen ulottuvuutensa, johon liittyy ajallinen ja vallitsevan ideologian konteksti. Lain tulkinta on riippuvainen tulkitsijasta, tulkintatavasta ja ajankohdasta. (Heikkonen ym. 2018.) Tulkintojen tarkoituksenmukaisuutta valvotaan usean eri hallinnan tason, poliitikkojen ja asiantuntijoiden toimesta, mikä rajoittaa subjektiivisten tulkintojen vaikutusta, mutta on kuitenkin selvää, että valtioneuvoston kokoonpanolla on merkitystä siinä, millaisia hallintatoimia päätettiin toteuttaa.

Koronaviruksen ilmiön ja Suomen poliittisen kontekstin esittely tarjoavat pohjan tutkielmassa tulevalle analyysille, jossa tarkastelen epidemian hallinnan ja poliittisten päätösten välisiä yhteyksiä. Seuraavaksi siirryn käsittelemään teoreettista viitekehystä. Alkuun pyrin määrittämään, mitä hallinta oikeastaan on ja mitä hallinnan tutkimuksella pyritään tutkimaan. Sen jälkeen esittelen hallinnan analytiikan teoriaa. Kappaleen viimeisessä alaluvussa käsittelen aiempaa hallinnan tutkimusta sekä sitä, mihin oma tutkielmani sijoittuu niiden kontekstissa.

3. Teoreettinen viitekehys

3.1. Mitä on hallinta?

Hallinnan tutkimuksen isänä pidetään filosofi Michel Foucault'a, jonka ajatukset vallasta ja yksilön itseohjautuvuudesta inspiroivat tutkimussuuntauksen syntymisessä. Foucault'n ajatukset hallinnasta rajoittuvat vuonna 1978 pidettyihin luentoisiin ja yksittäisiin kommentteihin hallintamentaliteetista, joissa Foucault onnistui osoittamaan, että valta ja hallinta on muuttunut moderneihin yhteiskuntamalleihin siirryttyä. Aiemmin hallinnan tutkimus keskittyi vallanpitäjän ja vallan alaisen väliseen hallintaan, mutta Foucault esitti, että yksilö hallitsee myös itseään ja muita vertaisiaan. Foucault'n ajatuksia on jälkikäteen koottu teoksiin ja hyödynnetty erilaisten tutkimusperinteiden kehityksessä. (ks. Foucault & Paakkari 2010.)

Hallinnan tutkimus on vakiinnuttanut paikkansa yhteiskuntatieteissä viime vuosikymmeninä ja pitää sisällään erilaisia näkökulmia ja tutkimussuuntia. Näitä tutkimussuuntia erottaa muun muassa käsitykset subjektista ja objektista, eli hallinnan tekijästä ja kohteesta, sekä näiden välisestä suhteesta. Foucault'n ajatukset yksilön itsehallinnasta sai tutkijat tarkastelemaan myös yhteiskunnan ruohonjuuritasolla tapahtuvaa hallintaa. (Hänninen 2010, 71.) Hallinta on siis moninaista ja riippuu aina tarkasteltavasta kontekstista, eli siitä kenen tai minkä välillä hallintaa tapahtuu.

Hallinnan tutkimus pyrkii erottamaan tietyt hallintaan liittyvät mentaliteetit ja järjestelmät vastaamaan kysymyksiin modernista hallinnasta, jossa hallinta on monitasoisempaa ja laajempaa kuin koskaan aiemmin yhteiskuntien historiassa. Tarkoitus on tutkia hallinnan käytäntöjen syntymistä, ylläpitämistä ja muutosta, jotka ovat enemmän ja vähemmän organisoitua toimintaa. Hallinnan tutkimus osoittaa, että hallinta ei ole itsestään selvää, tai edes välttämättä tarpeellisia. Se pyrkii muodostamaan käytännöllisen järjestelmän logiikan, jota ei voida yksinkertaisesti lukea tai ymmärtää politiikan ohjelmista tai teorioista. (Dean 1999, 2, 21-22, 31.)

Hallinnan tutkimuksen tarkoituksena ei ole kuitenkaan vapauttaa kohdetta hallinnasta, vaan tehdä hallinnan prosessit ja mekanismit näkyviksi. Näkyvyys edistää syvällisempää ymmärrystä siitä, miten hallinta ilmenee ja miten se vaikuttaa tekijään ja kohteeseen, myös laajemmin yhteiskuntaan. (Emt.) Hallinnan tutkimus siis pyrkii purkamaan hallinnan

monimutkaisuutta ja antaa mahdollisuuden analysoida hallintaa kriittisesti. Se tuo lisää mahdollisuuksia aiempiin vakiintuneisiin tutkimusperinteisiin esimerkiksi vallan ja politiikan tutkimuksessa.

Alkuun on välttämätöntä määrittää se, mitä hallinta oikeastaan on. Hallinta on vallan harjoittamisen tapa, jolla on pyrkimys johtaa ja/tai ohjata yksilön ja/tai ihmisjoukkojen käyttäytymistä ja toimintaa. Se on laskelmoitua ja tarkoituksellista, aktiivista toimintaa. Hallinta hyödyntää erilaisia tietoja ja tapoja, joilla voidaan muokata ihmisten käyttäytymistä. Tällaisia tekniikoita on esimerkiksi hyödyntää haluja, pyrkimyksiä, etuja ja uskomuksia. (Helen 28-29; Dean 1999, 11.)

Hallinta on asioihin puuttumista ja vaikuttamista, ja sillä on aina jokin tavoite (Rose & Miller 2010, 51). Hallinnan lopullinen vaikutus on kuitenkin hallinnan tekijän arvio, jonka takia se ei välttämättä johda haluttuihin seurauksiin. Lopputulos voi siis olla eri kuin alkuperäinen tavoite. Hallinnan vaikutukset ja seuraukset voivat olla myös ennakoimattomia, eli tehdystä hallinnasta aiheutuu tavoitteen lisäksi muita vaikutuksia tai seurauksia, joita ei välttämättä osattu ennakoida. Hallinta voi myös epäonnistua, jos valitut toimet eivät saavuta haluttuja tavoitteita. (Dean 1999, 11.)

Jotta hallinta olisi tehokasta ja toimivaa, sen on oltava yksilöivää ja yksilöllistä: ihmiset on ohjattava käsittämään itsensä esimerkiksi kansalaisina, kuluttajina tai opiskelijoina, joista jokaisella on omat henkilökohtaiset vastuunsa yhteiskunnassa. Hallinnan tekijä tukee ja ohjaa yksilöiden aktiivisuutta vahvistaen samalla sosiaalisen kokonaisuuden prosessien toimintaa, joissa yksilö on osa yhteiskuntaa. Hallinta on siis pyrkimystä vaikuttaa yksilön itsensä ohjautuvuuteen. (Foucault & Paakkari 2010; ks. Rose 1999, 156-166; Kaisto & Pyykkönen 2010, 11)

Lisäksi on tarpeen määrittää se, mikä on poliittisuuden merkitys hallinnassa. Foucault samasti usein termit poliittinen ja hallinnallinen. Nämä termit koostavat erilaisia hallinnan näkökulmia: hallinnan politiikka (politics of government), hallinnan toteuttama politiikka (politics by government) ja politiikkaan hallinnassa (politics in government). Tässä tutkielmassa käsitän hallinnan ensimmäisen näkökulman mukaisesti, jossa hallinta on poliittista. Tässä näkökulmassa hallintaa lähestytään ongelmanasettelun, taustavaikuttimien ja toimenpiteiden näkökulmasta, jossa politiikka on kaikki nämä eri ulottuvuudet. (Hänninen

2010, 76-78.) Hallinnan toimet ja päätökset tehdään siis poliittisten tavoitteiden saavuttamiseksi.

Hallinnan tutkijat eivät itse ensisijaisesti tutki hallintaa poliittisena, mutta se ei kuitenkaan vähennä sen poliittisia piirteitä. Hallinta on pyrkimystä vaikuttaa muihin, mikä tekee sen suhteesta poliittiseen kiistattoman. Poliittisuus tulee esiin etenkin hallinnan toimien perusteluissa, kun asetetaan ongelmia ja ratkaisuja, ja tehdään erotteluja julkisen ja yksityisen edun välillä. (Bröckling, Krasmann & Lemke 2011, 13.) Tämä on hallinnan tutkimuksen kannalta oleellinen huomio, koska hallinnan tutkijat pysyttelevät mielellään hallinnan eikä politiikan tai vallan tutkijoina.

Tässä tutkielmassa hallinta käsitetään sen poliittisten piirteiden kautta, koska ne tarjoavat syvällisemmän ymmärryksen koronaepidemian ja poliittisten päätösten välisestä yhteydestä. Hallinnan tekijä on selkeästi tunnistettavissa oleva valtiollinen poliittinen toimija, joka toimii poliittisten tavoitteiden mukaisesti. Koronaepidemian hallinta on erityisen hyvä esimerkki hallinnan poliittisuudesta, sillä epidemian hallintaan liittyvät toimenpiteet eivät ole pelkästään teknisiä tai lääketieteellisiä, vaan myös vahvasti poliittisesti motivoituja ja ohjattuja.

Paitsi että hallinta on toisiin vaikuttamista, se on myös hallinnan suhteiden ylläpitämistä. Poliittiset toimijat ovat syntyneet erilaisten hallintakäytäntöjen vaikutuksen tuloksesta, mikä on historian saatossa vakiinnuttanut vallanpitäjän eli hallinnan tekijän, ja vallanalaisen eli hallinnan kohteen, välisen suhteen. Tämä suhde mahdollistaa hallinnan tapahtumisen, mutta myös ylläpitää tämän valtasuhteen välistä hallinnan mahdollisuutta. (Dean 1999, 198-199.) Hallinta luo politiikalle siis monipuolisia mahdollisuuksia paitsi ylläpitää ja tehdä valtaa.

Tässä tutkielmassa nojaututaan perinteiseen käsitykseen valtion ja kansalaisen suhteesta, jossa valtio on hallinnan tekijä ja kansalainen hallinnan kohde. Tarkastelussa kuitenkin korostuu myös modernin hallinnan keinot, jossa yksilö ohjaa ja hallitsee myös itseään, mikä näkyy valtion tekemissä hallinnan toimenpiteiden piirteissä, joissa niiden noudattaminen on yksilön vastuulla.

Koronaepidemian hallinnassa korostuu erityisesti hallinnan monialaisuus ja monitasaisuus. Tämä tarkoittaa, että yksilöön kohdistetaan samanaikaisesti useita eri hallinnallisia toimenpiteitä, jotka vaikuttavat hänen elämänsä eri osa-alueisiin. Tämän moninaisen ja

kattavan hallinnan kautta yksilö toimii joko itseohjautuen tai pakotettuna noudattamaan hallintaa.

3.2. Hallinnan analytiikka

3.2.1. Lähtökohdat

Peter Miller ja Nikolas Rose ovat kaksikko, joita Foucault'n ajatukset hallintamentaliteetista inspiroivat. He ovat tutkineet hallintaa 1980-luvulta lähtien sekä yhdessä että erikseen, ja kehittäneet hallinnan analytiikan teoriaperustan. He kirjoittivat teoksen *Miten meitä hallitaan?* (2010) tuodakseen tiedon tälle vuosisadalle ja reflektoidakseen teoriaansa parinkymmenen vuoden jälkeen.

Miller ja Rose pyrkivät tarjoamaan laajan näkökulman, jossa hallinnan analytiikkaa voidaan pohtia yleisesti eri yhteiskunnan osa-alueissa ja toimijoissa. Sosiologi Mitchell Dean on antanut näkökulmaansa paitsi hallinnan tutkimukseen yleisesti, myös hallinnan analytiikkaan. Deanin anti hallinnan tutkimiseen on syvällisempi katsaus käsitteisiin ja niihin liittyviin ontologioihin (ks. Dean 1999).

Hallinnan analytiikka ei tarjoa valmista yleistä teoriaa vallasta tai yleisiä käsitteellisiä jäsenyyksiä valtaa harjoittavista tahoista. Sen sijaan se toimii Foucault'n tutkimusorientaatiota seuraten tutkimuksellisten käsitetyökalujen tarjoajana. Yksittäisten työkalujen toimivuutta tai sopivuutta on tarkoitus tehdä kontekstisidonnaisesti jokaisen tutkimuskohteen yhteydessä erikseen. (Kaisto & Pyykkönen 2010, 13.) Hallinnan analytiikka tarjoaa siis joustavia työkaluja, joista tutkija voi valikoida aiheen kannalta mieluisat välineet. Se näkyy myös Millerin ja Rosen tekemässä tutkimuksessa, jossa he soveltavat analytiikkaansa esimerkiksi yritysten, liberaalin valtion ja perheiden sisäisen hallinnan suhteiden tarkasteluun. Tämä luo sopivan tieteellisen ilmapiirin myös tällä tutkielmalle. Se ei aseta tarkkoja rajoja tai vaatimuksia, vaan antaa vapautta.

Dean (1999) kuvailee hallinnan analytiikan piirteitä kritisismillä käsitteellä. Hänen mukaansa se keskittyy hallinnan harjoittamisen ja valtasuhteiden luonteen - niiden avoimuuden, liikkuvuuden ja pysyvyyden asteiden - analysointiin, mikä avaa kysymisen tilan. Hallinnan

analytiikka kysyy *miten hallitaan* ja *miten tulemme hallituiksi*. Tutkimuksellisesti tämä eroaa muusta hallinnan tutkimuksesta, joissa tyypillisesti kysytään miksi hallitaan, kuka hallitsee tai ketä hallitaan. (Kaisto & Pyykkönen 2010, 13-14; Miller & Rose 2010, 14; Helen 2010, 29.)

Hallinnan analytiikassa on kaksi tärkeää tutkimusasetelmallista aspektia, joiden myötä päästään kysymään “miten”. Ensimmäinen on Foucault’n käsitys tapahtumallistumisesta. Miller ja Rose halusivat monihaaraistaa syy-seuraussuhteen merkitystä ja hyödynsivät Foucault’n ajatusta siitä, että tapahtuman syy-vaikutussuhteen monimutkaisuutta ei voi selittää pelkästään historiallisella vakiolla tai luonnollisena totuutena. Tämä näkökulma mahdollistaa niiden käytäntöjen ja suhteiden verkostojen hahmottamista, jotka johtavat tiettyihin hallinnan muotoihin ja tapoihin pyrkiä vaikuttamaan kohteisiin. (Miller & Rose 2010, 15.) Tämä näkökulma mahdollistaa sen ymmärtämisen, että hallinta ei ole yksinkertainen tai lineaarinen prosessi, vaan monimutkaisten suhteiden ja käytäntöjen verkosto. Se mahdollistaa kysymysten ja kriittisen lähestymisen, minkä myötä päästään kysymään “miten hallintaan”.

Toinen tärkeä tutkimusasetelmallinen näkökulma, jonka Miller ja Rose kokivat välttämättömäksi, oli subjektin määritelmä. Kuten aiemmin olen tutkielmassani todennut, subjektin määritelmä on yksi merkittävimmistä hallinnan tutkimusperinteiden eroavaisuuksista. Hallinnan analytiikassa vallan subjekti on samanaikaisesti vallan objekti, mikä tarkoittaa sitä, että hallinnan tekijä on samalla myös hallinnan kohteena. (Emt, 15-16.) Tämä tarkoittaa, että subjekti ei ole passiivinen vallan vastaanottaja, vaan aktiivinen osapuoli, joka vaikuttaa ja osallistuu hallinnan prosesseihin, mikä tekee hallinnasta tehokkaan ja monikerroksisen. Hallinnan tekijä ei siis ole irrallaan tekemästään hallinnasta, vaan kohdistaa sitä myös itseensä, oli kyseessä sitten yksilö osana perhettä tai valtioneuvosto valtion johtavana toimijana.

Subjektissa kiinnostaa se, mitkä ihmistä koskevat käsitykset ovat vallalla hallinnan tilanteissa. Sen lisäksi tärkeää on se, miten näitä käsityksiä kyseenalaistetaan ja miten kehitetään sopivat keinot puuttua asioihin. Hallinnan analytiikan subjektikäsitys koostuu yksilöiden suhteista itseensä ja muihin. Syntyy mahdollisuus tutkia näiden suhteiden käytäntöjä, jotka ovat samalla suhteiden mahdollisuuden ehtoja ja mahdollistavat vaikuttamisen näihin suhteisiin. Huomio kääntyy kieleen ja normeihin, joilla yksilöt arvioivat itseään ja muita, ja mihin toimintaan tämän kokemuksen myötä yksilö ryhtyy. (Emt.) Yksilöiden ja yhteisön tuntemus

ja hallinnan tekijän ja hallinnan kohteen välinen suhde siis korostuu hallinnan tekemisessä ja sen toimivuudessa.

Hallinnan analytiikka jakaa Foucault'laisen valtakäsityksen, joka poikkeaa perinteisestä vallan ja politiikan tutkimuksesta, jossa vallankäyttö perustuu pysyviin yhteiskunnan hierarkkisiin suhteisiin, vallankeskittymiin, ja jossa yhdellä on valtaa ja toisella ei ole valtaa. Hallinnan analytiikassa valta ei ole palautettavissa mihinkään alkupisteeseen, kuten valtioon, vaan valta on monenkeskistä, jossa kaikki yhteiskunnan toimijat ovat niin valtasuhteiden tuottamia, kuin tuottajia. Valta tapahtuu kaikissa ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa. (Miller & Rose 2010, 19-20; Kaisto & Pyykkönen 2010, 10.)

Hallinnan analytiikka tarjoaa mahdollisuuden tarkastella hallinnaksi vakiintuneen vallankäytön keinoja ja välineitä sekä ihmisten käyttäytymiseen vaikuttamista yhteiskunnallisena strategiana. Se antaa välineitä moninaisten vallankäytön ilmiöiden tarkastelemiseksi. Hallinta on erityistä vallankäyttöä ja levittäytyy kaikille yhteiskunnan osa-alueille. Se on laskelmoitua ja johdonmukaista toimintaa, jonka tavoitteena on yksilöiden tai ihmisjoukkojen ohjaaminen tavoitteiden saavuttamiseksi. Hallinnan keskiössä on ajatus yksilöstä, jonka toiminnassa yhdistyy ulkoisen vallankäytön ja yksilön itseensä kohdistama vallankäyttö. (Emit, 7, 10-11.)

Hallinnan analytiikassa kuitenkin tunnustetaan, että vallankeskittymiä on olemassa, mutta niihin ei pidä suhtautua historiattomina tai yksinkertaisina. Tämän valtakäsityksen mukaan valtaa kehitetään, muunnetaan, organisoidaan ja joka myös itse organisoituu. Valta tuottaa merkityksiä, asioihin puuttumista, kokonaisuuksia, prosesseja ja sillä on moninaisia vaikutuksia yksilön elämään. Vallan muodot ylittävät etäisyyksiä ja alueita, koskettaa yksilöitä ja kollektiiveja, ja on sekä henkilökohtaista että yleistä. Rose ja Miller puhuvat valtiosta yhtenä hallinnan muotona, joka ei ole hallinnan lähtökohta, vaan se haarautuu valvontakoneiston avulla koko yhteiskuntaan. (Miller & Rose 2010, 19-20, 45; Kaisto & Pyykkönen 2010, 10.)

Hallinnan analytiikka mahdollistaa siis erityyppisten subjektin ja objektin välisen hallinnan tarkastelun. Se tarjoaa erityyppisiä työkaluja tarkastelemaan erilaisten suhteiden välillä tapahtuvaa hallintaa. Tutkimusasetelma ei ole annettu, vaan mukautettavissa hyvin erilaisiin hallinnan tilanteisiin yhteiskunnan ruohonjuuritasolta valtionhallintoon asti. Tämä

mukautettavuus sopii tutkielmaani, jonka asetelma on hallinnan tutkimukselle kuitenkin perinteinen.

Hallinnan analytiikka on mieluisa teorettinen näkökulma tutkielmaan, koska se mahdollistaa ilmiön tarkastelun kysymyksen "miten" kautta, mikä tuo esiin erityisen mielenkiintoisia näkökulmia tutkittavasta kohteesta. Millerin ja Rosen tarjoamat työkalut hallinnan tarkasteluun ovat hyödyllisiä, koska ne eivät aseta tiukkoja odotuksia tai rajoituksia analyysille. Hallinnan analytiikkaa on hyödynnetty hyvin erityyppisiin tutkimuskohteisiin, mikä osoittaa sen mukautuvuuden.

Tutkielmassa hyödynnetään Millerin ja Rosen tutkimuksia hallinnan analytiikasta, erityisesti eri valtiomuotojen, talouden ja sosiaalisen hallinnan muodoista. Näiden tutkimusten avulla tutkielma saa vahvan tieteellisen perustan ja osoittaa hallinnan analytiikan relevanttiuden 2020-luvun hallinnassa. Koronaepidemian hallinnassa käsitellään teemoja, jotka ovat keskeisiä hallinnan analytiikassa, kuten sosiaaliset rakenteet, moderni valta ja yksilön itseohjautuvuus. Millerin ja Rosen teorioiden soveltaminen koronaepidemian kontekstissa auttaa ymmärtämään, miten nämä hallinnan muodot ilmenevät ja toimivat epidemian poliittisessa hallinnassa.

Tämä tutkielma eroaa hallinnan analytiikan aiemmasta tutkimuksessa tarkastelemalla kriisiajan poliittista hallintaa. Hallinnan analytiikkaa ei ole aiemmin laajasti sovellettu tai spesifisti kehitetty kriisiajan hallinnan tutkimiseen. Koronaepidemian hallinta tapahtui kriisiytyneessä maailmanpoliittisessa tilanteessa, jossa hallitukset ja muut poliittiset toimijat navigoivat monimutkaisissa, nopeasti muuttuvissa olosuhteissa ja rajallisella tiedolla.

Kriisiaika paljastaakin valtion poliittisista intresseistä erityisiä piirteitä, ja tulevat esiin siinä, mitä, miksi ja miten hallitaan ja missä järjestyksessä. Kriisitilanteessa tehtävät hallintatoimet ja niiden painotukset tarjoavat näkökulman valtion prioriteetteihin, sillä ne heijastavat kiireellisimpiä ja tärkeimpiä asioita hallinnon näkökulmasta. Kriisiajan hallinnan analyysi tarjoaa siten arvokasta tietoa valtion poliittisista pyrkimyksistä ja toimintalogiikoista. Se auttaa ymmärtämään, millaisia arvoja ja tavoitteita hallinto pitää tärkeinä ja miten nämä arvot ja tavoitteet ohjaavat sen toimia kriisitilanteessa. Tämä myös laajentaa ymmärrystä siitä, miten valtioiden poliittiset päämäärät ja ideologiat muokkaavat niiden hallintakäytäntöjä yleisemmin.

3.2.2. Ulottuvuudet

Miller ja Rose ottivat käyttöönsä Foucault'n hallintamentaliteetin ja ryhtyivät rakentamaan tapaa erottaa kaksi hallinnan pääulottuvuutta, *hallinnan rationaliteetit* ja *hallinnan teknologiat*. Näiden kahden ulottuvuuden lisäksi he ryhtyivät käyttämään käsitettä *ongelmallistaminen* kuvaamaan moninaisia syitä siihen, miksi hallintaa ryhdytään tekemään. (Miller & Rose 2010, 28.) Nämä kolme käsitettä muodostavat hallinnan analytiikan keskeiset työkalut, jotka yhdessä luovat kattavan ja syvällisen kuvan hallinnasta. Tässä tutkielmassa näitä kutsutaan kolmeksi hallinnan ulottuvuuksiksi.

Hallinnan prosessi alkaa ongelmasta. Ongelma ei ole ennalta annettu tai itsestäänselvyys, vaan se on tarkoituksellista toimintaa, jossa ongelma muotoillaan ja tehdään näkyväksi. Miller ja Rose käyttävät muotoa "käydä ongelmalliseksi", joka kuvaa ulottuvuuden prosessimaisuutta ja aktiivisuutta. Jokin asia näyttää jonkun mielestä ongelmalliselta, ja yksilön tai yhteisöjen toiminta näyttää vaativan ohjausta ongelman ratkaisemiseksi. (Emt, 26.)

Hallinta on ongelmia asettavaa toimintaa. Ongelmallistamisen tarkoitus hallinnan analytiikassa on paljastaa ongelman taustalla vaikuttavat syyt ja seuraukset. Ongelmallistaminen tähtää siihen, että on jotain ratkaistavaa, korjattavaa tai muutettavaa, jotta ongelma poistuu. Ongelmallistaminen tähtää siis hallintaan. (Emt, 46, 92.)

Ongelman muotoileminen on usein hidas ja monimutkainen prosessi. Asia on saatava näyttämään ongelmalliselta usein eri tavoin, eri yhteyksissä ja eri tahojen toimesta. Toimija, joka esittelee asian ongelmallisen luonteen, voi olla esimerkiksi poliitikko, asiantuntija tai tiedotusvälineet. Mitä useampi eri yhteiskunnan toimija tunnustaa ongelman, sitä helpommin asian ongelmallisen luonteen rakentamisen prosessi etenee ja johtaa hallintaan. (Emt, 27.)

Ongelmallistettu asia voi sijaita missä tahansa yhteiskunnan alueella, jonka voi ajatella tarvitsevan hallintaa. Ongelmallistaminen luo ketjun, jossa muualla todettu ongelma voidaan yhdistää toiseen samankaltaiseen ongelmaan, jota voi käyttää ongelmallisen luonteen perusteluna. Yksilön huomioon nostettu ongelma on tyypillisesti sellainen, joka vaikuttaa yksilöön itseensä tai joka johtuu yksilön käyttäytymisestä. (Emt.)

Ongelmasta aletaan käyttää sellaista kieltä, että eri ryhmät voivat käydä siitä keskenään keskustelua. Poliittisella kentällä kielen muotoutuminen tapahtuu usein asiantuntijoiden toimesta, kun ongelmaan liittyvät piirteet laitetaan formaaliin muotoon. Formaali muoto kertoo ongelman yhteiskunnallisesta vaikutuksesta, esimerkiksi siitä, että miten ongelmallistettu asia saattaa vaikuttaa työttömyyteen tai turvattomuuteen. Kielen muotoilu luo alustan keskustella eri mielipiteistä ja ratkaisuista siitä, miten ongelmaa aletaan hallita. (Emt.)

Rose ja Miller huomasivat, että ongelmien ja ratkaisujen välinen raja on häilyvä. He esittivät, että ongelman muodostumisen yhteydessä muovataan myös ratkaisun tekniikkaa, joka takaa sen, että valittu ratkaisu korjaisi ongelman. Ongelma ja ratkaisu vastaavat siis toisiaan, koska ne on tehty yhteensopiviksi. Tämä osoittaa sen, että hallinnan analytiikan ulottuvuudet ovat toisistaan erottamattomia ja niiden rajat eivät ole aina selkeästi määriteltävissä. Tämä kuvaa myös hallinnan analytiikan teknistä luonnetta. (Emt, 28.)

Ongelmallistaminen luo tarpeen hallinnan tekemiselle. Hallinnan rationaliteetit ovat ajattelutapoja, joilla ongelma saadaan muotoon, johon voidaan kohdistaa hallintaa. Suomessa hallinnan analytiikan tutkimuksessa on käytetty myös termiä hallinnan järkeilyn tyyli tai tavat (ks. Kaisto ja Pyykkönen 2010), mutta aion tässä tutkielmassa käyttää käsitettä rationaliteetti.

Rationaliteetit saavat ongelman ajateltavaksi niin, että sitä voidaan laskelmoida ja ohjelmoida, saada se selvempään muotoon ja sijoittaa se laajempaan kontekstiin. Tämän myötä ongelma voidaan mukauttaa laajempaan poliittiseen ajatteluun ja hallinnan piiriin. Rationaliteetin tyylit ovat sidoksissa sen hetkiseen yhteiskunnan tilaan, joka riippuu esimerkiksi vallitsevasta moraaliopista, sen perustana olevista tiedoista ja retoriikasta (ks Dean 1999). Rationaliteetit vaikuttavat siihen, miten hallintaa tulee harjoittaa tietyssä ajassa ja paikassa. Ne eivät ole lyhytaikaisia muodostelmia, vaan laajoja historiallisesti rakentuneita diskursseja. (Miller & Rose 2010, 28-29; Kaisto & Pyykkönen 2010, 15.)

Rationaliteeteista puhutaan monikossa, koska ongelman hallintaan kohdistuu aina useita, moninaisia ajattelutapoja (Miller & Rose 2010, 29). Moninäkökulmisiin ongelmiin kulminoituu useita odotuksia ja oletuksia, sekä käsityksiä siitä, miten ne tulee ratkaista.

Tällöin ratkaisun etsimiseen vaikuttaa samanaikaisesti monia ajattelutapoja, kuten esimerkiksi asiantuntijuus, demokratia ja yhteisö.

Poliittinen hallinta on eri toimijoiden, kuten filosofien, taloustieteilijöiden, hallinnon raporttien ja asiantuntijoiden tekemien ehdotusten liikkeelle panemien suunnitelmien maailma, jossa pyritään saattamaan erityiset asianhaarat ja suhteet järjestykseen. Nämä rakentavat rationaliteetteja, jotka vaikuttavat poliittisen hallinnan tekemiseen. Miller ja Rose kutsuvat tätä hallinnan ohjelmien välistä suhdetta *kääntämiseksi*, jossa siirrytään tilasta toiseen perustellen hallinnan ratkaisuja hyödyntäen näitä moninaisia lähteitä. (Emt, 92-93.)

Rationaliteettien ohjelmat vetoavat sitä aluetta tai ongelmaa koskevaan tietoon, johon ne kohdistuvat. Tieto esimerkiksi taloudesta, terveydestä tai köyhyydestä ovat olennainen osa näitä ohjelmia. Hallinta onkin riippuvaista hallittavaa koskevasta tiedosta. Hallintaa on tosiasioiden, lukujen, teorioiden ja akateemisen tiedon hallitsemista. Hallintaa tehdään sillä tiedolla, mitä hallinnan kohteesta tiedetään. (Emt, 93, 291-292.)

Rationalisuuksilla on neljä peruspiirrettä, joiden kautta niitä voidaan lähestyä tutkimuksellisesti. Ensimmäinen on rationalisuuksien moraalinen muoto, eli tietyn instituution, ryhmän tai yksilön toisiin sekä itsen kohdistamia hallintakäytäntöjä. Toiseksi rationaalisuudet saavat ilmauksensa suhteessa siihen, miten hallintaa vaativat tilat, henkilöt, ongelmat ja muut kohteet ymmärretään, yleensä tieteelliseen tai asiantuntijatietoon perustuen. Kolmanneksi rationaalisuuksilla on oma kielensä ja slanginsa, eli niitä voidaan tarkastella niiden käyttämien sanastojen avulla, johon liittyy erilaisia retorisia keinoja. Neljänneksi rationaalisuudet ovat käännettävissä, eli ne voivat toimia useissa eri yhteyksissä ja saada monia erilaisia teknisiä ilmenemismuotoja. (Rose 1999.)

Hallinnan poliittisia rationaliteetteja voidaan tutkia tarkastelemalla diskursseja, joiden avulla vallan harjoittamista käsitteellistetään, erilaisten auktoriteettien moraalisia oikeutusperusteita, politiikan muotoja, kohteita ja rajoja, ja politiikan tehtävien jakautumista eri toimijoille. (Miller & Rose 2010, 83.) Rationaliteettien piirteiden tunnistaminen auttaa siis ymmärtämään poliittiseen hallinnan tekemiseen liittyvät taustalla piilevät ajattelutavat ja käytännöt, mikä auttaa käsittämään hallinnan toimia moninaisina koneistoina.

Dean korostaa hallinnan moraalista ja eettistä ulottuvuutta, joka on olennainen osa vallitsevien arvojen, ideologioiden ja maailmankatsomusten vaikutusta. Hallintaan liittyvät näkökohdat eivät ole neutraaleja vaan heijastavat yhteiskunnan ja vallitsevien ajatusmallien normatiivisia piirteitä. Nämä arvot ja ideologiat määrittävät, mitkä asiat koetaan ongelmiksi ja millaisia ratkaisuja niihin pyritään löytämään. (Dean 1999, 11, 31.) Hallinnan moraalit ja eettisyys ilmenevät siinä, mitkä arvot korostuvat hallinnan prosessissa.

Ongelmallistaminen ja rationaliteetit prosesseina koostavat siis ongelman, johon tulee puuttua, ja yhteiskunnan tilaan sopivan ratkaisun, jolla ongelma saadaan hallintaan. Eri tahojen, toimijoiden ja ryhmien tunnistettua ongelmaa sekä siihen esitetyt, järkevältä tuntuvat ratkaisut, hallinnan tekijä voi ryhtyä konkreettisiin hallinnan toimiin. Hallinnan teknologiat ovat konkreettisia toimia ja toimintamekanismeja, joilla ongelmaa hallitaan. Suomessa teknologioita on kutsuttu tekniikoiksi (ks. Kaisto & Pyykkönen 2010), mutta aion tässä tutkielmassa kutsua niitä teknologioiksi.

Hallinnan teknologiat ovat rationaliteettien ilmenemiskeinoja ja tuovat rationaliteetit käytäntöön. Ne ovat järjestelmällisiä toimintatapoja ja -käytäntöjä, joilla hallintaa tekevä taho pyrkii vaikuttamaan yksilön ja kollektiivien käyttäytymiseen. Teknologiat koostuvat ihmisistä, tekniikoista, instituutioista ja käyttäytymisen ohjausvälineistä. Miller ja Rose korostavat ihmisten merkitystä teknologioissa, koska ihmiset vaikuttavat kaikissa välineissä: henkilöstöissä, työkoneistoissa ja materiaalihankinnoissa. Ihmisten merkitys teknologioiden vaikuttavuudessa korostuu hallinnan laajuus ja sen monimutkaisuus. (Emt, 15-16; Miller & Rose 2010, 29-30, 94.)

Teknologiat ovat ongelmaan suhteutettuina tarkoituksenmukaisia, joilla ongelmaan voidaan vaikuttaa tai muuttaa sitä. Kuten rationaliteetit, myös teknologiat ovat käännettävissä. Käyttökelpoisiksi todettuja ja hallinnan tavoitteissa onnistuneita teknologioita hyödynnetään uudestaan eri paikoissa ja ajoissa. Teknologioiden käytettävyyttä voidaan arvioida sen mukaan, miten ne vaikuttivat hallittavaan kohteeseen, ja onnistuvatko ne alkuperäisiin tavoitteisiin nähden. (Emt, 29-30; Kaisto & Pyykkönen 2010, 16-17.)

Ongelmallistaminen, rationaliteetit ja teknologiat ovat siis toisistaan erottamattomia ulottuvuuksia. Prosessina ne limittyvät toisiinsa ja niitä ohjaa tiettyjen päätettyjen tavoitteiden saavuttaminen. Konkreettisesti elämässä tämä hallinnan prosessi voi olla hidas tai nopea, eikä

piirteet tai niiden vaiheet ole helposti nähtävissä. Nämä eri hallinnan analytiikan osaset ovat osa hallintamentaliteettia, joka kuvaa instituutioiden, auktoriteettien ja toimintatapojen prosessia. Se kertoo siitä, miksi, miten ja missä tarkoituksessa sosiaalisesti tunnustetut auktoriteetit pyrkivät vaikuttamaan ihmisten elämään erilaisissa paikoissa. (Miller & Rose 2010, 7, 28.)

Miller ja Rose erottavat yksinkertaistaen erilaisia hallintamentaliteettiperheitä, joissa toistuu samankaltaisuuksia toiminta- ja ajattelutavoissa eri ulottuvuuksissa. Hallintamentaliteetti koostuu edellä esitetyistä kolmesta ulottuvuudesta. Hallintamentaliteettiperheissä kohteet ja hallinnan tavoitteet ymmärretään samoin tavoin, samoin eri viranomaisten vastuu ja tehtävät, politiikan ja asioihin puuttumisen luonne ja rajat, ongelmat, asiantuntijuuden ja tiedon muodot ja perustat, sekä hallinnan subjektin ja objektin suhteet. (Emt, 30.) Esimerkiksi tartuntatautilain määrittämät viranomaisvastuut epidemian julistamisen jälkeen koostaa yhden hallintamentaliteettiperheen, jossa ongelmallistamisen, rationaliteettien muodostumisen ja teknologioiden prosessit on etukäteen määritelty ja rajattu.

Hallintamentaliteetit muuttuvat kriisiytyessään ja joutuessaan kritiikin kohteeksi, koska ne epäonnistuvat usein. Hallintamentaliteettiin liittyy prosessin jatkuva arviointi, etenkin onnistumisen näkökulmasta. Rosen ja Millerin mukaan on kuitenkin syytä kysyä, miten ja mitkä asiantuntijat arvioivat hallinnan prosessin kulkua ja onnistumista. (Emt, 30-33.) Tämä toistuu myös tartuntatauteihin liittyvässä suhtautumisessa, kuten tutkielmassa on aiemmin todettu. Uusien epidemioiden myötä järjestelmiä ja toimenpiteitä päivitetään vastaamaan paremmin mahdollisiin terveysuhkiin.

Tutkielman tulosluvut koostuvat Millerin ja Rosen kolmen hallinnan analytiikan ulottuvuuksien mukaan. Selvitän, miksi ja miten koronaepidemian ongelmallisuus esitettiin, mitkä arvot, ideologiat, käsitykset ja oletukset ohjasivat hallinnan suuntaa, sekä sitä, mihin toimenpiteisiin päädyttiin, mitä niillä tavoiteltiin ja miten ne heijastuvat aiempiin hallinnan prosesseihin.

3.2.3. Kritiikki

Hallinnan analytiikkaa on arvosteltu siitä, että hallinnan poliittista luonnetta ei ole tunnustettu hallinnan analytiikassa riittävästi. Kriitikoiden mukaan hallinnan analytiikan tutkimus tuo

politiikan hallinnallisuuteen, mutta sivuuttaa politiikan hallinnallisuuden käsitteen määrittelyn. Kritiikin mukaan Miller ja Rose ovat valinneet teoriaansa hyvin rajoittuneen kiinnostuksen poliittiseen aspektiin, jossa poliittista merkitystä ei suoraan rajata teorian ulkopuolelle, mutta sen määrittelyn merkitystä ei tunnusteta. (Hänninen 2010, 76-78; Helen 2010, 46-47.)

Kriitikoiden mukaan hallinnan analytiikka, sellaisena kuin Miller ja Rose sen esittävät, ei anna riittävää painoarvoa sille, kuinka hallinta on aina kytköksissä valtasuhteisiin ja poliittisiin prosesseihin. Hallinnan analytiikka keskittyy usein teknisiin käytäntöihin, joissa valtiolliset ja ei-valtiolliset toimijat tekevät hallintaa yhteiskunnassa, mutta tämä lähestymistapa voi jättää sivuun kysymykset vallasta, ideologisista kamppailuista ja poliittisesta päätöksenteosta. (Hänninen 2010, 76-78; Helen 2010, 46-47.)

Kritiikki siis esittää, että hallinnan analytiikan ei tulisi asettaa itseään politiikan ulkopuolelle, vaan tunnistaa, että hallinta itsessään on poliittinen prosessi. Tämä tarkoittaa, että hallinnan analytiikan lähtökohtien ei tarvitsisi muuttua, vaan laajentua. Näin ollen hallinnan tutkimuksen mahdollisuudet ja vaikuttavuus kasvaisi yhteiskuntatieteellisesti. Miller ja Rose ovat vastaanottaneet kritiikin, mutta tukeutuneet Foucault'n epäselviin hallinnan ja politiikan rinnastuksiin. (Hänninen 2010, 76-78; Helen 2010, 46-47.)

Perehdyttyä hallinnan tutkimukseen, voi todeta, että tutkimussuuntauksen tutkijat ovat tarkkoja siitä, että suuntaus ei ole vallan tai politiikan alatutkimussuuntaus, vaan pitää sisällään oman näkökulmansa, joka tekee siitä erityisen. Tämä pätee myös hallinnan analytiikan tutkimuksessa. Voi siis todeta, että hallinnan analytiikan epäpoliittinen lähestymistapa on tutkijoilta tietoinen valinta. Hallinnan analytiikka antaa kuitenkin myös politiikan tutkimukseen mielenkiintoisia lähestymistapoja. Esimerkiksi yksilön itseohjautuvuuden ja hallinnan suhteiden tutkimusta niiden poliittisuuksien pohjalta voisi luoda mielenkiintoista tutkimustulosta.

William Walters kritisoi hallinnan tutkimusta siitä, että Foucault'n ajatuksia on otettu liian kirjaimellisesti. Hänen mukaansa Foucault piti kirjojaan "työkalupakkina, josta muut voivat kaivaa välineen, jonka he voivat käyttää haluamallaan tavalla omalla alallaan", minkä myötä hallintaa voidaan tarkastella monitasoisesti ja moninaisesti. Waltersin mukaan Foucault'n tarkoituksena ei ollut rakentaa yleistä hallinnan teoriaa. Hänen mukaansa jotkut tutkijat ovat

työskennelleet tätä vastaan ja pyrkineet rakentaa filosofis-teoreettisia järjestelmiä hyödyntäen Foucault'n perintöä ja käsitteitä, joita ei ole tarkoitettu yleisiksi suuntaviivoiksi. (Walters 2012, 102-104.)

Millerin ja Rosen tutkimuksista tulee kuitenkin selväksi, että hallinnan analytiikan tarkoituksena ei ole olla vedenpitävä, tarkat rajat asettava teoria, vaan sen tarkoituksena on antaa erilaisia käsitteitä ja määritelmiä lähestyä ja analysoida hallintaa. Hallinnan analytiikan teoria antaa kolme pääulottuvuutta, ja useita pienempiä näkökulmia aiheiden tarkasteluun, mutta ei vaadi niitä kaikkia tarkasteltavaksi. Toisaalta ulottuvuudet pakottavat luomaan joitakin rajoja hallinnan analysoinnissa, mikä asettaa omat haasteensa, kun ulottuvuudet ovat osittain päällekkäisiä. Nähdäkseni tämä sopeutuu Foucault'n perintöön ja toteutuu Millerin ja Rosen tutkimuksissa. Waltersin kritiikki kuitenkin taustoittaa sitä, että hallinnan (analytiikan) tutkimuksen lähtökohdat eivät sovellu yleisesti kaikkiin hallinnan tilanteisiin.

3.3. Aiempi tutkimus

Hallinnan tutkimus antaa näkökulmia tarkastella hallintaa hyvin eri tasoissa ja erilaisissa tilanteissa, ajoissa ja paikoissa, mikä ilmenee myös tutkimusten moninaisissa variaatioissa. Tässä tutkielmassa aiempaa tutkimusta tarkastellessa keskitytään koronavirukseen ja -pandemiaan liittyvään hallinnan tutkimukseen.

Tutkiessaan Foucault'a ja koronaan törmää väistämättä Foucault'n biopolitiikkaan. Hän esitteli biopolitiikan vuonna 1976 kirjassaan *La volonté de savoir* tavoitteinaan teorisoida sitä, miten ihmislajin elämälle ominaiset ilmiöt tuodaan vallan ja poliittisten tekniikoiden piiriin. Modernit yhteiskunnat ovat kehittäneet keinot hallita lajeja. Biopolitiikka siis tarkastelee väestön hallitsemista terveyden näkökulmasta. (Foucault & Paakkari 2010.) Seikka on tarpeen tuoda esiin, koska se voisi olla oleellisesti mahdollinen teoriasuuntaus myös tässä tutkielmassa. Koronapandemiaa on kuitenkin tutkittu biopolitiikan kontekstissa jo paljon, jonka takia hallinnan analytiikka on mielekkäämpi tutkimusnäkökulma.

Harriet Lonka tarkastelee tutkimuksessaan *Valmiuslaki koronapandemian sääntelystrategiana* (2023) koronan hallintaa sääntelystrategian käsitteen näkökulmasta. Tutkimuksessa valmiuslakia tarkastellaan hallinnallisena sääntelystrategiana, jonka avulla on "pitkän ajan

kuluessa pyritty kehittämään poikkeusolojen hallinnan tarpeiden ja keinojen jäsentelyä hallinnossa, viranomaistoiminnassa ja sääntelyssä” (Lonka 2023). Tutkimuksen tavoitteena on selvittää, miten valmiuslakia hyödynnettiin strategisesti koronan hallinnassa. Tutkimuksen johtopäätöksissä todetaan, että valmiuslaki ajautui hallinnan strategiaksi pakon edessä, koska aiempaa tietoa tai poliittista kokemusta koronakriisin kaltaisesta tilanteesta ei ollut.

Tämä pätee myös tämän tutkielman kontekstissa. Lonkan tutkimus alustaa sitä, mihin tämän tutkimuksen hallinta perustuu, eli valmiuslain käyttöönottoon. Kaikki koronaepidemian hallinta tehtiin valmiuslain mahdollistamilla toimilla ja kuten Lonka toteaa, valmiuslaki oli merkittävä strateginen toimi koronan hallinnassa.

Sami Moisio tarkastelee paperissaan “*State power and the COVID-19 pandemic: the case of Finland*” (2020) koronakriisin hallinnan piirteitä ja valtion roolia pandemiaan reagoidessa. Paperi selvittää, että terveydenhuollon rooli oli koronaepidemian hallinnassa valtioneuvoston ratkaiseva osatekijä. Merkittävimmät koronan hallintaan liittyvät toimet tavoittelivat sitä, että korona ei pääsisi tarttumaan ihmisestä toiseen ja näin ollen terveydenhuollon kantokyky säilyisi, mikä osoittaa terveydenhuollon etujen olleen merkittävä tavoite koronaepidemian hallinnassa. Tämä ilmenee myös tässä tutkielmassa, ja ilmenee erityisesti hallinnan rationaliteeteissa.

Jostein Askim ja Tomas Bergström tarkastelevat artikkelissaan *Between lockdown and calm down. Comparing the COVID-19 responses of Norway and Sweden* (2021) Norjan ja Ruotsin eroja koronaepidemian hallinnassa. Artikkelissa todetaan, että Ruotsin hallinnallinen reagointi koronaan oli pohjoismaisessa ja eurooppalaisessa katsannossa pehmeä, ja toimenpiteet olivat enimmäkseen suosituksia ja ohjeita. Artikkelin tavoitteena on vastata siihen, miksi ja miten Ruotsi ja Norja, joiden valtiomallit ja yhteiskunnat ovat suhteellisen samanlaiset, päätyivät hallitsemaan koronaa eri tavoin. Artikkelin mukaan syitä Ruotsin erilaiseen suhtautumiseen ovat valtion hallitusten ja politiikkojen eroavaisuudet. Ruotsissa koronaepidemiaa ei koettu poliittisena ongelmana, vaan enemmän kansalaisten henkilökohtaisena asiana. Norjassa painotettiin enemmän vanhusten hyvinvointia, kuin Ruotsissa. Päätöksenteko säilytettiin hallituksen tasolla, vaikka monissa maissa, kuten Suomessa, ministeriöille ja muille viranomaisille luovutettiin paljon valtaa.

Artikkeli on tälle pro gradu tutkielmalle relevantti, koska se kertoo Suomen naapurimaiden koronahallinnasta ja hallinnan keinoista. Artikkelin asetelmassa Suomi asettuu Norjan kanssa samaan asemaan, jossa hallinnan tavoitteena oli vanhusten ja riskiryhmien hyvinvointi. Artikkelin myös selittää niitä valtion hallinnollisten piirteiden periaatteita, jotka toimenpiteitä sääätessä vallitsee ja auttaa asettamaan Suomen koronarajoituksia kansainväliseen vertailuun. Artikkelin luo hienoa vertailua siihen, miten toisaalta niin samanlaiset valtorakenteet päätyvät tekemään niin erilaisia toimenpiteitä.

Enzo Colombo kirjoittaa artikkelissaan *Human Rights-inspired Governmentality: COVID-19 through a Human Dignity Perspective* (2021) Italian koronan hallinnasta, jonka tärkeimpinä diskursseina toimi lääketieteellinen ja taloudellinen näkökulma. Colombon mukaan sosiaalinen diskurssi ei vaikuttanut Italian koronapandemian hoitoon, minkä myötä koronan uhrit ovat pääosin huonommasta sosioekonomisesta asemasta. Tämä artikkeli herätti huomioni, koska Suomessa koronapandemian hoito ja tavoitteet kohdistuivat nimenomaan iäkkäiden ja riskiryhmien suojeluun. Pohdin, että syy tälle näkökulmalle on mitä luultavimmin erot laajemmassa yhteiskuntamallissa. Suomi on hyvinvointivaltio ja sen toimintaa ohjaa vahvasti sosiaaliset intressit.

Didier Bigo, Elspeth Guild ja Elif Mendos Kuskonmaz tarkastelevat artikkelissaan *Obedience in times of COVID-19 pandemics: a renewed governmentality of unease?* (2021) pandemian hallintaa erityisesti siitä näkökulmasta, miten erityiseen hallintamuotoon se valtiot asetti. Artikkelin mukaan valtioiden pandemian hallinta on perustunut sille, että väestölle on vakuutettu rajoitusten ja muiden toimenpiteiden olevan heidän omaksi edukseen hyödyntämällä näiden epävarmuuttaan tilanteesta. Kirjoittajien mukaan väestön epävarmuus ja siihen vetoaminen oli pandemian hallinnassa tärkeä näkökulma (samaa harjoitettu esim. terrorismin vastaisessa hallinnassa). Myös ihmisissä luonnostaan oleva kuolemanpelko toisaalta alistaa ja toisaalta mahdollistaa radikaalillekin hallinnalle. "Governmentality by unease" suomennettuna tarkoittaa hallinnan muotoa, joka perustuu epävarmuuden tunteeseen tai epämielilyttävyyteen, vedoten ihmisten vastuullisuuteen, jonka vastakohta on vastuuttomuus. Tämä käsite viittaa tapaan, jolla hallitus tai valtio hallinnoi ja ohjaa ihmisten käyttäytymistä, päätöksiä ja toimintaa perustuen epävarmuuden luomaan tilaan tai epämielilyttävyyden tunteeseen. Artikkelissa tarkastellaan Iso-Britanniaa, Turkkiä ja EU-aluetta.

Vaikka artikkelissa ei puhuta Suomesta, pohjoismaista tai hyvinvointivaltiosta, koen hallinnan väestön epävarmuuden kautta koskevan myös Suomea. Suomen ensimmäiset rajoitustoimenpiteet olivat suosituksia eikä velvoittanut kohteita toimiin. Koronaepidemian alusta asti valtioneuvoston edustajat vetosivat kansalaisiin suojelemaan toisiaan ja noudattamaan suosituksia ja muita ohjeita. Pelko “tuntemattomasta viruksesta” vaikuttivat kansalaisten käyttäytymiseen ja reagointiin.

Seuraavaksi siirryn esittelemään tutkielmassa käytetyn aineiston ja metodologian. Aineiston esittelyssä keskityn perustelemaan aineiston relevanttiuden tutkimusaiheen kannalta sekä esittelemään, miten hyödynnän aineistoa tutkielman toteuttamisessa. Metodologian esittelyssä keskityn esittämään tieteellisen menetelmän lisäksi sen, miten toteutan aineiston analyysin. Sen lisäksi esittelen tutkielman rakenteen.

4. Aineisto ja metodologia

4.1. Aineisto

Tutkielman aineisto koostuu Suomen valtioneuvoston verkkosivuilla julkaistuista sisällöistä. Valtioneuvosto on tutkielmassa tarkasteltava kohde, joten aineiston koostaminen sen julkaisemista sisällöistä on mielekästä. Valtioneuvoston hallinnan toimien tarkastelu valtioneuvoston omista sisällöistä tarjoaa tutkimusasetelman kannalta perustellun näkökulman tarkastelemaan sitä, miten valtioneuvosto hallitsi koronaepidemiaa.

Aineiston keruussa on huomioitu sen relevanttius tutkimusaiheen kannalta. Ensinnäkin aineisto on rajattu ajanjaksoon helmikuusta toukokuuhun 2020, joka katsotaan ensimmäiseksi epidemia-aalloksi. Toiseksi aineiston valinnassa on pyritty kokoamaan mahdollisimman laaja kokonaisuus, jotta se tarjoaa kattavan näkökulman epidemia-aallon hallintaan. Aineiston tulee pystyä antaa vastauksia kolmeen hallinnan analytiikan ulottuvuuteen: ongelmallistamiseen, rationaliteetteihin ja teknologioihin. Tämä varmistaa, että aineisto tarjoaa monipuolisen pohjan hallinnan tarkastelulle useista näkökulmista.

Valtioneuvoston verkkosivuilla on runsaasti materiaalia ensimmäisen epidemia-aallon ajalta, ja ne vaihtelevat merkittävästi tyyliltään ja sisällöltään. Materiaalit ovat eri pituisia ja osa niistä on suunnattu laajalle yleisölle, kun taas toiset on tarkoitettu täyttämään tiedottamisen lakisääteiset tehtävät. Tutkielmaan valikoitui aineisto, joka koostuu primääri- ja sekundääriaineistoista. Primääriaineistoa käytetään ensisijaisena lähteenä analyysinteolle. Sekundääriaineisto taas antaa analyysin tekoon syvyyttä ja spesifimpää tietoa tietyistä päätöksistä, mutta tarjoaa kuitenkin vain rajallisesti lisätietoa aiheista.

Primääriaineisto koostuu pääministeri Marinin puheista, valtioneuvoston tiedotteista, päätöksistä sekä vuoden 2020 vuosikertomuksesta, kattaen yhteensä noin 50 sivua materiaalia. Tämä kokonaisuus tarjoaa monipuolisen katsauksen valtioneuvoston tekemään hallintaan ja päätöksentekoon, tuoden esille ne keskeiset linjaukset ja toimenpiteet, joiden kautta päästään tarkastelemaan koronaepidemian hallintaa.

Pääministeri Marinin tarkasteltavia puheita on kuusi, ja ne on pidetty eduskunnassa eri aikoina ensimmäisen epidemia-aallon aikana. Ajallisesti ensimmäinen niistä on pidetty 27. helmikuuta ja viimeisin 6. toukokuuta. Näissä puheissa pääministeri edustaa valtioneuvostoa,

ja puheet ovat luonteeltaan informatiivisia, käsitellen koronatilannetta, tehtyjä päätöksiä ja uutta tietoa. Pääministerin puheet sopivat tutkielman aineistoksi, koska pääministeri johtaa valtioneuvostoa ja näin ollen edustaa hallinnan tekijää.

Valtioneuvoston tiedotteita kaksi. Ensimmäinen on julkaistu 12. maaliskuuta, ja se käsittelee valtioneuvoston antamia suosituksia koronaviruksen leviämisen hallitsemiseksi. Toinen on julkaistu 16. maaliskuuta, ja se käsittelee poikkeusolojen toteamista yhteistoiminnassa valtioneuvoston ja presidentin kanssa.

Aineistossa on kaksi valtioneuvoston päätöstä. Ensimmäinen on päätös valmiuslain käyttöönotosta 16. maaliskuuta. Toinen on päätös Uudenmaan maakunnan rajojen sulkemisesta liikenteeltä 27. maaliskuuta. Molemmat päätökset ovat merkittäviä koronaepidemian hallinnan kannalta. Asiakirjoissa esitetään laajasti koronatilanne, päätösten esittelyt ja perustelut.

Vuosikertomus on kattava asiakirja, joka sisältää yhteenvedon kaikista valtioneuvoston toimista kyseisenä vuonna. Tutkielman aineistona käytetään vuosikertomuksen kappaletta 1.3.4. "Hallituksen koronavirustautiin liittyvät toimenpiteet vuonna 2020". Tässä osiossa on yksityiskohtaisesti listattu kaikki valtioneuvoston toteuttamat toimenpiteet liittyen koronavirustautiin. Tutkielman tarkasteltavan ajanjakson mukaisesti tästä aineistosta tarkastellaan helmikuusta toukokuuhun listattuja toimenpiteitä.

Sekundääriaineistona käytetään lyhyempiä tiedotteita ja asiakirjoja, jotka löytyvät valtioneuvoston verkkosivuilta. Näitä tiedotteita käytetään tukemaan ja täydentämään analyysia, mutta ne eivät tuo analyysiin primääriaineiston kaltaista lisäarvoa. Sekundääriaineisto sisältää myös valtioneuvoston lisätalousarvioita ja muita asiakirjoja, jotka mainitaan primääriaineistossa ja toimivat analyysin tukena.

Kokonaisuutena aineisto mahdollistaa kattavan analyysin siitä, miten valtioneuvosto pyrki hallitsemaan koronaepidemiaa. Se tarjoaa monipuolisen ja syvällisen mahdollisuuden tarkastella valtioneuvoston harjoittamaa hallintaa kolmen hallinnan analytiikan ulottuvuuksien näkökulmasta.

4.2. Aineiston analyysi

Tutkielmassa tarkastelen aineiston sisältöjä ja niiden merkityksiä hallinnan näkökulmasta. Tämä tarkastelutapa edellyttää menetelmää, joka mahdollistaa syvällisen ja monipuolisen ymmärryksen muodostamisen aineistosta. Siksi on perusteltua hyödyntää analyysitapana laadullista analyysiä. Laadullinen analyysi tarjoaa välineet aineiston merkitysten ja sisältöjen tulkitsemiseen ja jäsentämiseen ymmärrettävään muotoon. Tämä analyysitapa ei vain kuvaa aineiston ilmiöitä, vaan mahdollistaa niiden liittämisen laajempaan kontekstiin ja teoreettiseen kehykseen. Näin se mahdollistaa tutkimuskohteen syvällisen ja monipuolisen tarkastelun. (Alasuutari 2011; Vuori 2021.)

Laadullisen analyysin tavoitteena on tuottaa ymmärrettävää ja merkityksellistä tietoa, joka voidaan yhdistää laajempaan yhteiskunnalliseen tai teoreettiseen ilmiöön. Tämä menetelmä tarjoaa joustavuutta ja syvyyttä analyysiin, sillä se ottaa huomioon aineiston moninaiset merkitykset ja yhteydet. Laadullinen analyysi mahdollistaa aineiston syvällisen ja yksityiskohtaisen tarkastelun, mikä on erityisen tärkeää, kun tutkimuksen tavoitteena on ymmärtää hallinnan mekanismeja ja vaikutuksia. Tämän myötä tutkimuksen tulokset voidaan liittää laajempaan teoreettiseen keskusteluun ja yhteiskunnalliseen kontekstiin.

Koska tarkoituksena on löytää aineiston merkityksiä, sisällönanalyysin käyttö analyysimenetelmänä on erityisen perusteltua. Sisällönanalyysi tarjoaa välineet, joiden avulla tekstin tiedot voidaan järjestää tiiviiksi ja hallittavaksi kokonaisuudeksi menettämättä kuitenkaan aineiston keskeisiä merkityksiä ja nyansseja. Menetelmä ei pelkästään tiivistä aineistoa, vaan myös yleistää löydöksiä, jolloin tutkimuksesta saadaan kattava ja syvällinen kuvaus ilmiöstä. Näin ollen sisällönanalyysi on erinomainen väline, kun tavoitteena on löytää ja kuvata aineiston merkityksiä selkeässä ja ymmärrettävässä muodossa. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 117; Vuori 2021.)

Sisällönanalyysiä voi tehdä aineisto- tai teorialähtöisesti. Tutkielmassani hyödynnän teoriaohjaavaa analyysitapaa, joka sijoittuu näiden kahden välimaastoon. Tällöin tutkimuksen prosessi etenee ensisijaisesti aineiston ehdoilla, mutta samalla aineisto liitetään teoreettisiin käsitteisiin ja viitekehykseen. Teorian asettamiin käsitteisiin suhtaudutaan annettuina ja “jo olemassa olevina”. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 121, 133.) Käsitteitä ei siis välttämättä voi havaita sellaisenaan aineistosta, vaan kyseessä on käsitteiden merkitysten ja sisältöjen

etsiminen. Tämä menetelmä mahdollistaa aineiston monipuolisen tarkastelun ja sen merkitysten syvällisen ymmärtämisen teorian valossa

Teoriaohjaava sisällönanalyysi on sopiva menetelmä käytettäväksi tässä tutkielmassa, koska hallinnan analytiikan teoreettiset käsitteet ohjaavat aineiston analyysiä. Menetelmä mahdollistaa analyysin tulosten tarkastelun käytetyn teorian näkökulmasta, mikä tarjoaa syvällisemmän ymmärryksen tutkimusaiheesta. Samalla menetelmä säilyttää joustavuutensa, sillä se ei aseta aineistolle tiukkoja ennalta määriteltyjä vaatimuksia, vaan antaa aineiston ja teorian vuoropuhelulle tilaa kehittyä analyysin edetessä. Näin ollen teoriaohjaava sisällönanalyysi yhdistää teoreettisen viitekehyksen ja aineiston välisen dynaamisen vuorovaikutuksen, mahdollistaen monipuolisen ja syvällisen tutkimustulosten tarkastelun.

Teorian tuomat käsitteet eivät esiinny suoraan aineistossa, mikä tekee analyysikysymysten tarkoituksellisesta muotoilusta erityisen tärkeää. Analyysikysymysten avulla voidaan selvittää, millaisia tietoja aineiston sisällöt paljastavat hallinnan analytiikan ulottuvuuksista. Esimerkiksi koronaepidemian ongelmallisuutta voidaan tarkastella seuraavilla kysymyksillä: Miksi korona on ongelmallinen? Miten sen ongelmallisuutta kuvaillaan? Kenelle koronavirus koetaan ongelmalliseksi?

Rationaliteetteja voidaan analysoida kysymällä: Mitä tavoitteita koronan hallinnalle asetetaan? Mihin tietoon ja toimijoihin viitataan? Mitkä piirteet toistuvat aineiston sisällöissä? Teknologioita voidaan selvittää kysymällä: Mitä toimenpiteitä tehdään? Mihin tai kehen toimenpiteet kohdistuvat? Kuka toimenpiteitä tekee? Näiden kysymysten avulla aineistosta voidaan nostaa esiin keskeisiä teemoja ja merkityksiä, jotka liittyvät teoreettisiin käsitteisiin, vaikkeivat ne suoraan näy aineistossa. Tämä mahdollistaa syvällisen ja monipuolisen analyysin, jossa aineiston ja teorian välinen yhteys tulee näkyväksi ja ymmärrettäväksi.

Hallinnan analytiikan ulottuvuudet, ongelmallistaminen, rationaliteetit ja teknologiat, muodostavat tutkielman tulosluvut. Ulottuvuuksien osittainen päällekkäisyys asettaa haasteita analyysin toiston välttämiseksi. Tutkielmassa pyritään selkeyttämään ulottuvuuksien rajat niin, että analyysin lukeminen on sujuvaa ja johdonmukaista. Tavoitteena on rakentaa selkeä analyysi, joka mahdollistaa lukijan ymmärtää aineiston keskeiset teemat ja teorian tuomien näkökulmien yhteydet.

Ongelmallistamisen analyysissä tarkastelen miksi, miten ja kenen toimesta koronavirus nostetaan poliittiseksi ongelmaksi, joka vaatii hallinnallisia toimenpiteitä. Analyysi keskittyy siihen, miten koronaviruksen ongelmallisuus esitetään ja mitä tavoitteita tällä esityksellä pyritään saavuttamaan. Lisäksi tarkastelen, mitä seurauksia koronaviruksen ongelmallistamisella on ja mitä mahdollisuuksia se avaa. Analyysissä pohditaan myös, miten ongelmallistamisen prosessi saattaa muuttua epidemia-aallon edetessä. Tämä tarkastelu mahdollistaa syvällisen ymmärryksen siitä, miten ja miksi koronavirus on nostettu poliittisen huomion keskipisteeseen ja toimii perusteluna rationaliteeteille ja teknologioille, joita seurasi.

Rationaliteetit jakautuvat tutkielmassani kolmeen alalukuun: hyvinvointi-, asiantuntija- ja vapausrationaliteetteihin. Nämä rationaliteetit liittyvät kiinteästi Suomen valtion peruspilareihin, kuten hyvinvointivaltioon ja oikeusvaltioon, joissa valtiovallan ja kansalaisten oikeudet ja velvollisuudet on tarkasti määritelty. Tulokset perustuvat vahvasti Millerin ja Rosen (2010) näkemyksiin hallinnan tarkastelusta hyvinvoinnin, asiantuntijuuden ja yksilön vapauden näkökulmista.

Rationaliteetteja tutkitaan analysoimalla aineistossa ilmeneviä taustavaikuttimia. Tarkastelen toistuvia teemoja, kun keskustellaan toimenpiteiden tavoitteista. Erityisesti analysoidaan, mihin tahoihin tai toimijoihin luotetaan ja mitä asioita korostetaan. Rationaliteetit ovat hallinnan analytiikan ulottuvuuksista haastavimpia havaita, koska ne vaativat syvällistä analyttistä tarkastelua ja kokonaisuuksien hallintaa. Analyysin tukena käytetään hallinnan analytiikan alalla tutkittuja aiheita, jotka lisäävät analyysin teoreettista syvyyttä ja relevanttiutta.

Rationaliteetit teemoitellaan alalukuihin yhtenevien piirteiden mukaan. Hyvinvointirationaliteetti keskittyy siihen, miten valtioneuvosto pyrkii edistämään kansalaisten hyvinvointia epidemian hallinnassa. Asiantuntijarationaliteetti tarkastelee asiantuntijoiden roolia ja vaikutusta hallinnassa. Vapausrationaliteetti puolestaan analysoi yksilön vapauksien ja oikeuksien näkökulmaa hallinnan toimenpiteissä. Näin analyysi tarjoaa selkeän kuvan siitä, miten erilaiset rationaliteetit ilmenevät aineistossa ja vaikuttavat hallinnan käytäntöihin.

Kun tarkastellaan rationaliteetteja, pyritään yhdistämään tarkasteltava ilmiö ja hallinnan analytiikan muut työkalut tiiviisti toisiinsa. Näiden välille muodostuu luonnostaan vahva

teoreettinen yhteys rationaliteettien teoreettisen luonteen kanssa. Teknologiat ovat puolestaan syvästi juurtuneita rationaliteetteihin, ja näissä yhteyksissä teoreettinen keskustelu kulkee rationaliteettien kautta. Miller ja Rose eivät ole laajemmin teoretisoineet itse teknologioiden erilaisia luonteita, luultavasti siksi, että ne ovat niin moninaisia ja sidoksissa politiikkaan ja ilmiöihin.

Tutkielman teknologiat jakautuvat kolmeen alalukuun: rajoitusteknologiat, rakenneteknologiat ja talousteknologiat. Tämä jaottelu perustuu toimenpiteiden luonteen teemoitteluun. Rajoitusteknologiat käsittelevät keinoja, joilla koronaviruksen leviämistä pyrittiin hallita. Rakenteelliset ja taloudelliset teknologiat taas tarkastelevat, miten koronaviruksen moninaisia vaikutuksia hallittiin.

Rajoitusteknologiat alalukuna käsittelee kansalaisten käyttäytymiseen liittyviä rajoituksia, kuten liikkumisrajoituksia ja kokoontumiskieltoja, joilla pyrittiin estämään viruksen leviämistä. Rakenneteknologiat tarkastelevat institutionaalisia ja organisatorisia muutoksia, joita tehtiin hallitakseen koronaviruksen vaikutuksia. Talousteknologiat liittyvät taas talouden laaja-alaiseen elvyttämiseen, joilla pyrittiin lieventämään koronaviruksen negatiivisia vaikutuksia talouteen.

Teknologioiden analyysissä keskitytään siihen, mitä konkreettisia toimenpiteitä toteutettiin ja millaisilla tavoitteilla. Tämä hallinnan analytiikan ulottuvuus on selkein havaita aineistosta. Teknologiat teemoitellaan niiden erityispiirteiden mukaan ja analysoidaan peilaten niitä rationaliteetteihin, joista ne ovat johdannaisia.

Tämän analyysin näkökulmien avulla voidaan perusteellisesti selvittää, miten koronaepidemiaa hallittiin Suomen valtioneuvoston toimesta. Tulosluvut keskittyvät vastaamaan siihen, miten valtioneuvoston hallinnan prosessin eri vaiheissa pyritään hallitsemaan koronavirusta. Johtopäätöksissä tavoitteenani on yhdistää nämä tulokset toisiinsa ja luoda kattavan käsityksen siitä, miten valtioneuvosto pyrki hallitsemaan koronaepidemiaa ensimmäisen epidemia-aallon aikana.

5. Ongelmallistaminen

Ongelmallistaminen on hallinnan prosessin ensimmäinen vaihe. Tässä kappaleessa pyrin selvittämään, miten valtioneuvosto esittää koronaviruksen ongelmallisen luonteen ja mihin sen ongelmallisuus perustuu. Sen lisäksi tarkastelen sitä, mikä ongelmallistamisen tarkoituksena on koronaepidemian hallinnan laajemmassa kontekstissa.

Koronaviruksen ongelmallistamisen prosessin voi katsoa alkaneen Suomen politiikassa 27. helmikuuta vuonna 2020, kun pääministeri Marin piti aiheesta ensimmäisen tiedotuksen eduskunnalle. Koronavirus esiintyi aktiivisesti uutisissa ennen tätä, mutta kyseinen puhe on ensimmäinen poliittinen avaus aiheesta. Puheessa kerrotaan koronaviruksen leviämisestä maailmassa, ja että tartuntojen odotetaan kasvavan reilusti myös Suomessa. Marin kertoo, että varautuminen ja tiedon jakaminen eri viranomaistahojen kesken on alkanut jo aiemmin. Puheessa ei esitetä virallisia toimenpiteitä tehtäväksi, mutta todetaan, että valmiudet viruksen hallinnaksi on olemassa. (Marin 2020a.)

Puheessa koronaviruksen ongelmallisuuden selittäminen aloitetaan kertomalla: “Kiinassa vuoden alussa käynnistynyt uuden koronaviruksen aiheuttama hengitystieinfektioepidemia on levinnyt nopeasti useaan eri maahan. Viruksen aiheuttamia tartuntatapauksia on maailmanlaajuisesti raportoitu yli 80 000 ja kuolemantapauksia vajaa 3 000.” (Emt.) Lisäksi puheessa sanotaan: “Tämän hetkisen tiedon mukaan suurimmalla osalla virukseen sairastuneista oireet ovat olleet lieviä ja he ovat toipuneet hyvin kotihoidossa. Osalla ihmisistä infektio voi kuitenkin johtaa vakavampaan tautimuotoon, kuten keuhkokuumeeseen.” (Emt.) Kerrotaan siis, että koronavirus on terveydelle vaarallinen ja sairastuminen voi johtaa jopa kuolemaan.

Ongelmallistaminen aloitetaan siis kuvaamalla koronaviruksen negatiivisia ja jopa hengenvaarallisia vaikutuksia ihmisten terveyteen. Laajalle levinnyt ja ihmisten henkeä uhkaava virus koetaan uhaksi ja herättää huolta niin yksilöissä kuin poliittisissa päättäjissäkin. Tartunta- ja kuolemantapausten lukumäärien kerronta vahvistaa kokemusta viruksen vaarallisuudesta. Marinin puheessa koronaviruksen ongelmallistaminen aloitetaan siis perustelemalla sen vaarallisuus ihmisille.

Sen lisäksi, että koronavirus uhkaa ihmisten terveyttä, sen painotetaan olevan erityisen vaarallinen osalle väestöä. Valtioneuvoston päätöksessä (2020b) kerrotaan: “Terveyden ja hyvinvoinnin laitos toteaa, että vakavia uuden koronaviruksen aiheuttamia tautitapauksia ja kuolemantapauksia on maailmanlaajuisesti havaittu eniten yli 70-vuotiailla, joilla on jo jokin perussairaus, esim. keuhkosairaus, diabetes, verenpaine- tai sydän- ja verisuonitauti. Korkein riski on yli 80-vuotiailla.” Lisäksi Marin (2020d) painottaa: “Riskiryhmät sairastavat taudin yleensä rajuimmin ja he tarvitsevat huomattavan usein sairaalahoitoa.” Riskiryhmällä tarkoitetaan ikääntyneitä ja perussairauksia sairastavia.

Suomessa on yli 870 000 yli 70-vuotiasta henkilöä ja sairauden vuoksi riskiryhmään kuuluvia on noin 200 000 (Tilastokeskus 2020; THL 2020). Tämä muodostaa noin miljoonan ihmisen ryhmän, jolle koronaviruksen arvioidaan olevan vaarallisempi, kuin muulle väestölle. Suomen asukasluku oli vuonna 2020 5,5 miljoonaa (Tilastokeskus 2024). Suomen väestöstä siis noin viidesosalle koronaviruksen sairastaminen olisi hengenvaarallista, mikä on suuri osuus väestöstä. Tämä tekee koronaviruksen ongelmallisen paitsi yksilön hengen kannalta, myös koko yhteiskunnan toiminnan ja säilymisen kannalta.

Koronaviruksen ongelmallisuuden selittämisessä toistuu se, että monia koronavirukseen liittyviä piirteitä ei tunneta. Todetaan, että: “Koronavirus, joka aiheuttaa COVID-19-pandemian, on ihmiselle uusi eikä sitä ja sen aiheuttamaa tautia voida vielä ominaisuuksiltaan täysin tuntea. Taudinkuva tunnetaan melko hyvin, mutta tartunnan saaneiden osuutta koko väestössä tai taudin aiheuttamaa kokonaissairastuvuutta koko väestöön suhteutettuna ei vielä täsmällisesti tunneta, tosin tietoa kertyy jatkuvasti lisää.” (Valtioneuvosto 2020b). Sen lisäksi kerrotaan:

Maailmanlaajuinen COVID19-koronaviruspandemia on ajanut yhteiskunnat poikkeuksellisen vakavaan kriisiin niin terveydellisesti kuin taloudellisesti. Vielä alkuvuodesta emme osanneet aavistaa, että kriisistä tulisi näin syvä ja vakava. Vaikka Suomen varautuminen erilaisiin tilanteisiin on moniin muihin maihin verrattuna hyvä, on epidemia ja sen yhteiskunnalliset ja taloudelliset vaikutukset yllättäneet myös meidät. (Valtioneuvosto 2020a.)

Pelko tuntemattomasta viruksesta, jonka hallintakeinoja viranomaiset tai päätäntävällässä oleva valtion johto eivät tarkkaan tunne, lisää merkittävästi kokemusta viruksen

ongelmallisuudesta. Tässä korostuu tiedon puutteen merkitys asian ongelmallisuuden kannalta. Asia, josta ei ole olemassa tutkittua ja faktuaalista tietoa, koetaan uhkaavana ja ongelmallisena.

Ongelmallistamisen prosessissa valtioneuvosto viittaa usein ulkomailta tulevaan tietoon, koska koronaviruksia tai sen vaikutuksia terveyteen ei ollut vielä näkyvissä Suomessa. Marin korostaa puheissaan koronaviruksen vaarallisuutta asettamalla sen kansainväliseen kontekstiin. Puheissa kerrotaan päivittyneitä tartunta- ja kuolinlukuja, sekä eri maiden tekemiä toimia viruksen leviämisen estämiseksi. Valtioneuvoston päätöksessä julistaa Suomeen poikkeusolot kerrotaan laajasti muiden valtioiden toimenpiteistä. (Marin 2020a; Marin 2020c.) Aineistossa todetaan esimerkiksi:

Maailman ja Euroopan maat ovat pitäneet aiheellisena ottaa käyttöön hyvinkin rajoittavia toimenpiteitä tilanteen hallitsemiseksi. Useat maat ovat julistaneet kansallisen hätätilan. Tilanteen hallitsemiseksi väestön liikkumista, matkustamista ja kokoontumismahdollisuuksia samoin kuin julkista liikennettä ja liike-elämää on voimakkaasti rajoitettu ja asetettu erilaisia varotoimia. Opetus- ja kulttuurilaitoksia on suljettu ja rajatarkastuksia on otettu käyttöön ja erilaisia karanteenimääräyksiä on annettu. Maahantulokieltoja on asetettu ja rajoja suljettu. Tilaisuuksia perutaan ja ihmisiä kehoitetaan pysymään sisätiloissa. Sosiaalisissa tilanteissa on kehoitettu käyttämään yhden metrin turvaväliä. EU:ssa tilanne on pahin Italiassa ja maassa on jatkuvasti jouduttu ottamaan voimakkaampia kieltoja käyttöön. (...) Yhdysvallat on kieltänyt lähes kaikkien EU-maiden kansalaisilta pääsyn Yhdysvaltain maaperälle. (...) Myös useat Etelä-Amerikan maat ovat rajoittaneet lentoliikennettä Eurooppaan ja Euroopasta koronaviruksen vuoksi. Myös Venäjä on ilmoittanut rajoituksista. Päivittäin ilmoitetaan uusista rajoitustoimista Euroopassa ja muualla maailmassa. (Valtioneuvosto 2020b.)

Kansainvälisistä toimijoista viitataan etenkin WHO:n, ja kerrotaan esimerkiksi: "Koronavirus COVID-19 on laajalle levinnyt vaarallinen tartuntatauti ja Maailman terveysjärjestö WHO on julistanut sen maailmanlaajuiseksi pandemiaksi" (Marin 2020b). Muihin valtioihin ja kansainvälisiin toimijoihin viitattaessa osoitetaan koronaviruksen laaja ongelmallisuus sekä painottaa sitä, että kyseessä ei ole vain Suomen valtioneuvoston tai viranomaisen tulkitsema kriisitilanne. Tämä luo syvempää kokemusta koronaviruksen ja sen vaikutusten

ongelmallisuudesta, jolla valtioneuvosto pyrkii osoittamaan kansalaisille, että koronaepidemia on todellinen, kansainvälisesti tunnustettu ongelma, johon tulee kohdistaa hallintaa.

Koronaviruksen ongelmallisuutta selitetään aineistossa myös viittaamalla siihen, että sen leviäminen ja sairastumisten määrän kasvaminen asettavat merkittäviä haasteita terveydenhuollon toimintakyvylle. Tämä perustuu havaintoon siitä, että suuri määrä sairastuneita henkilöitä voi aiheuttaa terveydenhuoltojärjestelmän ylikuormittumisen, mikä vaarantaa sen kyvyn tarjota hoitoa kaikille potilaille. Pääministeri Marin (2020c) toteaa puheessaan:

Levitessään pandemia on ajanut maiden terveydenhuollon ja erityisesti sairaalahoidon äärirajoille. Sairaalahoitoon otetuista potilaista huomattavan suuri osa, jopa kolmannes, on otettu muutaman päivän kuluttua tehohoitoon. Hoidon tarve on kohdistunut erityisesti vaikean hengitysvajauksen ja monielinvaurion tehohoitoon, jota ilman potilas pääsääntöisesti menehtyy. Viruksen aiheuttamaan keuhkokuumeeseen liittyvän vaikean hengitysvajauksen tehohoito on erittäin vaativaa, paraneminen on tyyppillisesti hidasta ja tehohoitoajat pitkiä. (...) Epidemia aiheuttaa myös Suomessa ennennäkemättömän kuormituksen erikoissairaanhoidon, erityisesti raskaaseen tehohoitoon. Koronavirus kuormittaa epidemian aikana erittäin paljon myös perusterveydenhuoltoa, sosiaalipalveluita ja sairaaloiden vuodeosastoja.

Hyvinvointivaltion perustavanlaatuinen idea ja sen kansalaisille antama lupaus kattavasta julkisesta terveydenhuollosta ovat olleet olennainen osa monien yhteiskuntien rakennetta. Tämä lupaus on ollut merkittävä tekijä ihmisten hyvinvoinnin ja turvallisuuden tunteen ylläpitämisessä. Tämä saattaa herättää kansalaisissa turvattomuuden tunteita ja vahvistaa koronaviruksen ongelmallista luonnetta.

Koronaviruksen ongelmallisuuden kerrotaan liittyvän myös taloudellisiin haasteisiin, joita sen odotetaan asettavan yhteiskunnalle. Tämä tulee ilmi jo pääministeri Marinin ensimmäisessä puheessa eduskunnalle. “Tämän rinnalla haluan kiinnittää huomiota virusepidemian aiheuttamaan taloudelliseen haasteeseen. Suomi on osa taloudellisesti verkottunutta maailmaa ja talouskasvun hidastuminen vientimaissamme vaikuttaa myös maamme taloudelliseen asemaan. Tilanteesta voi seurata monenlaisia vaikutuksia talouteen. Taloudelliset vaikutukset kohdistuvat jo nyt matkailu- ja ilmailualaan” (Marin 2020a), puheessa sanotaan.

Yhteiskuntien kriisiytyminen johtaa teollisuuden ja tuotteiden viennin ja tuonnin laskuun, joka aiheuttaa laajasti haittoja talouteen. Tässäkin teemassa korostetaan, että koronavirus on yhteiskunnallinen ongelma, johon tulee kohdistaa hallintaa.

Valtioneuvoston mukaan koronaviruksen ongelmallisuus kiteytyy siihen, että virusta tai sen vaikutuksia ei voida hallita normaaliolojen lainsäädännöllä. Valtioneuvosto toteaa: “Kokonaistilanteen perusteella voidaan arvioida, että Covid-19–pandemian torjuminen, sairastuneiden hoitaminen sekä väestön suojaaminen eivät ole hallittavissa viranomaisten säännönmukaisin toimivaltuuksin. Tartuntatautilain ja muun sosiaali- ja terveydenhuollon lainsäädännön mukaiset toimivaltuudet eivät riitä tilanteen hallitsemiseksi...” (Valtioneuvosto 2020b.) Tämän myötä valtioneuvosto yhteistoiminnassa tasavallan presidentin kanssa julisti Suomeen valmiuslain nojalla poikkeusolot. Tämä osoittaa, että koronaviruksen ongelmallisuus koettiin hyvin merkittävänä, koska näin äärimmäisiä keinoja otettiin käyttöön.

Kuten tässä kappaleessa on todettu, pelko korostuu koronaviruksen ongelmallisen luonteen muotoutumisessa. Yleisölle, jolle valtioneuvosto esittää tietoja, pyritään luomaan kuva koronaviruksesta moninaisena uhkana yhteiskunnan olemassaololle. Paitsi että painotetaan yksilöön itseensä kohdistuvia terveydellisiä riskiä, kerrotaan myös, että se tulee vaikuttamaan negatiivisesti valtion toimintaan. Viruksen ongelmallisuus muodostetaan sen ympärille, että virus tulee haastamaan kansalaisia ja yhteiskunnan rakenteita laajasti.

Aineistosta tulee ilmi, että koronaviruksen ongelmallistamisen prosessi valmistuu maaliskuun loppuun tultaessa. Valtioneuvoston valmiuslain asetus on viimeinen asiakirja, jossa koronaviruksen ongelmallista luonnetta selitetään ja perustellaan. Tämän jälkeen, huhti-toukokuussa, viruksen ongelmallisuutta ei keskitytty perustelemaan, vaan siihen suhtauduttiin ikään kuin se olisi jo yleisesti tiedossa ja tunnustettu tosiasia. Päivittyviä tartunta-, tehohoito- ja kuolinlukuja kerrottiin, millä koronaviruksen ongelmallisuutta ylläpidettiin. Koronaviruksen ongelmallisuutta siis ylläpidetään, mutta ei enää erityisesti rakenneta.

Valtioneuvosto rakensi koronaviruksen ongelmallisen luonteen perusteluna sille, että se on hengenvaarallinen yksilölle, ja aiheuttaa haittaa laajalti yhteiskunnan toimintaan, kuten terveydenhuoltoon ja talouteen. Ongelmallisuutta perusteltiin eri kansainvälisiltä toimijoilta tulevilta tiedoilla, jotka tukivat käsitystä siitä, että virusta kohtaan tulisi kohdistaa hallintaa.

Asian ongelmallinen luonne mahdollistaa sen, että sitä kohtaan voidaan alkaa kohdentaa poliittista hallintaa. Ongelmallistamisessa luodaan kokemusta, että valtioneuvoston on vastattava kriisiin erinäisillä toimenpiteillä, jotta koronavirus ei leviäisi ja vahingot jäisivät pieniksi.

Koronaviruksen ongelmallistamisen prosessi toimii myös keskeisenä valtioneuvoston tekemien toimenpiteiden oikeuttajana. Kun virus esitetään vakavana uhkana, se mahdollistaa sen, että tiukat toimenpiteet ja sääntelymuutokset voidaan perustella välttämättöminä toimina kriisin hallitsemiseksi. Viruksen vakavuuden laaja tunnistaminen yhteiskunnassa takaa sen, että valtioneuvoston päätökset saavat hyväksyntää niin kansalaisilta kuin muilta poliittisilta tahoilta. Aineistossa sanotaankin: “Maailman maat ovat tilanteessa, jossa ne ovat joutuneet tekemään päätöksiä epävarmuuden tilanteessa” (Emt). Tämä painottaa sitä, että kansainvälisestikään ei vielä tiedetty, mitkä toimet ovat viruksen hallinnassa tehokkaimpia tai millaisia muita vaikutuksia niillä voi olla. Erityisesti toimenpiteiden pitkän aikavälin vaikutukset ovat epäselviä, mikä luo tarpeen saada toimille mahdollisimman laaja hyväksyntä ja tuki.

Koronaviruksen ongelmallistaminen perustuu sen tautikuvaan, tuntemattomuuteen, kansainvälisiin käsityksiin sen vaarallisuudesta sekä siihen liittyviin laajoihin uhkakuviin. Tutkielmassa siirrytään seuraavaksi analysoimaan hallinnan rationaliteetteja, jotka osittain kumpuavat ongelmallistamisen prosessissa esiin nousevista teemoista. Hallinnan rationaliteetit paljastavat laajempia valtiollisia ja yhteiskunnallisia ideologioita ja tavoitteita, jotka ohjaavat hallinnan muotoja ja toteuttamista.

6. Hallinnan rationaliteetit

6.1. Hyvinvointirationaliteetti

Hyvinvointirationaliteetti on poliittista hallintaa sosiaalisen näkökulmasta. Millerin ja Rosen (2010) mukaan hyvinvointiaatteessa yksilö ja valtio ovat sitoutuneet toisiinsa oikeuksien ja velvollisuuksien kautta. Yksilö on liitetty yhteiskuntaan kansalaisena sosiaalisine tarpeineen sopimuksella, joka koostuu moninaisesta joukosta erilaisia ohjelmia, joissa valtio takaa kansalaiselle esimerkiksi korkean työllisyysasteen, sosiaalisen ja fyysisen turvallisuuden, terveyden sekä asumisen. Valtio käyttää välineinään verotusta ja laajaa byrokraattista hallintakoneistoa, jotka sitovat kansalaisen osaksi valtion toimintaa, ja valtion osaksi kansalaisen elämää. (Miller & Rose 2010, 73-74, 106-107.)

Miller ja Rose käsittävät hyvinvointiaatteen siis valtion hallinnan muotona, joka koostuu monista erilaisista teknologioista, joilla kansalaiset pidetään yhteiskunnan jäseninä. Tässä tutkielmassa hyvinvointirationaliteetti liittyy tähän suhteeseen, jossa koetaan valtion velvollisuudeksi ylläpitää kansalaisiin liittyvää hyvinvointiverkostoa ja kansalaisten odotetaan käyttäytyvän valtion ohjauksen mukaan. Kuten tutkielmassa on aiemmin todettu, Suomi on pohjoismainen hyvinvointivaltio, jonka tärkeimpiin valtiollisiin tehtäviin lukeutuu kansalaistensa terveyden ja hyvinvoinnin turvaaminen. Hyvinvointirationaliteetti on siis lähtökohtaisestikin läsnä valtioneuvoston kohdistamassa hallinnassa koronavirusta kohtaan.

Aineistossa painotetaan, että "hallituksen ja viranomaisten keskeinen tehtävä on kansalaisten terveyden ja turvallisuuden takaaminen" (Marin 2020a). Tällä korostetaan valtioneuvoston roolia epidemian hallinnassa ja tuo valtion ja kansalaisen välisen suhteen merkittäväksi osaksi sitä. Samalla luodaan selkeä käsitys siitä, että kansalaisten elämien laaja-alainen suojeleminen on hallinnan toimenpiteiden keskeinen motivaatio. Epidemian kontekstissa valtion vastuulla on huolehtia siitä, että hyvinvointia ja terveyttä turvaavat toimenpiteet ovat riittäviä ja tehokkaita vastaamaan koronaviruksen monilaisiin vaikutuksiin. Tämä tarkoittaa, että valtioneuvoston hallinta pyrkii turvaamaan kansalaisten hyvinvointia laaja-alaisesti.

Aineistossa korostetaan sitä, että valtioneuvoston tavoite on suojella kansalaisia. Erityisesti korostetaan tietyn väestöryhmän suojeleminen: "Erityisen tärkeää tämä on riskiryhmiin kuuluvien suojelemiseksi" (emt). Väestöryhmän, jolle koronaviruksen arvioidaan olevan vaarallisempi,

erityinen huomioiminen heijastaa yhteiskunnassa vallitsevaa moraalista tuntoa, jonka mukaan yhteiskunnan on huolehdittava ja suojeltava heikoimmassa asemassa olevia. Valtioneuvosto vetoaa tähän moraaliseen velvoitteeseen, mikä näkyy selkeästi esimerkiksi seuraavassa lainauksessa: “Koronavirustartuntaa vastaan on kehitteillä rokotteita. Näistä syistä on perusteltua ja eettisesti oikein, että taudin vakaville muodoille erityisen alttiita henkilöitä suojellaan tartunnalta, kunnes epidemia sammuu” (Valtioneuvosto 2020d). Heikoimmassa asemassa olevien suojelu on yksi hyvinvointivaltion peruseriaatteita. Vallitseva moraalikäsitelmä liittyy vahvasti rationaalisiiin perusteluihin, jotka ohjaavat koronaviruksen hallinnan toimia.

Hengen ja terveyden suojelun lisäksi aineistossa korostuu valtioneuvoston pyrkimys suojella kansalaisia negatiivisilta taloudellisilta vaikutuksilta. Taloudellisen suojelun taustalla on ajatus siitä, että on koko yhteiskunnan etu edesauttaa talouden jatkuvuutta ja on tärkeää, että ihmiset selviävät poikkeusoloista mahdollisimman vähillä vaikutuksilla. Taloudellisten vaikutusten minimointi nähdään osana kokonaisvaltaista suojelua, jossa terveyteen ja talouteen liittyvät tiiviisti toisiinsa. (Marin 2020a; Marin 2020c; Marin 2020e.) Hyvinvointirationaliteetti ilmenee siis myös valtioneuvoston taloudellisissa tavoitteissa koronaepidemian hallinnassa.

Valtioneuvoston hyvinvointirationaliteetti ilmenee erityisesti pyrkimyksessä ylläpitää terveydenhuollon toiminta koronaepidemian aikana. Aineistossa ilmenee epävarmuus siitä, että terveydenhuollon hoitopaikat, materiaalit, koneet ja henkilöstön määrä riittäisivät epidemia-aallon aikana. Marin (2020c) korostaa, että: “On tärkeää, että tarvittavat toimenpiteet otetaan käyttöön, jotta tehohoidon kapasiteetti riittäisi, hoitoon ottamista ei jouduttaisi voimakkaasti rajaamaan ja tartunnan saaneiden ja muiden tehohoitoa tarvitsevien henki ja terveys eivät vaarantuisi”.

Terveydenhuolto on keskeinen osa hyvinvointiaatetta. Sen periaatteiden mukaisesti terveydenhuolto toimii valtion takaamana palveluna, joka sitouttaa kansalaisia ja edistää heidän hyvinvointiaan. Kriisiaikana terveydenhuollon toimivuuden odotetaan olevan erityisen keskeisessä roolissa kansalaisten suojelussa. Tämä tarkoittaa, että terveydenhuoltojärjestelmän kapasiteetti ja toimintakyky on turvattava, jotta voidaan vastata kasvaneeseen hoidon tarpeeseen ja tarjota tehokasta hoitoa kaikille sitä tarvitseville. Tämä

pyrkimys heijastaa hyvinvointivaltion arvoja, joissa korostetaan yhteiskunnan vastuuta suojella ja tukea kansalaisia erityisesti vaikeina aikoina.

Kuten analyysistä tulee ilmi, hyvinvointirationaliteetissa korostuu valtioneuvoston pyrkimys suojella kansalaisia. Suojelun korostaminen ei ole pelkästään passiivista turvan tarjoamista, vaan aktiivista kansalaisten toiminnan ohjaamista. Voi tulkita, että valtioneuvosto tarjoaa kansalaisilleen suojaa sitä vastaan, että he noudattavat heihin kohdistuvaa hallintaa. Tässä yhteydessä terveyden ja turvan suojelulla on myös toinen ulottuvuus, jossa pelätään, että terveydenhuollossa ei pystyittäisi hoitamaan kaikkia hoitoa tarvitsevia; eli valtio ei pystyisi takaamaan kansalaisilleen sitä turvaa, mikä sisältyy hyvinvointiaatteen sopimukseen. Hyvinvointiaatteen pohjautuva suojeluretoriikka on siis olennainen osa hallintaan johtavasta toiminnasta.

Aineistossa toistuu myös vetoaminen kansalaisten vastuuntuntoon. Hyvinvointiaatteen kuuluu Miller ja Rosen mukaan se, että valtion tarjoamaan turvaan ja hyvinvointiin vastapalveluksi kansalaiset ovat solidaarisia ja vastuuntuntoisia. Yksilöllä on kokemus vastuusta omasta yhteisössään, mikä mahdollistaa hallinnan, joka kohdistuu yksilön toimintaan. (Rose ja Miller 2010, 114-115, 129-134.)

Aineistosta voi tulkita, että valtioneuvosto tiedostaa kansalaisten olevan sitoutunut vastuuntuntoon. Marin (2020d) esimerkiksi korostaa puheessaan: “Onnistuaksemme, tarvitsemme suomalaisten ihmisten apua. Jokaisen on omalta osaltaan noudatettava suosituksia ja rajoituksia, jotta viruksen leviämistä voidaan hillitä. Jokaisen meistä vastuulla on suojella omaa, läheistensä ja muiden kanssaihminen terveyttä. Suomi selviää tästäkin kriisistä, kun toimimme yhdessä”. Tässä sitaatissa vedotaan vahvasti kansalaisten vastuuntuntoon toimia valtioneuvoston ohjeiden mukaan ja suojella toisiaan koronavirustartunnalta.

Vastuuntuntoon vetoaminen toimii sekä moraalisenä että käytännöllisenä keinona, jolla pyritään vaikuttamaan kansalaisiin. Kansalaiset ymmärtävät, että heidän henkilökohtaisilla valinnoillaan ja toiminnallaan on vaikutusta yhteisön turvallisuuteen ja hyvinvointiin. Tämä toisaalta syventää kokemusta yhteisöön kuulumisesta, myös sitouttaa kansalaisia noudattamaan valtioneuvoston hallintaa. Marin (2020f) vetoaa myös yhteisöllisyyteen:

Kun siirrymme koronan hallinnassa uuteen vaiheeseen eli puramme rajoituksia asteittain, korostuu jokaisen kansalaisen, yrityksen ja yhteisön oma vastuullinen toiminta ja harkinta. Tilanne on yhä vakava. Siksi jokaisen meistä on huomioitava toiminnassamme oma ja kanssaihminen terveys. Kaikkien rajoitusten ja suositusten keskellä eniten on merkitystä sillä, miten itse toimimme. Suomalaiset ovat toimineet tähän asti erittäin vastuullisesti ja luotan siihen, että toimimme näin myös jatkossa.

Marin (2020e) jopa kiittää kansalaisia toimenpiteiden noudattamisesta: “Emme olisi onnistuneet hillitsemään epidemian etenemistä Suomessa ilman kansalaisten sitoutumista rajoitustoimien noudattamiseen. Ihmiset ovat toimineet vastuullisesti ja suhtautuneet tilanteeseen sen vaatimalla vakavuudella. Siitä kiitos jokaiselle teistä!” Tässä pyritään vetoamaan kansalaisten vastuuntuntoon ja yhteisöllisyyden tunteisiin onnistumisen kokemuksen kautta.

Hyvinvointirationaliteetti keskittyy siis kansalaisen ja valtion väliseen hallinnan suhteeseen, jossa valtio takaa kansalaisilleen turvaa ja suojelua, ja kansalainen noudattaa valtion harjoittamaa hallintaa. Tämä hallinnan suhde perustuu vastavuoroisuuteen, jossa valtio ottaa vastuuta kansalaisten terveydestä, turvallisuudesta ja hyvinvoinnin turvaamisesta, kun taas kansalaisilta odotetaan vastineeksi solidaarista ja vastuuntuntoista käyttäytymistä, mikä näkyy hallinnan toimien noudattamisessa.

Tässä yhteydessä voidaan nähdä, että hyvinvointirationaliteetti ei ainoastaan perustu olemassa olevaan valtion ja kansalaisen väliseen sopimukseen, vaan myös aktiivisesti ylläpitää ja vahvistaa sitä. Hallituksen viestintä ja toimenpiteet, kuten kiitokset kansalaisille ja yhteisöllisyyden korostaminen, ovat keinoja vahvistaa tätä suhdetta ja sitouttaa kansalaisia yhteiskuntaan entisestään. Suojelu laajennetaan koskemaan valtion tarjoamasta suojelusta kansalaisilleen myös kansalaisten väliseen suhteeseen.

Kriisitilanteessa, kuten pandemia-aikana, hyvinvointirationaliteetti korostuu erityisesti, koska silloin valtion rooli kansalaisten suojelijana ja turvaajana korostuu. Tämä rooli on keskeinen osa hyvinvointivaltion peruseriaatteita, joissa valtion tehtävänä on varmistaa, että jokainen kansalainen saa tarvitsemansa suojan ja tuen. Samalla tämä suhde asettaa kansalaisille velvollisuuden toimia vastuullisesti ja yhteistyössä valtion kanssa, jotta yhteiskunta voi selviytyä kriisistä valtioneuvoston tavoitteiden mukaisesti.

Hyvinvointirationaliteetti ohjaa mihin ja millä perusteilla valtioneuvosto tulee kohdistamaan hallintaa ja mitkä toimien tavoitteet ovat. Se on hallinnan taustalla toimiva ideologinen peruste, joka saa tyypillisesti laajaa kannatusta Suomen poliittisessa kontekstissa. Hallinnan tutkimuksen yhtenä tavoitteena onkin paljastaa niitä taustavaikuttajia hallinnassa, joita saatetaan pitää itsestään selvinä tai luonnon sanelemina. Tämä analyysi hyvinvointiaatteen toistuvuudesta valtioneuvoston tiedotteissa ja pääministeri Marinin puheissa osoittaa, että hyvinvointiaate oli yksi keskeinen rationaliteetti koronaepidemian hallinnan analytiikassa.

6.2. Asiantuntijarationaliteetti

Millerin ja Rosen (2010) mukaan asiantuntijuus liittyy perustavanlaatuisesti moderneihin yhteiskuntiin, joissa arvostetaan koulutusta, ammatillista kokemusta ja tutkittua tietoa. Asiantuntijuus rakentuu erilaisista hallinnollisista rakenteista ja organisaatioista, joissa työskentelee korkeasti koulutettuja, eri alojen koulutettuja asiantuntijoita, joiden odotetaan käyttävän hallussa olevaa tietoa parhaalla mahdollisella tavalla haittojen minimoimiseksi yhteiskunnan toiminnan näkökulmasta. Asiantuntijuuteen ja asiantuntijoilla olevan tiedon odotetaan olevan vankkaa ja ajallisesti eri näkökulmien tarkastelua kestävä, jotta siihen voidaan luottaa. Poliitiikan vallanpitäjien vaihtuessa asiantuntijatieto säilyy, mikä tuo politiikan tekoon jatkuvuutta. (Miller & Rose 2010, 101-103, 157-162.)

Asiantuntijuus, tutkittu tieto ja eri asiantuntijalaitokset ja -toimijat toistuvat ja korostuvat myös tutkielman aineistossa. “Epidemian ehkäisy ja hallinta onnistuvat kaikkein parhaiten nojaamalla tutkittuun tietoon, luottamalla asiantuntijoihin ja huolellisesti noudattamalla annettuja ohjeita”, Marin (2020a) toteaa ensimmäisessä koronavirusta käsittelevässä puheessaan. Tämä osoittaa, että asiantuntijuus ja tieteellinen tieto olivat epidemian hallinnassa päätösten perustana.

Millerin ja Rosen (2010) mukaan asiantuntijavallalle on yhteiskunnissa myönnetty tietty auktoriteettiasema, mikä näkyy myös tämän tutkielman aineistossa. Asiantuntijuus sijoittuu tiettyihin tutkijalaitoksiin, joita säädellään erilaisten ammatillistumisen ja byrokratian kautta. Asiantuntijuus ja politiikka ovat kuitenkin erottamattomia, mikä korostuu valtioneuvoston

koronaviruksen hallinnassa. Asiantuntijuudella on valtaa vaikuttaa politiikan kohteisiin, näkökulmiin ja esimerkiksi rahoituksen, lainsäädännön ja organisatoristen kapasiteettien ohjautumiseen. (Miller & Rose 2010, 293-295.)

Aineistossa eniten toistuva asiantuntijataho, johon valtioneuvosto viittaa, on Terveyden ja hyvinvoinnin laitos THL. Esimerkiksi Marin (2020a) toteaa: “Kansallisena asiantuntijalaitoksena THL tukee ministeriötä, ylläpitää valtakunnallista epidemiologista seurantajärjestelmää sekä ohjaa ja tukee tartuntatautien torjuntatyötä kunnissa ja terveydenhuollon toimintayksiköissä. THL vastaa kansallisista ohjeista, tiedottamisesta ja antaa väestölle ohjeita tartunnan välttämiseksi ja leviämisen ehkäisemiseksi”. THL:llä on siis merkittävä rooli koronaepidemian hallinnassa erityisesti asiantuntijatiedon jakamisessa valtioneuvostolle ja kansalaisille.

Asiantuntijuus liittyy tiiviisti myös yhteisön käsitteeseen, jonka esittelin hyvinvointirationaliteetin kappaleessa. Asiantuntijoilta vaaditaan yhteisön tuntemusta ja tietoa siitä, miten asiat vaikuttavat yhteisöön, mikä tekee siitä myös yhteisöstä vastuuta kantavan toimijan. Asiantuntijuus on rakentanut ratkaisevat linkit yhteiskunnallis-poliittisten päämäärien, kodin ja valtion välille, joka on puolueeton ja toimii hyvän ja pahan tuolla puolen. Sillä on eräänlainen kaksoisliitto, jossa yhtäältä se liittoutuu poliittisten vallanpitäjien kanssa, keskittyen niiden määrittämiin ongelmiin, problematisoivat uusia asioita ja luovat ratkaisuja. Samalla asiantuntijuus pyrkii liittoutumaan yksilöiden itsensä kanssa kääntäen heidän arkihuolensa ja päivittäiset ongelmat ja päätökset kielelle, joka tunnustetaan politiikassa ja joka antaa yksilöille mahdollisuuden olla politiikassa läsnä. (Miller & Rose 2010, 101-103, 157-158.)

Suomen kansalaiset kokevat tutkimusten mukaan asiantuntijat pääsääntöisesti luotettavina (ks. Jallinoja & Väliverronen 2021). Aineisto osoittaa, että valtioneuvosto luottaa THL:ään ja sen asiantuntijuuteen merkittävästi koronaviruksen hallinnassa. Asiantuntijatietoon usein viittaaminen voi johtua siitä, että tunnustetaan myös kansalaisten luottavan yleisesti asiantuntijatietoon, joka lisää uskottavuutta ja painotusta asiaan, josta valtioneuvosto viestii kansalaisille. Hallinnan tekijän ja hallinnan kohteen yhtenevä luottamus asiantuntijuuteen helpottavat hallinnan tilanteen toteutumista.

Aineistossa viitataan usein myös kansainvälisiin asiantuntijalaitoksiin. Marin (2020a) esimerkiksi toteaa: “Terveyden ja hyvinvoinnin laitos koordinoivat ja seuraavat kansainvälistä tilannetta yhdessä Euroopan tautien ehkäisy- ja valvontakeskuksen ja Maailman terveysjärjestö WHO:n kanssa”. Erityisesti WHO:ta painotetaan tautikuvaa ja levinneisyyttä kuvaillessa. Kansainvälisiin asiantuntijalaitoksiin viitattaessa painotetaan yhteistyöntekemisestä ja sen tärkeydestä. Marin (2020e) toteaa: “On ensiarvoisen tärkeää, että Eurooppa etsii ratkaisuja kriisiin yhdessä. Tarvitsemme yhteistä koordinaatiota ja yhteisiä toimia.”

Asiantuntijayhteistyön edistämiseksi valtioneuvosto perusti useita viranomais- ja asiantuntijaryhmiä, kuten COVID-19-koordinaatioryhmän ja erilaisia valmistelutyöryhmiä, jotka tarjosivat foorumin asiantuntijoille ja poliittisille päättäjille keskustella ja suunnitella viruksen hallintatoimia. Lisäksi valtioneuvosto nimitti erityisiä asiantuntijaryhmiä tarkastelemaan koronaviruksen vaikutuksia eri osa-alueilla, kuten työelämään ja nuorisoon, ja nämä ryhmät välittivät keräämäänsä tietoa valtioneuvostolle. Tukemaan koronakriisistä selviämistä ja jälkihoitoa nimettiin myös valmisteluryhmä sekä eri tieteenaloja edustava tiedepaneeli. (Valtioneuvosto 2021.) Aineistosta tulee ilmi, että asiantuntijatahoja on kuultu kaikissa hallinnan ulottuvuuksien vaiheissa.

Aineistossa asiantuntijuuden ja tutkitun tiedon merkitystä korostetaan myös väärään ja valheelliseen tietoon viitattaessa. Painotetaan, että asiantuntijoilla on luotettavin ja ajankohtaisin tieto aiheesta ja tiedostetaan, että muutkin toimijat kuin asiantuntijat tuottavat ja levittävät koronavirukseen liittyvää tietoa. Tämän tiedon todetaan olevan usein ristiriidassa asiantuntijatietoon, ja jopa todettavissa valheelliseksi tutkitun tiedon nojalla. Marin (2020a) toteaaakin:

...(H)aasteita aiheuttavat julkisessa keskustelussa tapahtuvat ylilyönnit, joista Maailman terveysjärjestökin on käyttänyt ilmaisua infodemia. Se tarkoittaa tilannetta, jossa väärä tieto ja epävarmuus leviävät itse epidemiaa nopeammin. Epäselvä tilanne jättää paljon tilaa spekulatioille ja epävarmuudelle, mikä heikentää kansalaisten ja yritysten luottamusta markkinoihin ja on epäedullista talouden kehitykselle. (...) Tämän ehkäisemiseksi on tärkeää käydä keskustelua faktapohjaisesti, avoimesti ja liioittelematta.

Asiantuntijuuden korostaminen näkyy aineistossa myös resurssien kohdistamisessa. THL:lle osoitettiin merkittäviä lisäresursseja tiedottamisen lisääntymiseen. Sen lisäksi Suomi lisäsi resursseja WHO:lle ja liittyi epidemiavalmius- ja innovaatiokoalition ja Kansainvälisen rokoteinstituutin jäseneksi. (Valtioneuvosto 2021; Marin 2020e.) Tämä kertoo laajemmasta intressistä panostaa tutkittuun tietoon ja asiantuntijuuden kehittämiseen, mikä näkyy niin kotimaisissa kuin kansainvälisissä hankkeissa ja yhteistyöverkostoissa.

Resurssien ohjaaminen tutkimustiedon lisäämiseen on merkki laajemmasta asenteesta. Se osoittaa, että valtioneuvosto arvostaa tieteellistä tutkimusta ja asiantuntijuutta, ja on valmis panostamaan siihen merkittävästi. Tämä resurssien kohdentaminen heijastaa syvempää hallinnan mentaliteettiä, jossa asiantuntijoilla on keskeinen rooli poliittisen päätöksenteon tukena. Tämä korostaa asiantuntijoiden merkitystä ja heidän keskeistä rooliaan yhteiskunnallisen ja poliittisen hallinnan eri tasoilla.

Kuten tässä kappaleessa on osoitettu, kansalaiset keskimäärin luottavat asiantuntijoihin ja heidän asiantuntemukseensa. Tämä luottamus on kaksisuuntaista: samalla kun kansalaiset ja vallanpitäjät luottavat asiantuntijoihin, valtioneuvosto pyrkii lisäämään kansalaisten luottamusta valtioneuvoston toteuttamaan hallintaan tukeutumalla asiantuntijatietoon. Tämä voi olla strateginen keino kerryttää luottamusta kansalaisilta, kun osoitetaan, että päätökset perustuvat sekä kotimaisten että kansainvälisten asiantuntijoiden näkemyksiin ja suosituksiin.

Asiantuntijarationaliteetti toimii ajattelutapana, jossa koronaviruksen hallintaan liittyvä toiminta perustuu asiantuntijuuden meriitteihin, tutkittuun tietoon ja tehtyihin arvioihin. Se heijastaa laajempaa yhteiskunnallista ajattelutapaa, jossa asiantuntijuuteen itsessään luotetaan ja jonka varaan rakennetaan myös poliittista hallintaa. Tässä ajattelumallissa asiantuntijat nähdään luotettavina tiedonlähteinä, ja heidän suosituksiaan pidetään ratkaisevina tehokkaan politiikan ja toimenpiteiden suunnittelussa. Koronaepidemian hallinnan analytiikassa asiantuntijarationaliteetti nousee keskeiseksi periaatteeksi, jossa päätöksenteon oikeutus perustuu asiantuntijoiden tarjoamaan tietoon. Tämä rationaliteetti ohjaa sekä valtioneuvoston toimenpiteitä että poliittista viestintää, ja sen avulla pyritään luomaan johdonmukaisia, perusteltuja ratkaisuja koronakriisin hallitsemiseksi.

6.3. Vapaurationaliteetti

Rose ja Miller (2010) tutkivat modernia hallintaa myös vapauden näkökulmasta. Liberalistisessa ajattelussa yksilö on vapaa tietyistä hallinnan osista. Yksilöllä on piirteitä ja alueita henkilökohtaisessa elämässään, jossa politiikalla ei ole paikkaa, ja jossa politiikan tulee kieltää yksilöä. Tähän liittyy käsitys yksilöistä aktiivisena toimijana, joka ei tarvitse hallintaa, vaan joka hallitsee itse itseään. Tällöin yksilön hallintaan liittyy itsehillintä, itsetarkkailu ja itsesääntely. Yksilöt hallitsevat ja hillitsevät itseään, joten valtion ei toisaalta tarvitse tai anneta hallita. Valtio kunnioittaa yksilön vapautta ja oikeuksia vetämällä tiettyjä rajoja poliittiselle vallalle. (Miller & Rose 2010, 290-293.)

Suomessa yksilönvapaudet on määritelty perustuslaissa (1999/731), joita ovat esimerkiksi liikkumis- ja kokoontumisvapaus. Nämä ovat Suomen oikeusvaltiossa merkittäviä lakeja yksilön elämän kannalta. Aineistossa vapausrationaalioteetti ilmenee erityisesti siinä, että valtioneuvosto päätyy rajoittamaan näitä kansalaisten vapauksia. Vapaus hallinnan muotona keskittyykin jännitteeseen vapauden ja hallinnan välillä, jossa pyritään tasapainottamaan vapauksien kunnioittaminen ja hallinnan tarpeet. Tässä tutkielmassa vapausrationaalioteetti liittyy erityisesti siihen, miten valtioneuvosto perustelee ja oikeuttaa vapauksien rajoittamisen sekä mitä muita piirteitä tähän liittyy. Keskeinen osa tätä on valmiuslain käyttöönoton mahdollistama lakien muuttaminen.

Yksilön vapauksia voidaan rajoittaa poikkeusoloissa, kuten valtioneuvosto toimi ensimmäisen epidemia-aallon aikana. Marin (2020b) kertoo poikkeusolojen julistamisesta: “Koska normaaliolojen lainsäädäntö ja säännönmukaiset toimivaltuudet eivät enää riitä väestön suojaamiseksi, valmiuslain käyttöönottoasetuksella otetaan käyttöön valmiuslaista ne säännökset, jotka valtioneuvosto katsoo välttämättömiksi tämän hetkisessä tilanteessa ja oikeasuhteisiksi Covid-19 –pandemian leviämisen ja etenemisen hidastamiseksi.”

“Tavoitteiden saavuttamiseksi välttämättömät viranomaistoimet ovat poikkeuksellisen pitkälle meneviä, myös ihmisten perusoikeuksiin puuttuvia viranomaistoimia. Valmiuslain liikkumis- ja oleskelurajoitusten käyttöönotolle pandemiatilanteessa on erittäin painavat perusteet”, Marin (2020c) toteaa puheessaan. Lainauksesta tulee ilmi, että koronaviruksen hallinnassa päädyttiin rajoittamaan yksilön perusoikeuksia, kuten liikkumista ja kokoontumista.

Liberalistiseen hallintaan liittyy oleellisesti siis se, että kansalaiset ovat valvutuneita omista oikeuksistaan. Kansalaiset ymmärtävät oikeuksiensa ja vapauksiensa merkityksen, mikä tekee

heistä valppaita ja kriittisiä tarkkailijoita. Tämä valppaus tarkoittaa, että he tarkastelevat hallinnon toimia kriittisesti, kysyen jatkuvasti, kuka hallitsee, miten hallitaan ja miksi tietyt päätökset tehdään. Kansalaiset kyseenalaistavat hallintaa, ja hallinnan oikeutus on jatkuvasti tarkastelun alla. (Miller & Rose 2010, 295.)

Kansalaisilta tuleva kriittinen tarkastelu edellyttää, että hallinnan tekijät pystyvät tarjoamaan selkeitä ja loogisia perusteluja toimilleen. Hallinnan täytyy olla läpinäkyvää ja perusteltua, ja sen on pystyttävä vastaamaan kansalaisten esittämiin kysymyksiin. Hallintaa ei hyväksytä itsestäänselvyytenä, vaan sen legitimitetti on ansaittava jatkuvasti kansalaisten näkökulmasta.

Kuten tutkielmassa on aiemmin todettu, hallinta perustuu tiedon hallintaan (ks. Miller & Rose 2010, 92-94, 291-292). Yksilön vapauden, itseohjautuvuuden ja hallinnan tekijän jatkuvan kyseenalaistamisen kontekstissa voi päätellä, että vapaudella hallitsemiseen vaaditaan hallinnan tekijän jakavan tietoa yksilölle. Valtion lisäksi yksilö kerää, tulkitsee ja hakeutuu tiedon äärelle. Valtiolla on kuitenkin merkitys yksilön tiedon saannista, esimerkiksi koulutuksen myötä. Tämän myötä yksilö arvioi valtion hallintaa sen tiedon pohjalta, minkä yksilö saa.

Aineistosta tulee ilmi, että valtioneuvosto tunnistaa yksilön vapauden ja hallinnan kompleksisuuden koronaviruksen hallinnassa. Se tunnistaa siis vahvasti sen, että kansalaisilla on kokemus omasta vapaudestaan ja oikeuksistaan. Tämä tiedostaminen tulee ilmi siten, että eri toimia perustellaan useaan kertaan laajasti eri näkökulmista. Tässä hyödynnetään tutkielmassa esitettyjä aiempia tuloksia, eli vastuuntuntoon vetoamista ja asiantuntijatietoon luottamista. Marin (2020c) toteaa puheessaan:

Julkiselle vallalle on asetettu velvollisuus turvata jokaisen oikeus elämään, turvata jokaiselle riittävät terveyspalvelut myös pandemian aikana sekä edistää väestön terveyttä. Tavoitteiden saavuttamiseksi välttämättömät viranomaistoimet ovat poikkeuksellisen pitkälle meneviä, myös ihmisten perusoikeuksiin puuttuvia viranomaistoimia. Valmiuslain liikkumis- ja oleskelurajoitusten käyttöönotolle pandemiatilanteessa on erittäin painavat perusteet. Rajoitusten kautta voidaan turvata terveydenhuoltojärjestelmän toimintakyky ja sitä kautta torjua ihmisten henkeen ja terveyteen kohdistuvia vakavia uhkatekijöitä.

Valtioneuvosto myös jakoi kansalaisille laajalti tietoa koronaviruksesta, tautikuvasta ja tavoitteista levinneisyyden hallinnasta. Tässä on syytä huomioida, että myös ministeriöt, media ja esimerkiksi THL tiedotti kansalaisia aktiivisesti epidemian eri vaiheista. THL esimerkiksi lähetti jokaiselle kansalaisille tietopaketin koronaviruksesta (Valtioneuvosto 2020a).

Valtioneuvoston tunnistaminen, että vapauksien rajoittamista tulee perustella kansalaisille kattavasti ilmenee siinä, että kaiken painotetaan tapahtuvan lakien mukaan. Painotetaan sitä, että hallinnan prosessit etenevät laillisesti oikeassa järjestyksessä ja että niille löytyy poikkeuslaissa määritellyjä vastineita. Aineistoissa viitataan aina tarkasti tiettyihin lakipykäliin. Valtioneuvoston asetuksessa (2020d) todetaan:

Oikeuksien käytölle ei saa asettaa muita kuin sellaisia rajoituksia, jotka ovat lain mukaisia ja välttämättömiä demokraattisessa yhteiskunnassa kansallisen tai yleisen turvallisuuden takia, yleisen järjestyksen ylläpitämiseksi, rikollisuuden estämiseksi, terveyden tai moraalien suojaamiseksi tai muiden yksilöiden oikeuksien ja vapauksien suojelemiseksi (...) Tässä perustelumuiotiossa esitetyin tavoin liikkumisvapauden rajoitus täyttää edellä mainittujen sopimusten vaatimukset rajoituksen välttämättömyydestä, lakiin perustumisesta ja rajoituksen tarkoituksesta (terveyden suojeleminen).

Prosessien laillisuutta painotetaan myös viittaamalla perustuslakivaliokunnan mietintöihin eri lakien muuttamisen tai käyttöönoton yhteyksissä. Perustuslakivaliokunnan tarkoituksena on antaa lausuntoja lakiehdotuksista perustuslain näkökulmasta, eli varmistaa, että säädetyt lait ja asetukset ovat perustuslain mukaisia (Eduskunta 2024). Valtioneuvoston asetuksessa (Valtioneuvosto 2020d) todetaan:

Valiokunnan mukaan on myös selvää, että perusoikeusrajoitus ei voi olla tarkoitukseensa soveltuva ja siten välttämätön, jos sillä ei edes periaatteessa voida saavuttaa sen perusteena olevaa hyväksyttävää tavoitetta. (...) Perustuslakivaliokunnan tulkinnan mukaisesti terveydenhuoltojärjestelmän toimintakyvyn säilyttäminen pandemian aikana on perusoikeusjärjestelmän näkökulmasta erityisen painava peruste,

joka oikeuttaa poikkeuksellisen pitkälle meneviä, myös ihmisten perusoikeuksiin puuttuvia viranomaistoimia.

Lainauksesta käy ilmi, että perustuslakivaliokunta korostaa kansalaisten perusoikeuksien rajoittamisen edellyttävän painavia perusteita. Samalla valiokunta kuitenkin katsoo, että valtioneuvoston toteuttamat liikkumis- ja kokoontumisrajoitukset ovat perusteltuja. Perustuslakivaliokunnan mielestä tällaiset toimenpiteet ovat tarpeellisia ja hyväksyttäviä, kun ne ovat välttämättömiä ja oikeasuhtaisia suhteessa tavoitteisiinsa.

Perusoikeuksiin puuttumisen merkittävyyttä ilmaistaan myös siten, että rajoituksille asetetaan määräaika. Toimenpiteet asetetaan olevan voimassa enimmillään kolme kuukautta, jonka jälkeen niiden oikeasuhtaisuutta ja tarpeenmukaisuutta tulee viimeistään tarkastella. Tällä pyritään varmistamaan, että rajoitukset ovat väliaikaisia ja että niiden jatkamista arvioidaan säännöllisesti tilanteen kehittymisen mukaan. Tämä korostaa valtioneuvoston velvollisuutta tarkastella jatkuvasti rajoitusten tarpeellisuutta ja poistaa ne heti, kun ne eivät enää ole välttämättömiä. (Emt.)

Aineistossa toistuu se, että toimenpiteiden oikeasuhtaisuudessa painotellaan kahden perustuslaissa olevan perusoikeuksien kanssa: vapaudesta liikkua ja oikeudesta terveydenhuoltoon. Tutkielman kontekstissa vapausrationaali toimii siis vapauden merkityksen tunnistamisena, jonka myötä vapauksien rajoittaminen huomioidaan erityisellä tavalla. Vapausrationaali mukaisesti valtioneuvosto ymmärtää, että yksilöiden vapaus on keskeinen arvo, jota ei tule rajoittaa kevyin perustein. Tämä tiedostaminen näkyy siinä, kuinka tarkasti ja perusteellisesti valtioneuvosto pyrkii selittämään ja oikeuttamaan toimenpiteet, jotka vaikuttavat kansalaisten perusoikeuksiin ja vapauksiin.

Valtioneuvosto jakaa aktiivisesti tietoa viruksesta, sen tautikuvasta ja siitä, mitkä toimenpiteet ovat tehokkaita sen leviämisen estämisessä. Tämän tiedon jakaminen ei ole vain teknistä ja informatiivista, vaan se on myös strategista: sillä pyritään rakentamaan ymmärrystä ja hyväksyntää kansalaisten keskuudessa. Kun kansalaiset ymmärtävät rajoitusten taustalla olevat syyt ja niiden välttämättömyyden, he ovat todennäköisemmin valmiita hyväksymään väliaikaiset rajoitukset vapauksiinsa.

Perusoikeuksiin kajoamisen perustelu on keskeinen osa vapausrationaalisuutta. Valtioneuvosto pyrkii jatkuvasti kommunikoimaan kansalaisille, miksi tietyt rajoitukset ovat välttämättömiä ja kuinka ne palvelevat yhteistä etua. Tämä perustelu sisältää viittauksia tieteellisiin tutkimuksiin, asiantuntija-arvioihin ja kansainvälisiin suosituksiin, mikä lisää päätöksenteon legitimitettiin. Valtioneuvoston tavoitteena on osoittaa, että rajoitukset eivät ole mielivaltaisia poliittisia päätöksiä, vaan ne perustuvat huolelliseen harkintaan ja tarpeeseen suojella laajemmin yhteiskuntaa ja kansalaisia.

Yksilöiden rajoittaminen on ristiriidassa hallinnan analytiikan modernin subjektikäsitteen kanssa, jonka mukaan yksilön käytöksen ohjaaminen tapahtuu juuri sen vapauden kautta (Kaisto & Pyykkönen 2010, 10-12). Koronakriisin kontekstissa hallinta tapahtuu vapauden viemisellä pois. Aineisto kuitenkin osoittaa, että vapaan yksilön rajoittaminen onnistuu samoilla hallinnan analytiikassa esitetyillä hallinnan työkaluilla, kuten tiedon jakamisella ja vastuuntuntoon vetoamisella.

Koronaepidemian hallinnassa pyritään jatkuvasti osoittamaan, että sen toimenpiteet ovat laillisesti toteutettuja ja hyvin perusteltuja, mikä tarkoittaa, että kaikki toimenpiteet suunnitellaan ja toteutetaan huolellisesti perustuslain ja muiden lakien mukaisesti. Tämän myötä pyritään varmistamaan, että kansalaisten oikeuksia kunnioitetaan ja suojellaan. Laillisuus ja oikeudenmukaisuus ovat keskeisiä periaatteita, jotka ohjaavat valtioneuvoston toimintaa, ja niiden kautta pyritään rakentamaan ja ylläpitämään kansalaisten luottamusta valtioneuvostoa kohtaan.

Kun kansalaisille jaetaan laajasti tietoa viruksesta ja hallinnan toimenpiteiden prosesseista, he saattavat kokea, että heidän oikeuksiaan ei rajoiteta mielivaltaisesti, vaan kaikilla toimenpiteillä on selkeät ja hyväksyttävät perustelut, heidän luottamuksensa hallintoon vahvistuu. Kun kansalaiset ovat tietoisia siitä, miksi ja miten heidän oikeuksiaan saatetaan väliaikaisesti rajoittaa esimerkiksi kansanterveyden suojelemiseksi, he todennäköisimmin hyväksyvät ja noudattavat rajoituksia.

Tässä kontekstissa vapausrationaalisuus ei siis ainoastaan korosta vapauksien merkitystä, vaan se myös asettaa vaatimuksia näiden vapauksien rajoittamiselle. Hallinnassa on toimittava läpinäkyvästi ja perustellusti, jotta se säilyttää legitimitettinsä ja kansalaisten luottamuksen.

Tämä lähestymistapa varmistaa, että valta pysyy oikeutettuna ja demokraattisesti kontrolloituna, mikä on keskeistä sekä yksilöiden että yhteiskunnan kannalta.

Vapausrationaali ilmenee koronaepidemian kontekstissa siten, että valtioneuvosto tunnistaa ja arvostaa yksilön oikeuksien merkityksen yhteiskunnan toiminnan kannalta, minkä vuoksi niiden rajoittamista pyritään oikeuttamaan huolellisesti perustellulla tavalla. Tämä rationaliteetti ilmenee pyrkimyksenä päätösten läpinäkyvyyteen ja niiden oikeudelliseen perusteluun. Se ilmenee erityisesti pyrkimyksenä jakaa tietoa avoimesti kansalaisille sekä pyrkimyksessä ylläpitää luottamusta valtioneuvoston toimintaan. Samalla pyritään varmistamaan, että kansalaiset ymmärtävät perusoikeuksien rajoittamisen välttämättömyyden ja että päätökset perustuvat tasapainoon yleisen turvallisuuden ja yksilönvapauden välillä.

Seuraavaksi tutkielmassa siirrytään tarkastelemaan niitä teknologioita, jotka juontuvat edellä esitellyistä rationaliteeteista. Tämä vaihe esittää syvemmän ymmärryksen siitä, miten rationaliteettien teemat ja tavoitteet näyttäytyvät valtioneuvoston hallinnassa käytännön toimenpiteiden tasolla. Tämä osa tutkielmaa luo sillan teoreettisen viitekehyksen ja käytännön toimien välille, mikä on olennaista koronaviruksen hallinnan syvällisessä ymmärtämisessä.

7. Hallinnan teknologiat

7.1. Rajoitusteknologiat

Tähän alalukuun kuuluvat teknologiat, joilla valtioneuvosto rajoittaa yksilöiden välisiä fyysisiä kohtaamisia osana koronaepidemian hallintaa. Rajoitusteknologioiden tavoitteissa painotetaan sitä, että sosiaalisten kontaktien vähentäminen on avainasemassa koronaviruksen leviämisen hallinnassa, koska tällöin se ei pääse tarttumaan ihmisestä toiseen. Nämä teknologiat tähtäävät epidemian hallintaan yksilöiden toiminnan vaikuttamisen myötä.

Rajoitusteknologiat esitettiin epidemian alettua suosituksina, mutta valmiuslain käyttöönoton myötä niistä tuli velvoittavia rajoituksia. Tässä vaiheessa rajoituksiin liitettiin myös sakkorangaistus, jos yksilö toimi rajoituksia vastaan. (Valtioneuvosto 2020a; Valtioneuvosto 2020b). Toimenpiteet kohdistuivat laajasti yksilön pakollisen ja ei-pakollisen liikkumisen ja kokoontumisen säätelyyn. Valmiuslain mahdollistamia rajoitustoimia oli käytössä koko ensimmäisen epidemia-aallon ajan, mikä tekee rajoitusteknologioista merkittäviä hallinnallisia toimia. (Valtioneuvosto 2021).

Kokoontumisrajoitusten tarkoituksena oli rajoittaa henkilöiden määrää samassa tilassa kerrallaan. Epidemia-aallon aluksi kiellettiin yli 500 hengen tilaisuudet, mutta myöhemmin rajoituksia kiristettiin niin, että pienimmillään sallittiin enintään 10 hengen kokoontumiset (Valtioneuvosto 2020a; Valtioneuvosto 2021). Kokoontumisen rajoittamisen tarkoituksena oli vähentää viruksen leviämistä suurissa väkijoukoissa, missä tartuntariskin arvioitiin olevan suurempi. Pienemmissä kokoontumisissa tartuntariski olisi pienempi.

Kokoontumisten rajoittamiseksi otettiin käyttöön laaja joukko toimenpiteitä. Näihin kuuluivat muun muassa valtion ja kuntien ylläpitämien urheilu- ja harrastetilojen, kirjastojen, teattereiden, museoiden ja kerhotilojen sulkeminen. Lisäksi valtioneuvosto määräsi varhaiskasvatuksen, perusopetuksen, toisen asteen oppilaitosten ja korkeakoulujen lähiopetuksen keskeytettäväksi. Julkisella sektorilla työntekijät määrättiin myös etätyöhön asemassa, joissa se oli mahdollista. (Valtioneuvosto 2020c; Valtioneuvosto 2021)

Näiden konkreettisten rajoitusten lisäksi valtioneuvosto vetosi kansalaisiin: "Tartuntojen vähentämiseksi tulee myös rajoittaa ei-välttämätöntä toimintaa, kuten lähikontakteja harrastetoiminnassa ja muulla vapaa-ajalla" (Valtioneuvosto 2020a). Lisäksi kansalaisia neuvottiin "välttämään tarpeetonta oleilua yleisillä paikoilla" (Valtioneuvosto 2020c). Näillä rajoitusteknologioilla pyrittiin vähentämään kaikkea ei-välttämätöntä liikkumista ja kohtaamisia. Tavoitteena oli estää kaikenlaisten ihmiskontaktien syntyminen, jotta viruksen leviämisen riski voitaisiin minimoida pakollisissa menoissa ja arjen toiminnoissa.

Valtioneuvosto vetosi myös kolmanteen sektoriin ja yksityisiin toimijoihin, pyytäen heitä sulkemaan omat kokoontumistilansa ja suosimaan etätyötä aina kun mahdollista. Julkisen sektorin osalta rajoitukset otettiin nopeasti käyttöön, mutta yksityistä sektoria velvoittavat rajoitukset astuivat voimaan vasta valmiuslain käyttöönoton jälkeen. Tällöin esimerkiksi ravintolat, kahvilat, anniskelupaikat ja majoitusliikkeet määrättiin suljettaviksi. (Valtioneuvosto 2021; Marin 2020b).

Liikkumista rajoitettiin niin Suomen sisällä kuin ulkorajoilla. Lento- ja laivaliikenteen matkustaja- ja henkilöliikenne keskeytettiin Suomeen matkaaville turisteille ja valtioneuvosto vetosi kaiken tarpeettoman matkustamisen välttämisestä. (Marin 2020c, Marin 2020d.) Valtioneuvoston tiedotteessa (2020c) todetaan:

Kansanterveyden ja terveysturvallisuuden vuoksi aloitetaan valmistelu Suomen rajojen sulkemiseksi pikaisella aikataululla kansainvälisiä velvoitteita noudattaen. Keskeytetään matkustaja- ja henkilöliikenne Suomeen niin pian kuin mahdollista, lukuun ottamatta Suomen kansalaisten ja Suomessa asuvien henkilöiden paluuta. Suomen kansalaisten ja Suomessa asuvien henkilöiden ei pidä matkustaa ulkomaille. Suomalaisille matkailijoille suositellaan välitöntä paluuta Suomeen.

Ulkomailta ja epidemia-alueilta matkustavat ja koronavirukselle altistuneet henkilöt määrättiin kahden viikon karanteenia vastaaviin olosuhteisiin, mikä on erityisen merkittävä rajoitustoimi yksilön vapauden näkökulmasta. Karanteenilla tarkoitettiin yksilön eristäytymistä esimerkiksi omaan kotiinsa niin, että hän ei ole fyysisessä vuorovaikutuksessa muiden kanssa. Kahden viikon jälkeen arvioitiin, että henkilössä mahdollisesti oleva koronavirus ei olisi enää tarttuva. Vaikka karanteeni perustui pääosin vapaaehtoisuuteen, viranomaisilla oli oikeus asettaa yksilö pakolliseen karanteeniin tietyin perustein, kuten

sairastumisen tai altistumisen vuoksi. Karanteenin rikkominen määrättiin myös rangaistavaksi teoksi. (Marin 2020b.)

Uudenmaan maakunnan rajojen sulkeminen oli yksi merkittävin ensimmäisen korona-aallon liikkumiseen liittyvä rajoitusteknologia. Päätös perustui maakunnan korkeaan virustartuntojen määrään, minkä vuoksi alueella katsottiin olevan suuri riski viruksen nopealle leviämiselle muihin osiin maata. Tämän liikkumista rajoittavan teknologian tarkoituksena oli hillitä viruksen leviämistä ja siten estää sen nopeaa leviämistä koko maassa. Valtioneuvoston asetuksessa (2020d) rajan sulkua perustellaan:

Rajoituksen keskeinen tavoite on hidastaa epidemian leviämistä ja sen tarkoituksena on estää kansalaisten hengen ja terveyden vaarantumista. Sekä rajoituksen tavoitteen, että sen tarkoituksen kannalta Uudeltamaalta muualle Suomeen suuntautuvan tarpeettoman henkilöiden liikkumisen rajoittaminen on välttämätöntä. Koska virus kulkee ihmisten mukana, muuta keinoa leviämisen estämiselle Uudeltamaalta muualle Suomeen ei ole. Myöskään Uudellemaalle ei tulisi matkustaa muualta Suomesta muusta kuin välttämättömästä syystä, koska riski tartunnalle on alueella korkea ja paluu muualle Suomeen levittää virusta.

Uudenmaan sulku kesti kaksi viikkoa, jonka aikana kaikki vapaa-ajan matkustaminen alueen ulkopuolelle oli rajoitettua. Liikkuminen Uudenmaan ja muiden maakuntien välillä sallittiin ainoastaan viranomaistoimintaan, työntekoon, elinkeinon harjoittamiseen tai luottamustoimen hoitamiseen liittyvissä tilanteissa. Poliisi valvoi rajaliikennettä, ja matkustajien oli esitettävä selvitys liikkumisen perusteista. (Emt, Valtioneuvosto 2021.)

Rajoitustoimet koskivat yleisesti kaikkia kansalaisia, mutta riskiryhmille ja yli 70-vuotiaille annettiin erityisiä toimintaohjeita. Näitä ohjeita noudattamalla heidän tuli välttää kaikkia lähikontakteja. Valtioneuvosto ohjeisti: "Yli 70-vuotiaita velvoitetaan pysymään erillään kontakteista muiden ihmisten kanssa mahdollisuuksien mukaan (karanteenia vastaavat olosuhteet), pois lukien kansanedustajat, valtiojohto ja kunnalliset luottamushenkilöt." Lisäksi vierailut asumispalveluyksiköissä, hoitolaitoksissa sekä terveydenhuollon yksiköissä ja sairaaloissa kiellettiin (Valtioneuvosto 2020c).

Koronaviruspandemian hallinnassa keskeinen strategia oli tartuttavuuden hillitseminen rajoitusteknologioilla, jotka pyrkivät pitämään yksilöt erillään toisistaan ja jopa eristämään heidät täysin muista. Näiden rajoitusten avulla pyrittiin luomaan tilanne, jossa kaikki yksilön kodin ulkopuolella liikkuminen vältettäisiin mahdollisimman tehokkaasti. Rajoitusteknologiat koskivat siis laaja-alaisesti yksilön eri elämän osa-alueita.

Valtioneuvosto perusteli rajoitustoimien tarpeellisuutta sillä, että niiden avulla pystyttäisiin hallita koronaepidemian henkeen kohdistuvia uhkia vähentämällä koronavirustartuntojen määrää. Se vetosi myös kansalaisten vastuuntuntoon riskiryhmään kuuluvien, kuten ikääntyvien ja perussairauksista kärsivien suojelussa. Rajoituksia perusteltiin myös sillä, että terveydenhuolto ei joutuisi ylikuormittuneeseen tilaan, jolloin jokainen hoitoa tarvitseva saisi tarvitsemaansa hoitoa epidemia-aallon aikana.

Rajoitusteknologioiden taustalla vaikuttaa vahvasti hyvinvointirationaliteetti, jonka keskeisenä tavoitteena on hallita koronaviruksen laajoja vaikutuksia kansalaisten terveyteen, hyvinvointiin ja toimeentuloon. Hyvinvointirationaliteetti perustuu ajatukseen siitä, että valtion tulee aktiivisesti suojella kansalaistensa terveyttä ja hyvinvointia erityisesti epidemian kaltaisissa kriisitilanteissa. Rajoitustoimenpiteissä ilmenee, että valtioneuvoston tavoitteena rajoittaa yksilöiden liikkumista suojellakseen heidän terveyttään.

Kuten tutkielmassa on aiemmin todettu, yksilöiden liikkumis- ja kokoontumisoikeudesta on säädetty Suomen perustuslaissa, ja sen mukaan jokaisella Suomen kansalaisella on oikeus liikkua ja kokoontua vapaasti. Näitä perusoikeuksia valtioneuvosto voi kuitenkin rajoittaa poikkeusolojen aikana, kuten tehtiin ensimmäisen epidemia-aallon aikana. Valtioneuvoston asetuksessa (2020c) todetaan: "Ihmisten liikkumista voidaan rajoittaa lain mukaan henkeä ja terveyttä uhkaavan vakavan vaaran vuoksi". Tämä tarkoittaa, että poikkeusolojen julistaminen antaa valtioneuvostolle oikeuden asettaa väliaikaisia rajoituksia kansalaisten perusoikeuksille.

Yksilön perusoikeuksien- ja vapauksien rajoittamisen kompleksisuuden ilmenemisessä vaikuttaa vapausrationaaliiteetti. Vapausrationaaliiteetin mukaan yksilöt ovat valvotuneita omista oikeuksistaan ja vapauksistaan. He valvovat hallinnan tekijää, ja luopuvat näistä oikeuksista vain, jos he kokevat sen perustelluksi. Tiedon jakaminen yksilölle siis vahvistaa ja mahdollistaa tällaisissa olosuhteissa hallinnan toteuttamisen. Valtioneuvosto tuo toistuvasti esiin rajoitusteknologioiden perusteluita ja pyrkii osoittamaan prosessin läpinäkyvyyden.

Rajoitustoimien tavoitteita ja asianmukaisuutta perustellaan, jonka tukena käytetään asiantuntijoita.

Asiantuntijarationaliteetti ilmenee rajoitusteknologioissa erityisesti siinä, että valtioneuvosto teki läheisesti yhteistyötä THL:n kanssa ja toimia perusteltiin laajalti eri asiantuntijoiden näkemyksillä. Asiantuntijuuden korostaminen näkyy myös siitä, että valtioneuvosto myönsi päätäntävaltaa laajasti eri viranomaistahoille Suomessa, mikä osoittaa luottamusta asiantunteviin viranomaisiin. Tämä heijastuu esimerkiksi päätöksissä, joilla esimerkiksi aluehallintovirastoille, kunnille, poliisille ja rajavartiolaitokselle annettiin valtaa ja vastuuta päättää, toteuttaa ja valvoa rajoitustoimia epidemian torjumiseksi.

Hallinnan analytiikan näkökulmasta yksilön itsensä ohjautuvuuden korostuminen koronaepidemian hallinnassa voidaan havaita siinä, että monet valtioneuvoston asettamat rajoitusteknologiat jäivät suosituspohjaisiksi. Tämä tarkoittaa, että hallinnassa painotettiin kansalaisten omaa harkintaa ja kykyä itsesääntelyyn. Vaikka valtioneuvoston lisäksi eri viranomaiset esittivät suosituksia ja ohjeistuksia, päätös niiden noudattamisesta jäivät yksilön omalle vastuulle.

Valtioneuvosto hallitsi koronaepidemiaa rajoitusteknologioilla vaikuttaakseen koronaviruksen levinneisyyteen kansalaisten keskuudessa. Näiden teknologioiden tavoitteena oli suojella kansalaisia tartunnalta sekä siltä, että terveydenhuollon resurssit riittävät kaikkien hoidon tarpeessa olevien potilaiden hoitoon. Teknologiat rajoittivat merkittävästi kansalaisten perusoikeuksia liikkua ja kokoontua, minkä vakavuuden ymmärtäessään valtioneuvosto jakoi kansalaisille laajasti tietoa viruksen levinneisyydestä, rajoitusten lainmukaisuudesta ja päätöksenteon taustalla olevista asiantuntijanäkemyksistä.

7.2. Rakenneteknologiat

Tähän alalukuun kuuluvat teknologiat, joilla valtioneuvosto pyrkii hallitsemaan koronaepidemian moninaisia vaikutuksia tekemällä muutoksia yhteiskunnan rakenteisiin. Näillä rakenteellisilla teknologioilla pyritään takaamaan yhteiskunnan ja talouden toimivuus epidemian aikana sekä edistämään elpymistä sen jälkeen. Ne sisältävät laajan kirjon erilaisia

tavoitteita, kuten huoltovarmuuden ylläpitämisen, terveydenhuollon ja julkisen sektorin toiminnan turvaamisen sekä kansalaisten toimeentulon ja selviytymisen varmistamisen.

Rakenneteknologiat toteutettiin muuttamalla väliaikaisesti lakeja ja asetuksia, jonka valmiuslaki mahdollisti. Muutokset olivat voimassa enintään kolme kuukautta, mikä korosti niiden väliaikaisuutta ja pyrkimystä vastaamaan akuuttiin kriisiin. Tämä aikaraja varmisti myös, että toimenpiteitä tarkasteltaisiin ja arvioitaisiin uudelleen ennen mahdollisia jatkotoimenpiteitä.

Suomen huoltovarmuudesta huolehtiminen nousi keskeiseksi teemaksi epidemian vaikutusten hallinnassa, joten valtioneuvosto päätti turvata tavara- ja rahtiliikenteen toiminnan. Tämä teknologia varmisti päivittäistavaroiden ja lääkkeiden saatavuuden koko maassa. Tämän lisäksi tehtiin muutoksia linja-autojen ja raskaan tieliikenteen ajoaikoihin, pidentäen ajonaikoja ja lyhentäen lepoaikoja, jotta yhteiskunnan toiminnan kannalta merkittävät kuljetukset sujuivat mahdollisimman tehokkaasti. (Marin 2020c; Liikenne- ja viestintäministeriö 2020.)

Terveydenhuollon, sosiaalitoimen, pelastustoimen, hätäkeskustoiminnan ja poliisitoimen työntekijöihin kohdistettiin merkittäviä muutoksia. Valtioneuvosto sääti oikeuden poiketa näiden kriittisten alojen henkilöstön työaikalain ja vuosilomalain säännöksistä sekä pidentää irtisanomisaikaa. Valmiuslain nojalla otettiin käyttöön työvelvollisuutta koskeva toimivalta, jonka avulla eläkkeellä olevia tai opiskelevia poliiseja ja rajavartiolaitosta voitiin määrätä töihin. Näiden ammattiryhmien tukemiseksi varmistettiin myös heidän lastensa pääsy varhaiskasvatukseen ja alakoulun lähiopetukseen, kun ne olivat muuten suljettuina. (Valtioneuvosto 2020c; Marin 2020b; Sisäministeriö 2020.)

Myös terveydenhuoltoon kohdistettiin erityisiä rakenneteknologioita, koska koronapotilaiden määrän odotettiin kasvavan. Valtioneuvoston mukaan toimenpiteiden tarkoituksena oli varmistaa, että terveydenhuollolla olisi riittävät resurssit hoitaa vakavasti sairastuneita koronapotilaita. Sosiaali- ja terveydenhuollon kapasiteettia lisättiin sekä julkisella että yksityisellä sektorilla, ja kunnille annettiin oikeus vähentää kiireetöntä toimintaa ja siirtää sosiaalihuollon palvelutarpeen arviointeja myöhemmäksi. Lisäksi säädettiin, että terveydenhuollossa voidaan joustaa lakisäätteisistä määräajoista ja velvoitteista. (Valtioneuvosto 2020c; Marin 2020b).

Yleisesti elinkeinon harjoittamiseen ja työpaikkoihin liittyviä rakenteellisia muutoksia toteutettiin useilla eri teknologioilla. Työttömyysetuushakemusten käsittelyä nopeutettiin väliaikaisesti, ja ulkomaalaislakia muutettiin tilapäisesti, jotta turvapaikanhakijoille annettiin laajempi työnteko-oikeus. Työeläkevakuutusmaksuja alennettiin tilapäisesti, ja työttömyysturvalakiin tehtiin muutoksia lomautettujen oikeuksien parantamiseksi. Tämä oli tarpeen, koska yritysten vaikea taloudellinen tilanne heikensi merkittävästi työntekijöiden asemaa, mikä johti laajoihin lomautuksiin ja irtisanomisiin. (Valtioneuvosto 2021.)

Työsopimuslakiin, merityösopimuslakiin ja yhteistoimintalaakiin tehtiin muutoksia, jotta lomautusten ilmoitusaikaa ja yhteistoimintaneuvottelujen kestoa lyhennettiin. Koeaikasäännöksiä muutettiin niin, että työnantaja voi purkaa työsopimuksen myös taloudellisella tai tuotannollisella perusteella. Lisäksi pidennettiin työntekijän takaisinottovelvollisuutta, jos työntekijä on irtisanottu väliaikaisten säännösten voimassaoloaikana. (Emt.)

Yrittäjiin kohdistuvia rakenteellisia muutoksia tehtiin useilla teknologioilla. Velkojien oikeutta hakea yritys konkurssiin rajoitettiin, ja kaikille yrittäjille, oli kyseessä sitten yksityinen elinkeinoharjoittaja tai yhtiömuotoinen yritys, tarjottiin mahdollisuus väliaikaiseen työmarkkinatukeen. Lisäksi starttirahan enimmäiskesto pidennettiin. Näillä muutoksilla pyrittiin tukemaan yritysten selviytymistä äkillisen kysynnän laskun aikana. (Emt.)

Valtioneuvosto asetti myös rakenteellisia muutoksia, joilla pyrittiin lieventämään epidemian vaikutuksia kansalaisten arkeen monin eri keinoin. Kuluttajaluottoihin asetettiin väliaikainen korkokatto, ja tarjottiin mahdollisuutta myöntää korotonta maksuaikaa erääntymättömille julkisoikeudellisille suoritemaksuille. Lisäksi säädettiin väliaikainen laki, joka helpottaisi ulosotossa olevien tilannetta. (Emt.)

Täytäntöönpanoa sakon muuntorangaistusten ja ehdottomien vankeusrangaistusten osalta siirrettiin. Lisäksi Veikkaus Oy:n nopearytmisten rahapeliä tappiorajoja laskettiin ja ylioppilaskokeiden toteuttamista kiirehdittiin, jotta ne voitaisiin suorittaa rajoituksista huolimatta. (Emt.) Nämä teknologiat oli suunniteltu vähentämään pandemian aiheuttamaa taakkaa kansalaisten elämässä pidemmässä ajan katsannossa.

Lisäksi kuntien ja järjestöjen päätöksentekoa helpotettiin väliaikaisella sääntelyllä, joka sisällytettiin yhdistyslakiin. Tämän muutoksen myötä yhtiöiden, osuuskuntien ja yhdistysten kokoukset voitiin järjestää vaihtoehtoisilla tavoilla tai siirtää niitä myöhemmäksi, huolimatta koronapandemiasta. Lisäksi kuntalakia muutettiin mahdollistamaan sähköiset kokoukset ja päätöksentekomenettelyt. Tällaiset muutokset auttoivat kuntia ja järjestöjä jatkamaan toimintaansa ja tekemään päätöksiä tehokkaasti ja turvallisesti pandemian aikana. (Emt.)

Rakenneteknologioissa keskeistä on niiden suunnittelu siten, että ne suojaavat yhteiskuntaa ja kansalaisia koronakriisin moninaisilta vaikutuksilta minimoimalla samalla negatiivisia seurauksia. Nämä teknologiat kohdistuvat laajasti eri yhteiskunnan osa-alueisiin, pyrkien takaamaan toimeentuloa ja yleistä hyvinvointia.

Rakenneteknologioissa korostuu hyvinvointirationaliteetti, mikä merkitsee valtioneuvoston tavoitetta suojella kansalaisia laajoilta terveydellisiltä ja taloudellisilta vaikutuksilta. Tämä näkyi erityisesti pyrkimyksessä varmistaa terveydenhuollon toimintakyky sekä konkreettisissa rakenteellisissa asetuksissa, jotka helpottivat kansalaisten taakkaa koronaviruksen vaikutuksilta.

Esimerkiksi päätös laskea Veikkaus Oy rahapelien tappiorajoja, jonka tavoitteena oli ennaltaehkäistä koronaviruksen aiheuttamia sosiaalisia ja taloudellisia ongelmia. Toimenpide pohjautui arvioon, että kotona vietetyn ajan lisääntyminen voisi kasvattaa verkossa tapahtuvaa uhkapelaamista ja sitä kautta rahapeliongelmiin riskiä. Tämä teknologia osoittaa, että valtioneuvosto pyrki hallita koronaviruksen vaikutuksia moninaisilla toimilla.

Teknologioissa korostuu vahvasti myös asiantuntijarationaliteetti, joka perustuu tieteellisten ja ammatillisten asiantuntijoiden arvioihin ja suosituksiin. Näiden teknologioiden suunnittelu ja käyttöönotto pohjautuivat asiantuntijoiden näkemyksiin siitä, mitkä tekijät kuormittavat kansalaisia ja yhteiskuntaa eniten epidemian aikana. Asiantuntijat analysoivat tarkasti kansalaisten terveyteen, toimeentuloon ja hyvinvointiin vaikuttavia tekijöitä, ja tämän tiedon pohjalta valtioneuvosto teki rakenneteknologioita.

Työaikalain ja työvelvollisuuteen liittyvät toimenpiteet, joissa rajoitettiin työntekijän oikeuksia, ovat merkittävimpiä rakenneteknologioita, joilla vaikutettiin kansalaisten vapauteen. Vapausrationaalisuuden mukaisesti yksilö saattaa hyväksyä oikeuksistaan luopumisen, jos kokee sen oikeutetuksi. Valtioneuvosto jakaa tiedotteissaan laajalti koronaviruksen tilannekuvaa ja pyrkii jakamaan tietoa, miksi terveydenhuollon resurssien lisääminen edisti koko yhteiskunnan ja sen kansalaisten säilymistä ja elpymistä. Lisäksi on perusteltua olettaa, että kriittisten alojen työnantajat toimittivat työntekijöilleen tietoa, joka auttoi näitä ymmärtämään oikeuksiensa rajoitusten tarpeellisuuden.

Vapausrationaalisuuden mukaisesti valtioneuvosto korostaa rakenneteknologioissa avoimuutta ja lainmukaisuutta. Viestitään selkeästi, että kaikki toimenpiteet toteutettiin voimassa olevan lainsäädännön puitteissa ja että ne ovat voimassa väliaikaisesti. Sen lisäksi korostettiin toimenpiteiden yhteyksiä koronaviruksen hallitsemiseen ja siihen, että kyseessä on poikkeusolojen hallintaa.

Rakenneteknologioilla valtioneuvosto pyrki siis hallitsemaan koronaepidemian moninaisia vaikutuksia varmistaakseen yhteiskunnan toiminnan jatkuvuuden, vaikka rajoituksista ja vaikeista tilanteista oli seurauksena monenlaisia haasteita. Teknologioissa painotettiin selkeästi terveydenhuollon ja huoltovarmuuden merkitys sekä todettiin, että yritysten ja työntekijöiden toiminnan jatkuvuus on elintärkeää laajamittaiselle elpymiselle epidemian jälkeen. Nämä rakenneteknologiat heijastivat kokonaisvaltaista lähestymistapaa, jossa otettiin huomioon sekä terveyden että talouden näkökulmat. Niiden tavoitteena oli turvata yhteiskunnan perustoiminnot ja edistää sen kestävästä elpymisestä pandemian jälkeen.

7.3. Talousteknologiat

Talousteknologiat sisältävät toimenpiteitä, joilla valtioneuvosto pyrki hallitsemaan koronaepidemian aiheuttamia taloudellisia vaikutuksia. Näihin teknologioihin kuuluvat valtion varojen ohjaaminen tukien, lainojen ja korvausten muodossa eri yhteiskunnan osa-alueille, kuten järjestöille, yrityksille ja yksilöille. Tässä alaluvussa keskityn tarkastelemaan koronaviruksen hallintaa valtion menojen näkökulmasta, eli siihen, mihin valtio ohjaa rahaa. Tutkielman muissa luvuissa on sivuttu toimenpiteitä, jotka vaikuttavat välillisesti tai suoraan valtion tuloihin, mutta tässä luvussa keskityn yksinomaan menojen hallintaan.

Epidemian vaikutukset, joita taloudellisilla teknologioilla pyritään hallitsemaan, ovat moninaisia ja johtuvat sekä kansallisista että kansainvälisistä rajoitusteknologioista. Kuten tutkielmassa on aiemmin todettu, taloudelliset vaikutukset ovat yksi merkittävin koronaepidemian aiheuttamia haasteita. Eri puolilla maailmaa käyttöön otetut rajoitukset johtivat äkilliseen ja merkittävään kysynnän vähenemiseen markkinoilla. Valtioneuvosto toteaa lisätalousarvion (Valtiovarainministeriö 2020b) perusteluissa:

Koronavirusepidemia ja toimet sen leviämisen estämiseksi ovat laskeneet talousennusteita kaikkialla maailmassa. Suomen talouden ennakoidaan supistuvan (...), kun kysyntä vientimarkkinoilla hyytyy rajusti ja viruksen leviämistä estävät sulkutoimet rajoittavat liikkumista ja liiketoimintaa Suomessa. Kaikki kysyntäerät supistuvat, voimakkaimmin vienti, yksityiset investoinnit ja yksityinen kulutus. Julkiset investoinnit ja kulutus kasvavat. Työllisyys heikkenee merkittävästi.

Valtioneuvoston mukaan taloudellisen tuen tavoitteena on varmistaa se, että yhteiskunnan jäsenet selviävät epidemian vaikutuksista mahdollisimman vähillä vaikutuksilla. Marin (2020e) sanoo puheessaan: “Koronavirusepidemian ja siihen liittyvien rajoitustoimien taloudelliset, sosiaaliset ja terveydelliset vaikutukset ovat mittavia ja monelta osin mahdollisesti pitkäkestoisia. Epidemian ja rajoitustoimien haitallisten vaikutusten vähentämiseksi on jo päätetty useista tukitoimista, joilla autetaan ihmisiä, yhteisöjä ja yrityksiä koronakriisin keskellä.” Taloudellisten teknologioiden tavoitteena on siis lieventää koronaviruksesta johtuvia moninaisia vaikutuksia kansalaisten elämässä.

Valtioneuvosto lisäsi merkittävästi valtion lainamäärää, mikä on merkittävä taloudellinen teknologia. “Lisätalousarvioesityksen yhteydessä hallitus päätti, että valtiontalouden menokehys ei rajoita vuotta 2020, jolle kohdentui määräaikaisia ja kohdennettuja toimenpiteitä koronaviruksen terveydellisten ja taloudellisten vaikutusten torjuntaan “, vuosikertomuksessa (2021) kerrotaan. Epidemia-aallon aikana valtioneuvosto päätti yhteensä kolmesta lisätalousarviosta, joilla valtio otti lisälainaa yhteensä 4,8 miljardia (Valtioneuvosto 2021).

Tutkielman asiayhteydessä ei ole mieluisaa keskittyä ohjattujen tukien euromääriin tai siihen, miten ne tarkalleen kohdistuvat eri teknologioissa. Aion siis tarkastella varojen ohjaamista

kokonaisuutena ja keskittyä siihen, mihin rahaa ohjataan. On kuitenkin tarpeen todeta, että velanotto on merkittävä hallinnallinen teknologia valtion vastatessa kriisitilanteisiin. Velanotto mahdollistaa kriisien vakavimpien vaikutusten lieventämisen, tarjoten resursseja kriisihallintaan sekä elvytykseen. Julkisen velanoton lisääminen on siis tyypillinen valtionhallinnollinen toimi kriisiaikoina.

Valtioneuvosto ohjasi varoja yhteiskunnan toiminnan kannalta merkittävälle sektorille. Kunnille myönnettiin korvauksia kunnallis-, yhteisö- ja kiinteistöverotulojen viivästymisen vuoksi. Huoltovarmuuskriittisen rahtiliikenteen ja vesihuollon toimintaedellytysten turvaamiseen ohjattiin varoja. Poliisille, rajavartiolaitokselle, pelastuslaitokselle, puolustusvoimille ja rikosseuraamuslaitokselle annettiin lisärahoitusta, jotta ne pystyisivät hoitamaan epidemiasta ja rajoituksista aiheutuneet lisätehtävät ja turvaamaan toimintansa. (Valtiovarainministeriö 2020a; Emt 2020b.)

Oikeusapu- ja edunvalvontapiirit sekä kuluttajariitalautakunta saivat lisäystä toimintamenoihin kasvaneiden asiakasmäärien vuoksi. Myös hätäkeskuslaitokselle ja Kyberturvallisuuskeskukselle myönnettiin rahoitusta niiden toimintakyvyn tehostamiseksi. (Emt 2020a; Emt 2020b.) Näillä teknologioilla pyrittiin varmistamaan, että yhteiskunnan kokonaisvaltainen toimivuus ja kansalaisten turvallisuus ja hyvinvointi epidemian aiheuttamasta epävakaudesta huolimatta.

Valtioneuvosto suuntasi terveydenhuoltoon merkittävästi lisärahoitusta epidemia-aallon alusta alkaen. THL:n toimintamenoihin lisättiin varoja kattamaan koronaviruksesta aiheutuvia kuluja, kuten kansalaisille suunnattua tiedotusta ja valistusta, tietojärjestelmien toimivuuden turvaamista, laboratoriokapasiteetin ylläpitoa ja epidemian vaikutusten seuranta. Tartuntatautien valvontaan annettiin lisää rahoitusta, joka kohdennettiin sairaanhoitopiirien testauslaitteiden ja muiden lääkinnällisten laitteiden hankintaan. Lisäksi lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskus toimintamenoihin lisättiin varoja lääkehuollon varmistamiseksi. (Emt 2020a; Emt 2020b.)

Lisäksi valtioneuvosto myönsi merkittäviä taloudellisia resursseja suoraan koronaviruksen hallintaan, kuten koronaviruksen tutkimukseen ja koronarokotteen kehittämissuunnitelmaan, jota koordinoi WHO. Näillä teknologioilla pyrittiin vahvistamaan terveydenhuoltojärjestelmän kykyä vastata epidemian haasteisiin ja turvaamaan kansalaisten terveys ja hyvinvointi. (Emt

2020a; Emt 2020b.) Koronaviruksen tutkimiseen ja tulevien ratkaisujen, kuten rokotteen, kehittämiseen panostaminen perustuu asiantuntijarationaliteettiin, joka korostaa tutkitun tiedon ja asiantuntijanäkemyksien merkitystä päätöksenteossa. Koronaviruksen tutkiminen mahdollistaa viruksen syvällisemmän tuntemuksen ja hallinnan kohdistamisen tämän tiedon mukaan.

Valtioneuvoston käsitys yritysten elpymisen merkityksestä koronaviruksen moninaisista vaikutuksista ilmenee siinä, että se kohdistaa yrityksille useita eri taloudellisia avustuksia ja lainoja. Marinin puheessa (2020c) kerrotaan: “... hallitus esitteli toimenpiteet työpaikkojen säilyttämiseksi sekä mittavan 15 miljardin euron kokonaisuuden yritysten ja ihmisten tukemiseksi. Yhteistyössä eduskunnan valtiovarainvaliokunnan kanssa suoria tukia pienten- ja keskiuurten yritysten auttamiseksi kriisiajan yli lisättiin merkittävästi.” Ensimmäisessä lisätalousarviossa (2020a) todetaan, että lisäraha “käytetään koronaviruksesta aiheutuvien tuotantoketjun häiriöiden korjaamiseen, luovien alojen kehittämiseen sekä matkailun ja sen oheistoimintojen tukemiseen.”

Suoriin yritystukiin ohjattiin merkittävästi rahaa, jotka jaettiin avustuksina Business Finlandin ja Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten kautta. Valtio takasi myös yrityksille lainoja Finnveran kautta. Yrityksille myönnettiin toimialasta riippumaton kustannustuki ja arvolisävero lainattiin yrityksille takaisin. Yritystoiminnan kehittämiseen kohdistettiin ylimääräisiä valtionavustuksia. Starttirahaa voitiin maksaa yrittäjälle niiltä päiviltä, kun pandemiasta johtuen ei voinut tehdä töitä, ja yrittäjille myönnettiin oikeus työttömyysturvaan. (Valtiovarainministeriö 2020a; Emt 2020b; Työ- ja elinkeinoministeriö 2020a; Emt 2020b.)

Varoja suunnattiin myös talous- ja maksuvaikeuksiin joutuneille yrittäjille, ja kunnille myönnettiin määrärahoja yksinyrittäjien maksuvalmiuden turvaamiseksi. Työ- ja elinkeinotoimistojen toimintamenoihin lisättiin varoja asiantuntijaresurssien vahvistamiseksi, jotta ne pystyisivät vastaamaan yritysten voimakkaasti lisääntyneeseen neuvonta- ja palvelutarpeeseen. (Valtiovarainministeriö 2020a; Emt 2020b.)

Lisäksi taiteenaloille sekä urheilu- ja seuratoimintaan myönnettiin avustuksia pandemian vaikutusten lieventämiseksi (Emt 2020a; Emt 2020b). Näillä teknologioilla pyrittiin tukemaan yrityksiä ja yrittäjiä selviytymään pandemian aiheuttamista taloudellisista haasteista ja varmistamaan, että kulttuuri- ja urheilutoiminta voisi jatkua mahdollisimman normaalisti.

Ravintolat, kahvilat ja muut ravitsemisyrietykset määrättiin rajoitustoimien vuoksi suljettaviksi. Näiden yritysten toiminnan tukemiseksi ja rajoitusten vaikutusten kompensoimiseksi annettiin rahallista tukea uudelleentyöllistymiseen. Lisäksi maa- ja kalatalouteen suunnattiin tukea, jotta alan toimijat voisivat selviytyä tilanteen kielteisistä vaikutuksista ja sopeutua hallitusti poikkeuksellisiin olosuhteisiin. (Emt 2020b; Emt 2020c.)

Yrityksiin kohdistuvilla taloudellisilla tuilla ja helpotuksilla valtioneuvosto pyrki varmistamaan, että yritykset pystyisivät elpymään koronaepidemian vaikutuksista mahdollisimman nopeasti ja tehokkaasti. Näiden teknologioiden avulla haluttiin minimoida epidemian aiheuttamat taloudelliset tappiot ja ylläpitää yritysten toimintakykyä sekä työllisyyttä kriisin aikana ja sen jälkeen.

Valtioneuvosto toteutti myös muita taloudellisia teknologioita koronaepidemian vaikutusten lieventämiseksi. Kuten tutkielman aiemmassa kappaleessa todettiin, työttömyysetuushakemusten käsittelyä nopeutettiin rakenteellisilla muutoksilla, mutta myös työttömyysetuuden sovittelun suojaosaa korotettiin väliaikaisesti. Lomautetuille annettiin oikeus työttömyysetuuteen, ja palkatta töistä poissa oleville myönnettiin väliaikainen tuki. Lisäksi työ- ja elinkeinotoimistojen sekä Kansaneläkelaitoksen toimintamenoihin lisättiin määrärahoja vastaamaan asiakasmäärien kasvusta aiheutuviin kustannuksiin. Lisäksi valtioneuvosto lisäsi määrärahoja ylioppilastutkintolautakunnan kanslian toimintamenoihin, jotta ylioppilastutkintojen järjestämisestä aiheutuvat seurannaisvaikutukset saataisiin hoidettua. Nuorisoalan järjestöille ja nuorisokeskuksille myönnettiin myös avustuksia toiminnan tukemiseksi. (Emt.)

Samoin kuin muissa tutkielmassa esitetyissä teknologioissa, myös taloudellisissa teknologioissa korostuu hyvinvointirationaliteetti. Valtioneuvoston tavoitteena on suojella kansalaisia ja lieventää koronaviruksen vaikutuksia heidän elämäänsä. Hyvinvointirationaliteetin periaatteiden mukaisesti valtion tehtävä on huolehtia kansalaistensa hyvinvoinnista ja suojella heitä kriisin kielteisiltä vaikutuksilta. Tässä kontekstissa valtion rooli on siis keskeinen paitsi välittömien taloudellisten vahinkojen myös pitkän aikavälin sosiaalisten ja taloudellisten vaikutusten tukemisessa. Hyvinvointirationaliteetti ohjaa päätöksentekoa siten, että kansalaisten terveys ja taloudellinen turva asetetaan prioriteetiksi, mikä näkyy taloudellisten tukien ohjauksena yhteiskunnan eri osa-alueille.

Eri yhteiskunnan osa-alueille kohdistuvat tuet toimivat myös kompensationsa kansalaisten elämään ja perusoikeuksiin kohdistuneista merkittävistä rajoituksista. Näiden tukien tarkoituksena korvata epidemiasta ja siihen liittyvien rajoitusteknologioiden aiheuttamia taloudellisia vahinkoja. (Marin 2020e.) Tämä kuvastaa vapausrationaaliteetin periaatetta, jonka mukaan yksilö on valmis luopumaan osasta oikeuksistaan riittävästi perustellun syyn tai tiedon perusteella. Valtioneuvoston myöntämät rahalliset tuet edesauttavat kansalaisen käsitystä siitä, että hallinnan teknologiat ovat oikeutettuja ja ainakin jossain määrin hyväksyttäviä.

Valtioneuvosto toteutti laajan valikoiman taloudellisia teknologioita hallitakseen koronaepidemian moninaisia vaikutuksia ja edistääkseen talouden elpymistä. Näihin teknologioihin sisältyivät suorat tuet yrityksille, kuten lainatakaukset ja avustukset, sekä verohelpotukset ja muut taloudelliset helpotukset. Taloudellista tukea suunnattiin eri yhteiskunnan osa-alueille, jotta taloudellisen epävarmuuden aiheuttamia haittoja voitaisiin vähentää ja tukea yritysten sekä kansalaisten selviytymistä epidemian aiheuttamista haasteista. Näillä taloudellisilla teknologioilla pyrittiin myös lieventämään koronaepidemian ja sen taloudellisten vaikutusten aiheuttamia sosiaalisia ja hyvinvointiin liittyviä ongelmia. Tavoitteena oli suojella kansalaisia taloudellisten vaikeuksien mahdollisilta haittavaikutuksilta ja varmistaa heidän hyvinvointinsa säilyminen.

8. Johtopäätökset

Tutkielmassa olen tarkastellut, miten Suomen valtioneuvosto hallitsi koronaepidemiaa kevään 2020 aikana. Peter Millerin ja Nikolas Rosen kehittämä hallinnan analytiikka tarjosi käsitelykaluja tarkastella monitasoista modernia hallintaa, jonka avulla pääsin kysymään “Miten hallitaan?”. Tämä näkökulma avasi poliittiseen hallintaan sidotun ilmiselvyyden: hallinnan tekijän ja kohteen lisäksi huomion kohteeksi nousivat myös hallinnan välineet, ehdot ja tavoitteet. Näin pystyin tarkastelemaan, miten koronaepidemiaa oikeastaan hallittiin.

Tutkielmassa olen keskittynyt erityisesti koronaviruksen ja sen moninaisten vaikutusten hallintaan, mikä laajentaa ymmärrystä siitä, miten koronaepidemiaa hallittiin kokonaisuutena. Koronapidemiaa hallittiin tekemällä siitä uhka, joka kosketti koko ihmiskuntaa. Hallintaa ohjasivat hyvinvointiaate, asiantuntijuus ja tutkittu tieto sekä yksilön vapauden merkityksen huomioiminen. Konkreettiset toimenpiteet koronaepidemian hallitsemiseksi olivat rajoittavia, rakenteellisia ja taloudellisia. Seuraavaksi kertaan nämä tutkielman löydökset.

Hallinnan analytiikan kolme pääulottuvuutta – ongelmallistaminen, rationaliteetit ja teknologiat – auttavat tarkastelemaan hallinnan syvempiä piirteitä, jotka yhdessä muodostavat kattavan käsityksen hallintamentaliteetista. Hallintamentaliteetti yhdistää hallinnan laajempaan yhteiskunnalliseen kontekstiin, heijastaen sen ideologista, poliittista ja moraalista tilaa. Tutkielma tarjoaa kattavan esityksen Suomen valtioneuvoston koronaepidemiaan kohdistuvasta hallinnasta.

Ensinnäkin koronaepidemian ongelmallistaminen tapahtui korostamalla koronaviruksen vaarallisuutta sekä yksilölle että yhteisölle, mikä loi perustan valtioneuvoston tekemälle hallinnalle. Virus koettiin uhkana paitsi terveydelle myös yhteisön toimivuudelle, mikä oikeutti valtioneuvoston toimenpiteet viruksen leviämisen estämiseksi ja vahinkojen minimoimiseksi. Toiseksi koronaviruksen ongelmallinen luonne toimii koronaepidemian kontekstissa myös hallinnan oikeuttajana: vaarallisena pidettyyn virukseen liittyvät toimenpiteet – vaikka ne koettaisiin erittäin vakavina – nähtiin hyväksyttävänä mahdollisten hallitsemattoman viruksen aiheuttamien haittojen estämiseksi.

Ongelmallistamisen rinnalla rationaliteetit muoivasivat hallinnan tavoitteiden muotoja. Ne ohjaavat sitä, mikä koetaan ongelmalliseksi ja miksi, sekä määrittävät, miten kyseiset

ongelmat tulisi ratkaista ja hallita. Rationaliteetit vaikuttavat hallintaprosessin taustalla ja ohjaavat huomion ongelmiin ja niihin liittyviin arvoihin, jotka määrittävät hallinnan toteuttamista.

Koronaepidemian hallinnan analytiikassa korostuvat erityisesti hyvinvointi-, asiantuntija- ja vapausrationaalisuudet. Hyvinvointirationaliteetin mukaan valtion velvollisuutena on suojella ja turvata kansalaisten hyvinvointi, terveys ja toimeentulo, mikä oikeuttaa laajat toimenpiteet viruksen hallitsemiseksi. Epidemian hallinnassa näkyy vahvasti Suomen hyvinvointivaltion rooli, jossa julkisen terveydenhuollon asema on keskeinen. Asiantuntijarationaliteetti korostaa asiantuntijuuden ja tutkitun tiedon merkitystä päätöksenteossa sekä hallinnan kohdentamisessa. Hallintatoimet perustellaan ja toteutetaan pääosin asiantuntijoiden näkemysten pohjalta, ja vastuuta jaetaan asiantuntijatahoille poliittisten päättäjien rinnalla. Tämä rationaliteetti näkyy erityisesti kriisitilanteissa, mutta se on keskeinen myös yhteiskunnan normaalissa toiminnassa. Asiantuntijoihin ja tieteelliseen tutkimukseen tyypillisesti luotetaan niin valtioneuvoston kuin kansalaistenkin keskuudessa.

Vapausrationaalisuus koronaepidemian hallinnassa heijastaa vapauden ja hallinnan välistä monimutkaista suhdetta. Yksilö tiedostaa omat oikeutensa ja vapautensa, mutta on valmis luopumaan osasta niitä, jos hallinnalliset toimenpiteet koetaan perustelluiksi ja oikeudenmukaisiksi. Tämä luopuminen tapahtuu vapaaehtoisesti, ei pakon edessä. Koronaepidemian yhteydessä valtioneuvosto pyrki jakamaan laajasti tietoa koronaviruksesta ja perustelemaan vakavia yksilöön kohdistuvia toimenpiteitä, jotta ihmiset olisivat valmiita luopumaan osasta oikeuksiaan. Epidemian aikana tämä vapauden ja hallinnan välinen monimutkainen suhde ilmenee erityisesti hallinnan teknologioiden kompensatioina.

Ongelmallistaminen ja rationaliteettien muovaamat tavoitteet mahdollistavat konkreettisen hallinnan toteuttamisen. Hallinnan teknologiat, joilla koronaepidemiaa hallittiin, olivat rajoitus-, rakenne- ja talousteknologiat. Rajoitusteknologioilla pyrittiin estämään viruksen leviäminen rajoittamalla yksilöiden liikkumista ja kokoontumisia, jotta fyysiset kontaktit minimoitaisiin. Rakenneteknologioilla vastattiin epidemian aiheuttamiin vaikeuksiin, kuten muuttamalla kriittisten alojen työaikalakia, kuntalakia päätöksenteon helpottamiseksi sekä rajoittamalla velkojien oikeutta hakea yrityksiä konkurssiin. Talousteknologioilla annettiin taloudellista tukea eri sektoreille, esimerkiksi tukemalla rajoitustoimista kärsiviä yrityksiä, lisäämällä resursseja terveydenhuoltoon ja laajentamalla työttömyysetuuksia. Rakenne- ja

talousteknologioiden tavoitteena oli vähentää epidemian aiheuttamia vahinkoja ja varmistaa, että yhteiskunnan jäsenet selviävät kriisistä mahdollisimman vähin vaurioin.

Tutkielman tulokset osoittavat, että rationaliteetit ilmenevät teknologioissa. Hyvinvointirationaliteetti korostuu kaikissa kolmessa valtioneuvoston toteuttamassa teknologiassa, koska niiden tavoitteena on suojella ja tukea yksilöitä koronaepidemian aikana, painottaen valtion vastuuta kansalaisistaan. Asiantuntijarationaliteetti ilmenee siinä, että kaikissa teknologioissa jaetaan vastuuta asiantuntijoille ja korostetaan heidän tukeaan ja näkemyksiään. Vapausrationaliteetti puolestaan ilmenee siten, että rakenne- ja talousteknologiat toimivat kompensatioina rajoitusteknologioille, jotka rajoittavat yksilön vapauksia. Näillä teknologioilla pyritään lieventämään tai korvaamaan rajoitusten aiheuttamia haittoja.

Lisäksi tutkielma osoittaa, että hallinnan analytiikan ulottuvuudet ovat perusteltuja. Tämä käy ilmi siitä, miten ongelmallistamisen teemat toistuvat niin rationaliteeteissa kuin teknologioissa, ja miten teknologiat heijastavat näitä rationaliteetteja ja niiden asettamia tavoitteita. Näiden ulottuvuuksien ja niiden keskinäisen yhteyden kautta muodostuu käsitys suomalaisesta yhteiskunnasta ja sen keskeisistä tavoitteista, erityisesti yksilön roolista kansalaisena, kansalaisen ja valtion välisestä suhteesta sekä valtioneuvoston poliittista päämääristä. Tutkielma osoittaa myös, että hallinnan analytiikka tarjoaa hyödyllisiä käsitteellisiä työkaluja moninaisten hallintatoimien tarkasteluun ja auttaa paljastamaan hallintaan liittyviä näkyviä ja piileviä piirteitä sekä tavoitteita.

Tutkielmassa käsitellyt hyvinvointi-, asiantuntijuus- ja vapausrationaliteetit liittyvät läheisesti toisiinsa ja ovat perusteltuja tarkastelussa suomalaisen yhteiskunnan perustuslaillisia lähtökohtia ja yhteiskunnassa tunnustettuja arvoja. Tämä korostuu erityisesti pohdittaessa, millaisia muita rationaliteetteja voisi olla, jos nämä keskeiset rationaliteetit eivät olisi osa suomalaista yhteiskuntaa. Esimerkiksi aiempaa tutkimusta käsittelevässä kappaleessa käsiteltiin Ruotsin valtion koronaviruksen hallintaa, joka perustui pitkälti yksilöiden kykyyn tehdä itsenäisiä päätöksiä ja ohjata omaa toimintaansa. Tämä johti siihen, että Suomessa käyttöön otettuja laajamittaisia hallintatoimia ei Ruotsissa otettu käyttöön. Ruotsin valtioneuvoston toiminnassa vallalla saattoivat olla esimerkiksi individualistinen ja ekonomistinen rationaliteetit.

Toisaalta myös valtioneuvoston puoluepoliittinen kokoonpano olisi voinut vaikuttaa rationaliteettien korostumiseen hallinnassa. Oikeistopainotteinen valtioneuvosto olisi saattanut painottaa vahvemmin yksilön vastuuta ja talouden merkitystä, jolloin rajoittavat toimenpiteet olisivat voineet olla lievempiä, ja hallinnan keskiöön olisi voinut nousta enemmän markkinatalouden toiminta ja yksilöiden ja yritysten vapaus suhtautua kriisiin omilla ehdoillaan. Tämä olisi voinut ilmetä esimerkiksi vähemmän kattavina sosiaali- ja terveyssektorin muutoksina tai suurempana taloudellisena tukena yrityksille, painottaen yksilöiden ja yritysten sopeutumiskykyä julkisen vallan toimien sijaan. Valtioneuvoston poliittinen kokoonpano vaikuttaa siten merkittävästi siihen, millaisia rationaliteetteja painotetaan kriisin hallinnassa ja millaiset arvot nousevat keskiöön päätöksenteossa.

Hyvinvointiaatteen ideologiaa arvostetaan laajalti koko puoluekentällä, mutta näkemykset sen toteutumisesta, vastuista ja piirteistä vaihtelevat puolueittain. Onkin mielenkiintoista huomata, että vaikka Marinin vasemmisto-keskustalainen valtioneuvosto korosti, että hallintatoimet tehtiin kansalaisten ja yhteiskunnan suojelemiseksi, käsitys suojelun tarpeesta ja kohteista on tiiviisti sidoksissa puolueideologiaan. Hyvinvointiaate voisi toimia myös erilaisten valtioneuvoston kokoonpanojen ohjaamana, mutta suojelun kohteet ja keinot voisivat olla toisenlaisia. Esimerkiksi kuten edellä totesin, oikeistopainotteinen valtioneuvosto saattaisi painottaa hyvinvointivaltion suojelussa talouden suojelua.

Tutkielman analyysi osoittaa mielenkiintoisen havainnon siitä, että valtioneuvoston epidemiaa koskevat hallintapäätökset olisivat koskaan ristiriidassa asiantuntijapäätösten kanssa. Päin vastoin, ne näyttävät aina tukevan valtioneuvoston päätöksiä. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, etteikö ristiriitoja olisi voinut esiintyä, mutta niitä ei tuotu julkisuuteen ensimmäisen koronaepidemia-aallon aikana. Tästä käy ilmi se, että asiantuntijatietaa pidetään merkittävänä ja keskeisenä osana vaikuttavaa hallintaa. Ristiriitojen esiin tuominen voisi heikentää luottamusta hallintaan, minkä vuoksi tutkielman kontekstissa asiantuntijuus nousee esiin erityisesti silloin, kun se tukee valtioneuvoston päätöksiä ja näkemyksiä. Tutkielman kontekstista irrallaan voidaan todeta, että myöhemmissä epidemia-aalloissa näitä ristiriitaisuuksia poliitikkojen ja asiantuntijapäätösten välillä nousi esiin julkisuudessa, mikä aiheutti hämmästyksiä.

Toinen mielenkiintoinen havainto liittyy vapausrationaliteetin ja Foucault'n käsitysten tarkasteluun. Koronaviruksen ensimmäisen aallon aikana valtioneuvosto ei näyttänyt

luottavan yksilön itseohjautuvuuteen. Jos luottamus yksilön kykyyn vastaanottaa ja hallita tietoa sekä rajoittaa toimintaansa sen pohjalta, olisi ollut vahvempaa, valtioneuvosto olisi voinut keskittyä tiedon jakamiseen viruksen vaarallisuudesta ja suositella sosiaalisten kontaktien välttämistä, luottaen siihen, että yksilöt toimivat tämän tiedon pohjalta ilman tiukkoja rajoituksia.

Nämä havainnot korostavat sitä, että hallinnan rationaliteetit eivät ole yksiselitteisiä tai pysyviä, vaan ne ovat muunneltavissa eri poliittisissa konteksteissa. Hallinta ei ole vain tekninen ja passiivinen perinteisten valtakäsitysten prosessi, vaan poliittinen, kulttuurinen ja ajallinen tulkinta ja monimutkainen vaikutuskoneisto. Hallinnan analytiikka tarjoaa hyödyllisiä käsitelyökaluja näiden tulkintojen tunnistamiseen ja ymmärtämiseen, auttaen tarkastelemaan, kuinka eri rationaliteetit esiintyvät ja ilmenevät konkreettisissa toimenpiteissä.

Millerin ja Rosen mukaan hallintamentaliteetit muuttuvat kriisiytyessään, kuten tutkielmassa aiemmin todettiin. Tämä pätee myös koronaepidemian kohdalla. Koronaepidemian hallinnassa hyödynnettiin aiempia kokemuksia tartuntataudeista, jotka eivät ole verrattavissa vakavuudeltaan koronaviruksen kanssa. Kaksi vuotta kestäneet poikkeusolot toivat runsaasti uutta tietoa siitä, miten koronaviruksen kaltaista epidemiaa kannattaisi hallita. Myöhemmissä epidemia-aalloissa otettiin käyttöön laajoja rokoteohjelmia ja esimerkiksi rokotepassi, jotka edustavat erityisiä hallinnan ja vallan käyttömuotoja. Historia osoittaa, että tartuntataudit ovat toistuvia uhkia, ja koronaepidemian aikana saadut opit voivat auttaa kehittämään entistä tehokkaampia ja joustavampia hallintastrategioita tulevia epidemioita varten.

Tutkimusta voisi jatkaa tarkastelemalla muita koronaepidemian aaltoja ja kenties sitä, miten hallintamentaliteetti niissä muuttuu. Kriisien hallinnan tutkiminen olisi myös kiinnostava jatkotutkimuksen kohde, sillä kriisit paljastavat yhteiskunnan piilotettuja ja taustalla vaikuttavia tekijöitä. Kriisitilanteen tuoma tarve nopealle reagoinnille luultavasti luo painetta hallinnalle ja vaikuttavaa merkittävästi siihen, mitkä rationaliteetit ja teknologiat korostuivat.

Koronaepidemiaa olisi mielekäästä tutkia myös hallinnan analytiikan käsitteiden avulla yksilön itseohjautuvuuden osalta. Tällöin voisi kysyä esimerkiksi, että miten yksilöt vastaanottivat tiedot hallinnan tavoitteista? Mikä vaikutti siihen, miten yksilöt ohjautuivat suhteessa koronavirukseen? Millaista yksilön ohjautuvuus oli? Lisäksi pienempien yhteisöjen, kuten

perheiden tai työyhteisöjen, hallintaa olisi mielenkiintoista tutkia. Tällaisessa asetelmassa korostuisivat valtasuhteet yhteisön sisällä.

Tutkielman tulokset ovat hyödyllisiä myös kansainvälisessä tarkastelussa. Olisi mahdollista laatia vertaileva tutkimus eri valtioiden suhtautumisesta koronaviruksen ensimmäiseen aaltoon, keskittyen siihen miten ja milloin se nousi poliittiselle asialistalle, mitkä perimmäiset ideologiset ja valtiolliset tavoitteet näkyvät valtionjohdon tiedonannoissa ja mitä hallinnallisia teknologioita ryhdyttiin tekemään. Tämän avulla voitaisiin saada syvempi ymmärrys ajallisesta hallintamentaliteetista.

Hallinnan analytiikka on osoittautunut tutkielman myötä tehokkaaksi työkaluksi modernin hallinnan muotojen tarkastelussa ja ymmärtämisessä. Se onnistuu osoittamaan, että Suomen valtioneuvoston koronaepidemian hallinnassa koronaviruksen ongelmallisuus ei ole syntynyt tyhjiössä, vaan se on tarkoituksellisesti poliittisesti rakennettu. Hallinnan rationaliteetit ovat yhteiskunnan poliittisiin, kulttuurisiin ja ajallisiin arvoihin sitoutuneita, ja ilmenevät hallinnan kaikissa vaiheissa. Hallinnan teknologiat taas johtuvat suoraan ongelmallistamisen syistä ja rationaliteettien arvoista. Tämän tutkielman myötä on selvää, että hallinnan analytiikka ei pelkästään paljasta näitä hallinnan suhteita, vaan auttaa myös ymmärtämään millaista hallinta on modernissa yhteiskunnassa.

Lähdeluettelo

Aineistoluettelo

Marin, Sanna (2020a) Pääministerin ilmoitus Suomen varautumisesta koronaviruksen mahdolliseen leviämiseen. *Valtioneuvoston viestintäosasto* 27.2.2020. <https://valtioneuvosto.fi/-/10616/paaministerin-ilmoitus-suomen-varautumisesta-koronaviruksen-mahdolliseen-leviamiseen> (haettu 3.2.2024).

Marin, Sanna (2020b) Pääministeri Marinin puhe eduskunnassa. *Valtioneuvoston viestintäosasto* 17.3.2020. <https://valtioneuvosto.fi/-/10616/paaministeri-marinin-puhe-eduskunnassa-17-3-2020> (haettu 3.2.2024).

Marin, Sanna (2020c) Pääministeri Marinin puheenvuoro eduskunnassa valmiuslain käyttöönottoasetusten lähetekeskustelussa. *Valtioneuvoston viestintäosasto* 26.3.2020. <https://valtioneuvosto.fi/-/10616/paaministeri-marinin-puheenvuoro-eduskunnassa-valmiuslain-kayttoonottoasetusten-lahetekeskustelussa-26-3-2020> (haettu 15.2.2024).

Marin, Sanna (2020d) Pääministeri Marinin puheenvuoro eduskunnan lähetekeskustelussa. *Valtioneuvoston viestintäosasto* 1.4.2020. <https://valtioneuvosto.fi/-/10616/paaministeri-marinin-puheenvuoro-eduskunnan-lahetekeskustelussa-1-4-2020> (haettu 15.2.2024).

Marin, Sanna (2020f) Pääministerin ilmoitus koronakriisin hoidosta. *Valtioneuvoston viestintäosasto* 29.4.2020. <https://valtioneuvosto.fi/-/10616/paaministerin-ilmoitus-koronakriisin-hoidosta> (haettu 3.2.2024).

Marin, Sanna (2020e) Pääministeri Marinin puheenvuoro eduskunnan lähetekeskustelussa. *Valtioneuvoston viestintäosasto* 6.5.2020. <https://valtioneuvosto.fi/-/10616/paaministeri-marinin-puheenvuoro-eduskunnan-lahetekeskustelussa-6-5-2020> (haettu 3.2.2024).

Valtioneuvosto (2020a) Hallitus päätti suosituksista koronaviruksen leviämisen hillitsemiseksi. *Valtioneuvoston viestintäosasto* 12.3.2020. <https://valtioneuvosto.fi/-/10616/hallitus-paatti-suosituksista-koronaviruksen-leviamisen-hillitsemiseksi> (haettu 10.3.2024).

Valtioneuvosto (2020b) Valtioneuvoston päätös VNK/2020/31. *Valtioneuvoston kanslia* 16.3.2020. <https://valtioneuvosto.fi/paatokset/paatos?decisionId=0900908f8068ec10> (haettu 10.2.2024).

Valtioneuvosto (2020c) Hallitus on todennut yhteistoiminnassa tasavallan presidentin kanssa Suomen olevan poikkeusoloissa koronavirustilanteen vuoksi. *Valtioneuvoston viestintäosasto* 16.3.2020. <https://valtioneuvosto.fi/-/10616/hallitus-totesi-suomen-olevan-poikkeusoloissa-koronavirustilanteen-vuoksi> (haettu 26.3.2024).

Valtioneuvosto (2020d) Valtioneuvoston asetus VNK/2020/39. *Valtioneuvoston kanslia* 27.3.2020. <https://valtioneuvosto.fi/paatokset/paatos?decisionId=0900908f80695527> (haettu 10.2.2024).

Valtioneuvosto (2021) Hallituksen vuosikertomus 2020. Valtioneuvoston julkaisuja 2021:31. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/163061/VN_2021_31.pdf?sequence=1&isAllowed=y (haettu 3.2.2024).

Kirjallisuusluettelo

Alasuutari, Pertti (2011) *Laadullinen Tutkimus 2.0*. Vastapaino.

Askim, Jostein & Bergström, Tomas (2022) Between lockdown and calm down. Comparing the COVID-19 responses of Norway and Sweden. *Local Government Studies*, 48:2, 291-311. <https://www.tandfonline.com/doi/epdf/10.1080/03003930.2021.1964477?needAccess=true>.

Bigo, Didier; Guild, Elspeth & Kuskonmaz, Elif Mendos (2021). Obedience in times of COVID-19 pandemics: a renewed governmentality of unease?. *Global Discourse*, 11(3), 471-489. <https://doi.org/10.1332/204378921X16158113910675>.

Bröckling, Ulrich; Krasmann, Susanne & Lemke, Thomas (2011) Foucault'n luennoista Collège de France hallinnallisuuden tutkimukseen: Johdanto. Teoksessa Ulrich Bröckling, Susanne Krasmann & Thomas Lemke (toim.) *Governmentality. Current Issues and Future Challenges*. New York: Routledge, 1–33.

Colombo, Enzo (2021) Human Rights-inspired Governmentality: COVID-19 through a Human Dignity Perspective. *Critical Sociology*, 47(4-5), 571-581.

Dean, Mitchell (1999) *Governmentality: Power and rule in modern society*. Sage.

Foucault, Michel & Paakkari, Antti (2010) *Turvallisuus, alue, väestö: Hallinnallisuuden historia : Collège de France luennot 1977-1978*. Tutkijaliitto.

Hanski, Jari (2024) *Pandemioiden aika: Tappavat epidemiat Suomessa*. SKS Kirjat.

Heikkonen, Johannes; Kataja, Pauli; Lavapuro, Juha; Salminen, Janne & Turpeinen, Mira (2018) Valmiuslaki ja perusoikeudet poikkeusoloissa: Valtiosääntöoikeudellinen kokonaisarvio valmiuslain ja perustuslain 23 §:n suhteesta. *Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja* 64/2018. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161153/64-2018-Valmiuslaki.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (haettu 13.6.2024).

Helen, Ilpo (2010) Hyvinvointi, vapaus ja elämän politiikka. Teoksessa Jani Kaisto & Miikka Pyykkönen (toim.) *Hallintavalta*. Helsinki: Gaudeamus, 27-48.

Hänninen, Sakari (2010) Politiikka hallinnan analytiikassa. Teoksessa Jani Kaisto & Miikka Pyykkönen (toim.) *Hallintavalta*. Helsinki: Gaudeamus, 71-94.

Jallinoja, Piia & Väliverronen, Esa (2021) Suomalaisten luottamus instituutioihin ja asiantuntijoihin COVID19-pandemiassa. *Media & viestintä* 44(2021): 1, 1–24.

Kaisto, Jani, & Pyykkönen, Miikka (2010). *Hallintavalta: Sosiaalisen, politiikan ja talouden kysymyksiä*. Gaudeamus Helsinki University Press.

Kallioinen, Mika (2005) *Rutto ja rukous: Tartuntataudit esiteollisen ajan Suomessa*. Atena.

Lonka, Harriet (2023) Valmiuslaki koronapandemian sääntelystrategiana. *Hallinnon Tutkimus*, 42 (2), 183–204. <https://journal.fi/hallinnontutkimus/article/view/122331/76962>.

Miller, Peter & Rose, Nikolas (2010). *Miten meitä hallitaan?*. Vastapaino.

Moisio, Sami (2020) State power and the COVID-19 pandemic: the case of Finland. *Eurasian Geography and Economics*, 61:4-5, 598-605. DOI: 10.1080/15387216.2020.1782241.

Rose, Nikolas (1999) *Powers of Freedom : Reframing Political Thought*. Cambridge: Cambridge University Press.

Siltala, Juha (2022) *Pandemia: Kiihdytysajon äkkijarrutuksesta uuteen normaaliin*. Kustannusosakeyhtiö Otava.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2018) *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi* (Uudistettu laitos.). Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Vuori, Jaana (2021) *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto.

<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/analyysitavan-valinta-ja-yleiset-analyysitavat/laadullinen-sisallönanalyysi/> (haettu 20.9.2024).

Walters, William (2012) *Governmentality: Critical encounters*. Routledge.

Muut lähteet

Eduskunta. *Perustuslakivaliokunta*.

<https://www.eduskunta.fi/FI/valiokunnat/perustuslakivaliokunta/Sivut/default.aspx> (haettu 10.6.2024).

Liikenne- ja viestintäministeriö (2020) Ajo- ja lepoaikoihin määräaikainen poikkeus koronavirustilanteen johdosta. *Valtioneuvosto* 26.3.2020.

Sisäministeriö (2020) Suomen rajaliikennettä aletaan rajoittaa - eläkkeellä olevia rajavartijoita ja poliiseja voidaan kutsua töihin. *Valtioneuvosto* 17.3.2020.

<https://valtioneuvosto.fi/-/1410869/suomen-rajaliikennetta-aletaan-rajoittaa-elakkeella-olevia-rajavartijoita-ja-poliiseja-voidaan-kutsua-toihin> (haettu 7.5.2024).

Sosiaali- ja terveysministeriö (2023) Korona ei enää ole yleisvaarallinen tartuntatauti. *Valtioneuvosto* 29.6.2023.

<https://valtioneuvosto.fi/-/1271139/korona-ei-ena-ole-yleisvaarallinen-tartuntatauti> (haettu 10.6.2024).

Sosiaali- ja terveysministeriö (2022) Ravintolarajoituksista luovutaan maaliskuun alussa. *Valtioneuvosto* 24.2.2022.

<https://valtioneuvosto.fi/-/1271139/ravintolarajoituksista-luovutaan-maaliskuun-alussa> (haettu 15.4.2024).

Suomen perustuslaki 1999/731. *Finlex* 11.6.1999.

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731> (haettu 16.6.2024).

Tartuntatautilaki 2016/1227. *Finlex* 21.12.2026.

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2016/20161227> (haettu 20.5.2024).

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (2.4.2020) *Koronan riskiryhmiin kuuluvien määrä vaihtelee merkittävästi alueittain – voi vaikuttaa eroihin sairaalahoidon tarpeessa eri puolilla maata.*

<https://thl.fi/-/koronan-riskiryhmiin-kuuluvien-maara-vaihtelee-merkittavasti-alueittain-voi-vaikuttaa-eroihin-sairalahoidon-tarpeessa-eri-puolilla-maata> (haettu 15.9.2024).

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (7.12.2023) *Epidemioiden selvitys ja ilmoittaminen*.
<https://thl.fi/aiheet/infektiotaudit-ja-rokotukset/taudit-ja-torjunta/epidemioiden-selvitys-ja-ilmioittaminen> (haettu 5.9.2024).

Tilastokeskus (24.3.2020) *Väestörakenne*.
https://www.stat.fi/til/vaerak/2019/vaerak_2019_2020-03-24_tie_001_fi.html (haettu 16.9.2024).

Tilastokeskus (16.9.2024) *Väestö ja yhteiskunta*. https://stat.fi/tup/suoluk/suoluk_vaesto.html (haettu 20.9.2024).

Työ- ja elinkeinoministeriö (2020a) Valtion rahoitusta yrityksille koronavirustilanteessa vahvistetaan – yritystukiin miljardi euroa. *Valtioneuvosto* 26.3.2020.
<https://valtioneuvosto.fi/-/1410877/valtion-rahoitusta-yrityksille-koronavirustilanteessa-vahvistetaan-yritystukiin-miljardi-euroa> (haettu 15.5.2024).

Työ- ja elinkeinoministeriö (2020b) Yrittäjille oikeus työttömyysturvaan koronavirusepidemian vuoksi. *Valtioneuvosto* 2.4.2020.
<https://valtioneuvosto.fi/-/1410877/yrityksille-oikeus-tyottomyysturvaan-koronavirusepidemian-vuoksi> (haettu 15.5.2024).

Valtioneuvosto (2019) Pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelma 10.12.2019: Osallistava ja osaava Suomi – sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä yhteiskunta. *Valtioneuvoston julkaisuja* 2019:31. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/161931> (haettu 15.3.2024).

Valtioneuvoston kanslia (2022) Arviointiraportti: Suomi on selvinnyt koronapandemiasta verrattain hyvin, mutta hallinnonalojen välisessä yhteistyössä ja viestinnässä on kehitettävää. *Valtioneuvosto* 12.4.2022.
<https://valtioneuvosto.fi/-/10616/arviointiraportti-suomi-on-selvinnyt-koronapandemiasta-verrattain-hyvin-mutta-hallinnonalojen-valisessa-yhteistyossa-ja-viestinnassa-on-kehittavaa> (haettu 29.4.2024).

Valtioneuvoston viestintäosasto (2020) Muutoksia koronavirusepidemian vuoksi asetettuihin rajoituksiin 1. kesäkuuta. *Valtioneuvosto* 31.5.2020.

<https://valtioneuvosto.fi/-/10616/muutoksia-koronavirusepidemian-vuoksi-asetettuihin-rajoituksiin-1-kesakuuta>. (Haettu 5.9.2024).

Valtiovarainministeriö (2020a) Talousarvioesitys 2020. *Valtion talousarvioesitykset*.

<https://budjetti.vm.fi/indox/sisalto.jsp?year=2020&lang=fi&maindoc=/2020/ltae1/hallituksenEsitys/hallituksenEsitys.xml&opennode=0:1:3:5>: (haettu 20.4.2024).

Valtiovarainministeriö (2020b) Talousarvioesitys 2020. *Valtion talousarvioesitykset*.

<https://budjetti.vm.fi/indox/sisalto.jsp?year=2020&lang=fi&maindoc=/2020/ltae2/hallituksenEsitys/hallituksenEsitys.xml&opennode=0:1:3:5>: (haettu 20.4.2024).

Valtiovarainministeriö (2020c) Talousarvioesitys 2020. *Valtion talousarvioesitykset*.

<https://budjetti.vm.fi/indox/sisalto.jsp?year=2020&lang=fi&maindoc=/2020/ltae3/hallituksenEsitys/hallituksenEsitys.xml&opennode=0:1:3:5>: (haettu 20.4.2024).

World Health Organization (2020) Archived: WHO Timeline - Covid-19. *World Health Organization*. <https://www.who.int/news/item/27-04-2020-who-timeline---covid-19> (haettu 26.4.2024).

Worldometer (2024) COVID-19 Coronavirus Pandemic. *Worldometer*.

<https://www.worldometers.info/coronavirus/> (haettu 15.5.2024).